

100
CRE
110
120
130

69
7

2
CANTUARIENSIS
STEPHANI III
A. DCCLXIX

*Primum in lucem editum ex antiquissimo Codice
Veranensi Ms. nongentorum annorum*

EDITIONE
SACRATA DOMINI NOSTRI
ALEXANDRI XII
PONT. OPT. MAX.

perit, & studio
CRISTIANI CENNI

ROMAE
EX TYPOGRAPHIA VATICANA
M DCC XXXV

Expensis Facultatis.

Oct. 24
Nov 2nd
Nov 15

CONCILIUM

LATERANENSE

STEPHANI III

A. DCCLXIX

*Nunc primum in lucem editum ex antiquissimo Codice
Veronensi Ms. nongentorum annorum*

ET DICATUM

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO

CLEMENTI XII

PONT. OPT. MAX.

opera, & studio

CAJETANICENNI

ROMAE

EX TYPOGRAPHIA VATICANA

M DCC XXXV

Superiorum Facultate.

CONSTITUTUM

LATERANENSE

STEPHANI III

A. DCCCLXIX

Nunc primum in lucem editum ex antiquissimo Codice
Veronensi Ms. nongentesimo annorum

ET DICATUM

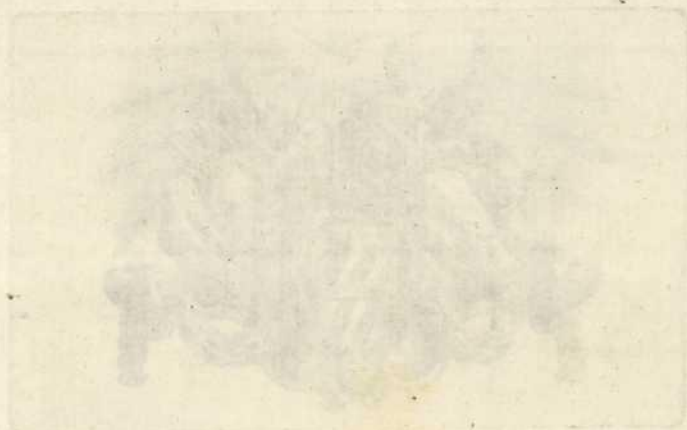
SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO

CLEMENTI XII

PONT. OPT. MAX.

operta, & studio

GALETTANI CENNII

ROMAE

EX TYPOGRAPHIA PATRIS ANTONII

MDCCLXXV

27

SANCTISSIME PATER

ANCTITATEM TUAM, Christi Vicari, Princepsque humani generis, quam potiori consilio tacitus adorarem, coram alloqui non vereor, nec erubesco. Timorem quippe eripuit, quam præsers ipso nomine, Clementia, pudorem felicitas rei, quam Tuos ad Sanctissimos Pedes provolutus ab Apostolica ista Tua Sede jubeor referre. Divinitus eductum est, SANCTISSIME PATER, ex immensa vetustatis caligine Concilium Patriarchale, quod ante annos nongentos quatuor, & septuaginta Prædecessor Tuus Stephanus III. in Lateranensi Basilica celebravit.

Estque eductum, Te Pontifice, ut, qui tanquam Summus Princeps, præter maritimam Apostolicæ Diionis partem, magnificis instructam ædificiis, ac munificentissime instauratam Urbem, innumeris potestatis Consularis, atque Imperatoriæ Majestatis monumentis arcem Capitolinam decorasti; novo Supremæ Potestatis documento Apostolicam Sedem, tanquam Divi Petri Successor, Pontifex Maximus, ac Religionis interpret, adversus novarum rerum cupidos roborares.

Præstantissimum hoc monumentum, tametsi non integrum ab injuria temporum evasit, nam primam tantum Concilii partem, eamque male habitam præsefert; luculentissime tamen probat obedientiam, & subjectionem Gallicanorum Præsulum Successoribus Divi Petri, atque originem creandi Archiepiscopos, ut nostra ætate fit, per Sacri Pallii traditionem, quæ res paulo secus audit apud Scriptores exteros, nostrarum, suarumque rerum silentio per medium ævum, deceptos: utrumque autem testatur non commentariis, sed factis. Præterea quadraginta Episcopos Italiæ Sedibus, Galliaque duodecim, ante hunc diem aut penitus ignotos, aut non recte cognitos, reddit. Quare brevem de eodem Concilio Dissertationem confeci, magis ut memoria repeterem prisca tempora, quam ut monumenti luci clarissimæ, meo ingenio, quod sentio quam sit exiguum, splendorem adjungere conatus sim.

Hanc

Hanc, SANCTISSIME PATER, una cum Concilio ad Tuæ Beatitudinis Pedes mecum attuli; quamquam intelligo, quam dispar sit utriusque conditio. Concilium siquidem Tibi uni, tanquam Universalis Ecclesiæ Capiti, atque ejus Depositi sequestri, cujus idem pars est, subjiciendum, suo jure ad Te venit. At tenuissimi mei labor ingenii nullo alio nomine ad tantæ Dignitatis fastigium accedit, præter conceptam de maxima Tua Clementia spem, qua vel infimæ plebis vocem, & scripta non dedignaris. Cui profecto ipsa Tua Sanctitas incrementum dedit, quum cælestis Tui animi judicium non improbarit, quæ de unius & triginta Tuorum Prædecessorum rebus gestis in quarto Tomo Anastasii Bibliothecarii Chronologice digesseram, unde etiam cæpi alacriori persequi industria reliquorum Anastasii Pontificum historiam. Mibi enim visus es, BEATISSIME CLEMENS, præscribere, ut pergerem studium, ingeniumque omne in Sanctæ Sedis obsequium impendere, ab ea nullatenus via deflectens, quam mihi semper cum lacrymis nominandus integerrimus Præsul Franciscus Blanchinus Veronensis aperuit.

Quamobrem, SANCTISSIME PATER, quum sim pollicitus in quarto Tomo, Concilium Stephani III. in lucem edere, ne pretiosum adeo monumentum desideretur usque ad quinti editionem, fidei præstitæ deesse nolui, & ne penitus in-

ornatum prodiret, præfatam Dissertationem adjeci
 Tuis sub Sanctissimis auspiciis : fore enim confi-
 do, ut partem summæ rei Pontificiæ non reji-
 cias, qui tantam meis studiis alacritatem, de
 summa ipsa judicium ferendo, addidisti. Ita-
 que ad eorundem Sanctitatis Tuæ Pedum oscu-
 la inclinatus, annuentis illius vocem, & juxta
 perennis Benedictionis largitionem expecto, dum
 interim, quod humana conditio non potest, divi-
 nitus, Pater Optime, Maxime, faustum Tibi,
 & diuturnum Catholicæ Ecclesiæ regimen votis
 omnibus precor.

S. T.

Humill. Obsequentiss. Addictiss. Serv.
 Cajetanus Cennius.

Si videbitur Reverendis. Patri Sacri Palatii Apostolici Magistro .

N. Episc. Bojan. Vicesger.

A P P R O B A T I O N E S

Quæ fuerint Provinciæ cum Civiles , tum Ecclesiasticæ Galliarum, & Italiæ , quæ Sedes Episcoporum Franciæ, Tusciæ, Campaniæ, atque Provinciæ Italiæ, qui denique earundem Episcopi , qui *Concilio Lateranensi Stephani Papæ III.* anno reparatæ salutis DCC LXVIII. interfuere, præclarum hoc sacræ antiquitatis monumentum , nunc primum publici juris factum , atque selecta eruditione illustratum a doctissimo Viro Cajetano Cennio Presbytero Pistoriensi Eminentiss., ac Reverendis. Domini D. LUDOVICI BELLUGA S. R. E. Presbyteri Cardinalis S. Priscæ, Protectoris Hispaniarum &c. Bibliothecario , de nupera Vaticana editione Anastasii *De Vitis Romanorum Pontificum* ob Chronologiam Cæsaream Pontificiam, & Notas Chronologicas optime semper merito, cuique palam facit, & abunde testatur . Integram laudati Concilii historiam , una cum nominibus ac numero Episcoporum , qui ex Francia , & Italia convenere , hæctenus a peritis omnibus desideratam , tentatam ab aliquibus, sed summis, ut ajunt labiis tantummodo delibatam ipse primus omnium eduxit ex insigni Codice Amplissimi Capituli Veronensis, quem ea, qua pollet sagacitate in evolvendis antiquitatis Ecclesiasticæ tabulariis mihi perhumaniter exscripsit, & dono dedit Bartholomæus Campagnola Archipresbyter Sanctæ Cæciliæ, & Cancellarius Capitularis, curante Doctissimo, atque Illustrissimo Comite Ottolino Ottolini, multimoda eruditione, tum Sacra, tum prophana in Urbe notissimo, ac viris dignitate præstantissimis apprime caro . Igitur demandante Reverendissimo Patre Joanne Benedicto Zuanelli Sacri Palatii Apostolici Magistro, Opus hoc attente, atque jucunde perlegi; nihilque in eo comperi, quod Fidei, aut bonis moribus adverfetur, plurima vero, quæ subordinationem Gallicanorum Præfulum Sanctæ Sedi clare demonstrant . Quare Typis mandari utilissimum fore censeo, si ita P.S. Reverendissimæ visum fuerit . Dabam ex Ædibus Vallicellanis III. Id. Decembris 1735.

Ego Joseph Blanchinus Presbyter Congregationis Oratorii .

I M P R I M A T U R .

M Andatis obtemperans Reverendissimi P. Joannis Benedicti Zuanelli Sacri Apostolici Palatii Magistri attente, & jucunde perlegi Dissertationem de Concilio Lateranensi multa cum eruditione elaboratam a V. Cl. Cajetano Cennio Presbytero Pistoriensi &c. simulque Præfationem, seu Commentarium prævium eidem Concilio, quod idem Autor nunc primum publicæ lucis facit; neque invenio quicquam Regulis Fidei, ac morum distonum. Quare censeo Typis mandari posse, ad Ecclesiasticæ eruditionis utilitatem, nisi aliter videatur P. S. Reverendissimæ. Ex Ædibus Eminentissimi, ac Reverendissimi Domini mei pridie Idus Decembris 1735.

*Cosmus Torettus Eminentiss. ac Reverendiss. D. Card. Belluga
Auditor, & Accademia Theologica Censor.*

I M P R I M A T U R .

Fr. Jo: Benedictus Zuanelli Ord. Prædic. Sacri Palatii Apostolici Magister.

P R Æ F A T I O .

IX

Et Commentarius prævius in Concilium Lateranense .

INter plurimas, singularesque insignis Bibliothecæ Capitularis Veronensis laudes, constanti eruditorum testimonio celebres, perpetuæ memoriæ Præsul Franciscus Blanchinus eam jure numerat, quæ privatam Amplissimi Capituli possessoris gloriam attingit. Postquam enim docuit, vix ullam Sedem Episcopalem esse in tota Italia, finitimisque regionibus, quæ tot scriptos veteres Codices ab nono ante nos seculo custoditos ostendat in suis pluteis, in ipsos Custodes Diplomaticæ semper rei scientissimos ex eodem Collegio Capitulari electos meritas laudes effundit; Ii quippe ex tanto, quem custodiunt thesaurorum, maxima Ecclesiasticæ historiæ emolumenta omni tempore attulerunt. Horum ille plures enumerat, faciens initium a librariæ ejus suppellectilis fundatore, seu potius amplificatore Pacifico Archidiacono, qui supremum obiit diem anno Christi 856. Lothario Imperatore: verique ut admodum simile mihi videtur, Concilium hoc Lateranense, quod ex celebri ea Bibliotheca nunc primum in lucem prodit, Archidiacono illi Pacifico refertur acceptum; nam testatur V. C. Bartholomæus Campagnola Archipresbyter S. Cæcilie, & Cancellarius Capitularis, quod Codici est adnexum, in quo Concilium Ephesinum, & epistolæ ad id spectantes continentur, diversi quidem Scriptoris manu exaratum, at non minus antiqua ea, quam refert Codex, seculi nimirum noni. De præstantissimo eodem Cancellario dixi alibi, quid præcipue senserint æqui eruditorum æstimatores VV. CC. laudatus Præsul, & Ludovicus Antonius Muratorius Sereniss. Ducis Mutinensis Bibliothecæ Præfectus, neque enim tantum mihi tribuo, ut præclaro ejus nomini ullum addi posse incrementum putem meo suffragio. Ad ipsum vero Concilium quod spectat, silentio præterire non possum duos singulari eruditione ornatissimos cives Veronenses, quorum beneficio tantæ vetustatis monumento utimur: nempe nobilissimum Comitem Ottolinum Ottolini generis claritate, doctrinæ Theologicæ, atque multimodæ eruditionis præstantia Literatorum.

L.
Inventio Con-
cillii Lateranen-
sis.

Anast. to: 30
Proleg. pag. 340

Anast. to: 40
pag. 254

* *

Recip:

Reip. notissimo, ac fama nominis celeberrimo; necnon Patrem Josephum Blanchinum Congregationis Oratorii Presbyterum, Virum in urbe omnibus spectatissimum, cuius laudibus parcere iustus cogor, ne Censoris mei integerrimam fidem, sin minus violare, saltem verborum lenociniis sollicitare videar. Hujus autem singulari erga me benevolentiae monumentum hoc acceptum refero: quippe idem rediens in illius memoriam visi olim insigni in ea Bibliotheca, cuius Praefectus erat, dum amplissimo Capitulo Veronensi accensebatur; a laudato Comite Ottolinio impetratum dono mihi dedit. Suae etiam partes descriptori V. C. Bartholomæo Campagnolæ debentur; illius siquidem studio, & opera nos (qui rem Pontificiam ab utroque Blanchino adeo illustratam vidimus tot Bibliothecæ Veronensis Codicibus tum editis, tum ineditis) modo utimur tam præclaro monumento, ut æquus quisque æstimator fateatur necesse erit.

II.
Occasio scribendi de Concilio Lateran.

Anast. to: 4.
pag. 254.

Optandum sane erat a Deo Optimo Maximo, ut gloriae Apostolicæ Sedis documentum integrum proferretur; modicæ tamen partis, quam edaci eripuit tempori bene de eadem meritis Campagnola, quanta futura esset æstimatio apud eruditos intellexi, quum primum Junio mense hujus anni dono, ut agebam, acceptum carptim oculis usurpavi, deinde semel, iterum, tertio relegens, novum semper, semperque magnum inveni. Quare non potui, quin subjungerem Notis Chronologicis Pauli I. quas prælo mandabam, thesauri inventi notitiam; promitteremque anxietati publicæ eruditorum, fore ut propediem iis facerem ejusdem copiam, ne quintum Anastasianæ editionis tommum, quo pertinet, manere cogerentur. Et sane, ubi primum per meas occupationes licuit, steti promissis, & quas ibidem Notas pollicebar, unica dissertatione amplexus sum. Neque id quidem, ut monumentum per se clarum illustrare, aut docere alios, maxime docendus ipse, præsumferim; verum ut quæ lectori gravioribus haud dubie studiis occupato continuo non superpetent historiae veteris, revocarem in mentem. Quæ etiam est causa, cur exesa aliquot verba *italico*, quem vocant, caractere, ipso in Concilii textu ausus sum reponere, & ubi explicit Codex, partim ex Anastasio, partim ex Collectione Romana Lucae Holstenii, & Spicilegio Acherii supplere, quæ ejusdem Concilii habentur edita, ne supellex libraria necessaria esset paucarum

monumentis tabularum interpretando: si modo alicui libuisset rem integram ex tanta vetustate repetere.

Equidem vereor, ne nimius fuisse videar in re Episcopali, jejuna in reliquis, ea quippe ut plurimum tetigi alias res agens. Qui autem secum reputet, Ecclesiasticum me gessisse historicum, non disceptatorem, cujusmodi hominum doctissimorum copia obruimur, secus sentiet. Quum præsertim me esse imitatum videat VV. CC. Luca Holstenii, & Ludovici Antonii Muratorii exempla, qui vel Concilia, vel eorum fragmenta, etiam edita evulgantes, siquando melioris Notæ Codices nacti sunt, rem apprime Episcopalem curarunt. Quin eorum postremo felicior mihi videor fuisse; nam is invento Concilii Romani fragmento, quod anno 863. celebrabatur, gaudio exultavit; ut debuit, quod Nandecisum Ughello ignotum, Catalogo Episcoporum Polensium in Italia Sacra addendum repererat; ego vero non unicum, sed fere quadraginta Episcopos Italiae Sedium Catalogis adjungendos emitto. Præterea Gallicanos duodecim ante hunc diem non recte cognitos demonstro, Recentioresque eruditissimos, Sirmondum sequutos, deceptos esse palam facio. Huc accedit, quod magnum illud totius Europæ decus, ac portentum memoriæ, Antonius Magliabekius Africanorum aliquot Episcoporum nomina, & Sedes examinare, occupationem dignissimam judicavit, quam tanto viro committeret, quantus erat Henricus de Noris, postea Cardinalis amplissimus; tamen si gravioribus eum curis impeditum non ignorabat. Nihilominus, quum Scriptori honesto, & integro reprehensioni nullus relinquendus sit locus, nonnulla, quæ in Dissertatione locum non habuerunt, prævio velut Commentario, mox attingam: ineditæ tamen partis continear limite, quippe quæ mei juris est facta. Quidquid autem ex collectione Romana, & e Spicilegio Acheriano decerpsi, intactum relinquam, non enim est æquum alienæ messi falcem admovere injussum hominem, ac præsertim messi magna ex parte directæ.

Pag. 1. *Incipit Concilium Domni Stephani tertii Papæ. Post S. Zachariæ mortem a. 752. Stephanum quemdam, ait liber Pontificalis, Presbyterum ad ordinem Pontificatus cunctus populus sibi elegit, & intra Lateranense Patriarchium misit, ubi biduo manens, tertio die postquam a suo surgeret somno, & sedens familiares causas suas*

III.
Oeconomia
Dissertationis de
Conc. Lat.

Collect. Rom.
part. 2.
Scriptor. Ital.
to. 2. p. 2. col.
156.

Ibid. col. 127.

Noris Cenf. in
Jo. Garn. to. 3.
col. 1109.

IV.
Concilii prin-
cipium notabile.
Anastaf. sect.
227.

disponeret, subito dum sederet, alienatus obmutuit, & sequenti die defunctus est. Quare hunc inter Pontifices, utpote non consecratum, haud recenset; infra enim in vita Hadriani loquens de Stephano, qui nimirum celebravit Lateranense Concilium, appellat tertium, non quartum. Fabrottus, Panvinus, Baronius, aliique hos sequuti inter Pontifices numerant Stephanum quoque alium non consecratum; quare noster passim dicitur III. al. IV. Horum ego obsequium in Summos Pontifices, vel electos damnare non ausim; quum tamen & a libro Pontificali, & a Concilio Lateranensi admonear a numeratione Recentiorum recedere, Tertium semper appello. *Regnante uno, & eadem Sancta Trinitate.* Notabile principium! Celebrabatur Concilium anno Constantini Copronymi 28. Leonis IV. 18. vetusque consuetudo erat Imperiales annos non negligere. Quin etiam impia Iconomachorum hæresi gliscente S. Zacharias anno 743. Artavaldi, & 745. Constantini ejusdem annos de more in suis Conciliis numeravit. Undenam igitur novum hoc, inauditumque silentium? Haud longe petenda est ratio. Zacharia Pontifice adhuc tuebatur pro Orientis Imperio partem Italiae Exarchus Eutychius; quumque hic adhereret Pontifici, cujus opem contra Liutprandum impetraverat, spes adhuc aliqua erat, posse Iconomachos resipiscere. At sedente Stephano III. nulla amplius spes esse reliqua videbatur; impius enim Cæsar eo usque temeritatis devenerat, ut Pseudo-Synodo celebrata cruentissimum sacris imaginibus bellum indixerit, easdem omnes everterit, atque contriverit, Sacerdotes, & Monachos earum defensores tormentis, exilio, morte damnaverit. Præterea nulla amplius Italiae pars servabatur ab Exarchis Imperio, immo Exarchatus ipse in Ditionem S. Sedis concesserat, omnisque Italia ab impiis Græcis defecerat. Regis Desiderii aliorum instar Regnorum forte anni numerati essent, quod & S. Zacharias de Liutprandi fecerat anno 743. at foedifragus Rex iste, nulla motus religione, Pontifici & Ecclesiae infensus, Apostolicæ Sedis Ditionem undequaque pervaserat, flammisque, & ferro vastaverat. Quid igitur Papa infelix, & congregati Patres Imperatoris, aut Regis auspicio Concilium cœperint? *In nomine, inquit, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Regnante uno, & eadem Sancta Trinitate.* Unius Trinique Dei sub auspiciis Lat. Concilium celebrari poterat, & debebat,

Men-

Mense Aprile, die duodecima, Indictione septima. Character temporis indicat, inchoatum esse Concilium secundo anno Stephani, qui erat in cursu usque ad diem Augusti septimam 769. per Indictionem demonstrati, & quidem feria IV. cui respondet dies duodecima Aprilis. Secerni hic possunt initia duo, quæ in Ordine de celebratione Concilii sunt perspicua. Primum videlicet, quum *Rogationes letaniarum* continuatæ per triduum incipiuntur: alterum vero, quum *omnes, qui de Religiosis in retroactis diebus pro spirituali instructione interfuerant in Concilio, foris egrediuntur* & cunctis astantibus oratio colligenda erat; & sic consedentes causarum negotia iuste, & religiose colligebant. Quare prima Concilii collatio fuit die Dominica 9. Aprilis: ita tamen, quemadmodum ordo prædictus monet, ut totos tres dies letaniarum nihil aliud agatur, nec retractetur, nisi de mysterio S. Trinitatis, & de Ordinibus Sacris, vel officiorum institutis. Id autem triduum, quippe ad res agendas præparatorium, non erat, quid in Actis recensere-
retur. Secus est, quum de Concilio indicendo ad certam diem res erat, ut præfertim de Synodo V. legimus indicta ad IV. Nonas Majas, qui dies anno 553. in Dominicam incidebat. Nec mente assequor, cur Antonius Pagius Baronio, & Codd. editis ad-
versetur, Garnerii autoritate reponentis ex Codd. Bellovacensi, & Parisiensi die III. Nonas Maji, ut feria secunda inchoari Synodos doceat, exemplo Nicænæ, Constantinopolitanæ primæ, Ephesinæ, & Chalcedonen-
sis; nam sequentes Synodi generales, ipso teste, non fuerunt obnoxia isti legi. Præterea Card. Norisius sæpe ab eodem laudatus retinet cum Baronio IV. Nonas, idest diem Dominicam. Quamquam vero præter generales, alia etiam Synodi feria secunda inveniuntur celebratæ, ut Lateranensis sub Martino; tamen certa dies Conciliorum celebrationi stabiliri non debet, ut ut Dominica inchoandis collationibus videatur aptior; nullibi enim lego Episcoporum libertati oppositam contrariam legem: quin Concilia Romana duo sepe a me laudata in Dissertatione, nempe Eugenii II. anno 826. & Leonis IV. anno 853. inchoata fuerunt, primum feria V. alterum feria VI. ut Cycli observatione apertum erit.

Pag. 4. *Vestram Deo amabilem, atque conspicuam Sanctitatem in hanc sacrosanctam matrem omnium Ecclesiarum Dei Romanam Ecclesiam aggregare de diversis Provinciis studuimus.* Hanc Summi

V.
Concilii actus.

Mabillon. Mus.
Ital. to. 2. p. 395.

Pag. an. 553.
num. 9.

De Synod. V.
cap. 7.

VI.
Notarii Regionarii, & eorum officia.

Pontificis alloquutionem, qua æque Italos, ac Gallicanos Episcopos, eosque tam Suffraganeos, quam urbium Metropolon, dignitate etiam Metropolitana conspicuos, se ait congregasse, satis multis in Dissertatione explanavi, demonstrans non modo Gallicanorum Præfulum obedientiam, sed & subjectionem proprio eorum ore promissam S. Sedi, adversus Hincmarum Remensem, & præcipue contra Parisiensem Archiepiscopum Petrum de Marca. Ea igitur consulenda. Pag. 5. *Christophorus Primicerius Notariorum*. Ab ipsis Romanæ Ecclesiæ primordiis fuisse constitutos septem Notarios, quorum primus appellabatur Primicerius, compertum est. Hi scilicet persecutionum tempore Acta Martyrum colligebant, eratque id munus eorum præcipuum: at cessante persecutione officium istud est factum inutile. Quamobrem S. Julius, qui Apostolicam Sedem ascendit anno 337. aliud Notariis munus demandavit: *Constitutum fecit, ut nullus Clericus causam quamlibet in publico ageret, nisi in Ecclesia, & notitia, quæ omnibus pro fide ecclesiastica est, per Notarios colligeretur, & omnia monumenta in Ecclesiam per Primicerium Notariorum confecta celebrarentur... Instrumenta, aut donationes, vel commutationes &c. Clerici in Ecclesia per Scriniarium celebrarent*. Quod viguisse ostendit Blanchinus a quarto ad undecimum seculum, prolato exemplo cessionis ex Farfensi a Scriniario Sanctæ Sedis celebratæ seculo undecimo. Superfedeo exempla plura ex libro Pontificali congerere unicuique obvia: at verba Primicerii Christophori de invasione Sanctæ Sedis ad Concilium, subjicio oculis; *Recensatio, inquit, hujus peractæ causæ prolixa est, & dum multa sunt, quæ referantur, exarari feci ea, quæ in vestri offero præsentia vobis relegenda*. Ea siquidem animadverti velim, ut liqueat, an recte eruditi aliqui sugillent Autorem (quem putant Anastasium) libri Pontificalis, tanquam expilatorem Pauli Diaconi; dum omnia monumenta in Ecclesiam per Primicerium referebantur; & cura omnis Notariorum septem Regionariorum versabatur circa Ecclesiam Romanam, ejusque Patrimonium.

Anast. in S. Julio. 3.

Ibid. pag. 8.

VII.

Primicerii Notariorum. & Judicum Palatinorum officia.

Ad Primicerium vero, quod attinet, non est mirum si in schismate Constantini, magnæ eum fuisse autoritatis Blondus agnovit: quem enim latet, Primicerium Sede vacante (alio non appellat nomine invasionis menses 13. liber Pontificalis) unum esse ex triumviris, penes quos est rerum gerendarum potestas?

Nam

Nam ex Diurno patet, quod transitum Pontificis nunciabant *Ex-archo Italiae Ill. Archipresbyter, Ill. Archidiaconus, Ill. Primicerius Notariorum, servantes locum S. Sedis Apostolicæ*. Quin etiam a S. Martino Papa discimus, vel absente Pontifice curam hujusmodi apud laudatos Triumviros extitisse. *In absentia Pontificis Archidiaconus, & Archipresbyter, locum præsentant Pontificis*. Hic obiter Francisci Pagii notandus error asserentis, quod addebatur *nomen Pontificis electi* (in epistolarum inscriptionibus) *si unus ex illis tribus eligeretur*. Quid? & Notarii Regionarii ad Pontificatus apicem ascendebant Pagio? Subdiaconos eousque pervenire potuisse ante Stephani III. Concilium, nempe nostrum, ut docet, concedamus; at Notarios Regionarios, minores nempe Clericos, tantum attigisse fastigium extra vim, ne cogitatione quidem audeamus amplecti. Non inficior, aliquos ex Notariis, quibus Officia Palatina id prohibentia non erant adnexa, per ordinum gradus ascendendo, ad Petri Sedem evectos esse; Adrianus enim Stephani III. Successor, ne longe petamus exempla, ex Notario Regionario est factus Subdiaconus, quo excedente est electus Pontifex, ut docemur libro Pontificali: *Eum S. Paulus clericari jussit, quem Notarium Regionarium in Ecclesia constituens, postmodum eum Subdiaconum fecit: & Stephanus III. junior Papa, & ipse cernens ejusdem BB. Adriani spiritualium conversationum merita in Diaconi ordinem cum provexit*. At Primicerium Notariorum, qui erat Judex Palatinus, ac proinde ad gradus majores ascendere prohibebatur, ascendisse unquam ad Petri Sedem, antequam ejus officium Sacro Collegio aggregaretur ab Alexandro III., Pagio primum docente, audio. Vereor ne gravis sim eruditis, at mihi veniam adhibeant, non debeo quidquam gratis affirmare. Joannes Diaconus de Basilica Lateranensi in appendice Ordinis Romani apud Mabillonium, enumerat Judices Romanæ Ecclesiæ, qui in libro Pontificali appellantur *de Clero*. Ii vero sunt omnino septem Palatini, seu Ordinarii appellati: *Primus Primicerius: Secundus, qui dicitur Secundicerius, qui ab ipsis officiis nomen accipiunt, qui in Romana Ecclesia in omnibus processionibus manuatim ducunt Papam cedentibus Episcopis, & ceteris magnatibus, & in majoribus festivitibus octavam super omnes Episcopos legunt lectionem* (conferenda hæc sunt cum primo Ordine Rom. ad ævum Stephani III. pertinente, & cum tertio

Cap. 2. tit. 1.

Collect. Anast.
ep. 15.In S. Bened.
II. n. 3.In S. Deust.
num. 2.Anastaf. sect.
291. & 292.Mabill. Mus.
Ital. to. 2. p. 570.Idem Ord. Ro.
I. n. 12. 14. 20.
Ord. Rom. III.
num. 12.

mul-

multæ & ipso antiquitatis, ut constet de praxi Primicerii, & Secundicerii Notariorum, Primicerio etiam Defensorum accedente hic minime indicato.) *Tertius est Arcarius, qui præest tributis. Quartus Sacellarius, qui Sabbato Scrutiniorum dat eleemosynam & Romanis Episcopis, & Clericis, & Ordinariis largitur presbyteria. Quintus est Protoscriniarius, qui præest Scriniariis, quos Tabelliones vocamus. Sextus primus Defensor, qui præest Defensoribus, quos Advocatos nominamus. Septimus Amminiculator, intercedens pro pupillis, & viduis, pro afflictis, & captivis. Pro criminalibus hi non judicant, nec in quemquam mortiferam dicunt sententiam: & Romæ Clerici sunt, ad nullos unquam alios Ordines promovendi.*

VIII.
Subdiaconi ab
apice Pontifica-
tus removeban-
tur.

Baron. an. 615.

Concil. Later.
infra pag. 7.

Nunc quoniam contra doctrinam Francisci Pagii Primicerium Notariorum exclusi a dignitate summa Pontificatus, adversus Antonium, cujus ipse ut plurimum exscriptor est, autoritate Concilii nostri restituo editionis Regiæ Anastasii, pluriumque Codd. Mss. in vita S. Deusdedit, lectionem *Deusdedit ex patre Stephano Subdiacono*, quam Baronius non legerat, sed ejus loco in Codice, quem adhibuit, *Deus dedit filius Stephani, ex Subdiacono sedit &c.* quare doctissimus Cardinalis non potuit, quin admiraretur: *Ut Subdiaconus*, inquit, *Romanus Pontifex crearetur, nunc primum accidit.* Pagius vero, qui eam vidit, ac præterea occasionem aucupatur adversandi Baronio, eam nunc sibi haud ægre fert elabi, ut qui alias consecrationem Romani Pontificis a die Dominico vagari docuit, novum nunc ostendat non esse ante Stephanum III. eligere Pontificem e Subdiaconorum ordine. Quidquid sit de Liberati Diaconi autoritate, qua etiam Silverium, ante Deusdedit, fuisse electum ex Subdiacono contendit, en Lateranensis Concilii, quod ipse non viderat, autoritatem certam Electionis: *Sacramentum mutuo præbuimus, quod nullus extra alium electionem Pontificatus egisset, sed eum, quem ex suo Consilio Divina Providentia tribuisset ex corpore Sanctæ nostræ Ecclesiæ, videlicet de Sacerdotibus, vel Diaconibus, juxta hujus Apostolicæ Sedis traditionem, nobis eligereremus Antistitem.* Fatente enim eodem Pagio, passimque omnibus doctis, quod vix Pelagius II. Romanæ Ecclesiæ Subdiaconis, & S. Gregorius M. Pelagii Successor aliis Occidentalium Ecclesiarum Subdiaconis continentiam præscripserunt, quis non videat, Subdiaconi nomen, quotiescumque occurrat, patri Electi, non ipsi Electo tri-

tribui oportere, ante Pelagium, sex videlicet primis Ecclesiæ seculis? Huc accedit, quod doctrinam æque constantem de Subdiaconatu ad sacrorum Ordinum dignitatem non elevato ante duodecimum Ecclesiæ seculum, Concilium idem Lateranense Pseudo-Pontificis ordinatione evidenter comprobatur: *Constantinus, a jens, laicus existens cum armis Apostolicam invasit Sedem, & Clericus in eodem Patriarchio effectus est Alio vero die secunda feria idem invasor Apostolicæ Sedis Diaconus forensis in Oratorio Patriarchii Lateranensis consecratus est. Quid clarius desiderari potest ad evincendum, quod Concilii nostri tempore, ac proinde ante ejusdem ætatem, Subdiaconatus minorum ordinum conditionem non excedebat? Quæ quum ita sint, fides habenda erit doctis Pagii, ante etiam, quam Subdiaconis continentia præscriberetur, eosdem in corpore Sanctæ Romanæ Ecclesiæ comprehendi, unde Summus Pontifex eligebatur? Rerum Ecclesiæ scientes appello. Nec tamen Subdiaconos contendo, minoribus Clericis, ipsisque Notariis Regionariis officio etiam Palatino conspicuis, ut Primicerius, gradu non præstitisse. Ipsa enim ab eorum institutione per seculum tertium, a S. Fabiano video præpositos iis fuisse: *Hic fecit*, ait liber Pontificalis, *septem Subdiaconos, qui septem Notariis imminerent*. Verumtamen pro certo habeo, Subdiaconos perinde, ac cæteros minores Ecclesiæ Clericos ab excelso S. Sedis fastigio esse removendos.*

Ibid. pag. 8.

Anastas. to. 1.
sect. 27.

Quamobrem Sacerdotes, & Diaconi constituentes corpus Romanæ Ecclesiæ, unde Pontifex educebatur, post Presbyterorum Cardinalium titulos ad octo, & viginti amplificatos, ut infra in Dissertatione, erant omnino XXXV. 28. Presbyteri, & septem Diaconi, videlicet Regionarii, quorum primus est Archidiaconus, cui ceteri obtemperant. Diaconos siquidem Concilii tempore, septenarium numerum non excedere testatur Ordo Romanus I. Mabillonii, cujus de ætate alii quidem aliam tuentur opinionem, at quemadmodum ne juniorem faciant Carolo Magno, prohibentur certis hisce characteribus: *Sabbato tempore Adriani institutum est, ut flecteretur pro Carolo Rege, antea vero non fuit consuetudo: &: Dicit orationem pro Rege Francorum: ita, ut quumque vetustiore, additamenta passum esse fateantur oportet, quæ ipsissimam Concilii Lateranensis ætatem referantur. Ipsum vero principium Ordinis, ita habet: *Primo omnium**

IX.
Pontifex non
eligitur nisi
ex Diaconibus,
aut Presbyteris
Cardd.Mabill. Ord.
Rom. 1. numm.
24. & 28.

* * *

ob-

XVIII P R Æ F A T I O :

observandum est septem esse regiones Ecclesiastici Ordinis urbis Romæ ; & unaquæque regio singulos habet Diaconos regionarios , & uniuscujusque regionis acolythi per manum Subdiaconi regionarii Diacono regionis suæ officii causa subduntur . Quando igitur Primicerius Notariorum , tanquam Judicum Palatinorum primus , alios sex Judices de Clero supra numeratos propriis in ædibus , ut constat ex Concilio nostro , super libro Evangeliorum sacramento obstrinxit , ne aliquem extra corpus Romanæ Ecclesiæ eligerent , ad quinque & triginta eos Candidatos respexit : Conciliumque ipsum , quum decrevit , Actione secunda , ut : *Nullus unquam præsumat laicorum , neque ex alio ordine , nisi per distinctos gradus ascendens , Diaconus , aut Presbyter Cardinalis factus fuerit , ad sacrum Pontificatus honorem promoveri : a quinque & triginta laudatorum numero quemcumque alium ordinem Cleri Romani excludit , præsertim Subdiaconos , quod Pagius negare non potest , & septem Episcopos Cardinales , qui postea nono ab exeunte seculo Portuensis Episcopi Formosi omnium primi e septemvirali eo Collegio assumti exemplum sequuti sunt .* Quam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ consuetudinem nitentem Apostolicæ Sedis traditione aliquando esse variatam Ecclesiæ rerum scientes non ignorant ; etenim constat , vel extra Sacrum Cardinalium Collegium electos esse Pontifices , quorum identidem reperire est aliquem ab exeunte Seculo X. quum creatus est Gregorius quintus Saxo Othonis III. Cappellanus , per quatuor sequentia secula . Verum quemadmodum confirmationem electi a Principe usurpata diu toleravit Ecclesia ob temporum difficultatem , qua de re passim in libro Pontificali ; ita ob eandem causam aliquandiu passa est hujusmodi traditionem variatam esse . Verum ubi primum per rerum tranquillitatem licuit , traditio Apostolicæ Sedis & revocata est , & sanctissime semper custodita . Sed redeo ad Concilium .

Conc. Lat. infr.
Pag. 7.

X.
Antiquæ Rom.
Pontif. electio .

Cip. 1. tit. 2.

Pag. 7. *Sacramenta populo præbuimus ob conservandas unicuique justitias .* Ad ipsam Pontificis electionem , quod spectat , compertum est ex libro Diurno Romanorum Pontificum fieri eam consuevisse ævo Concilii , *convenientibus , ut moris est , cunctis Sacerdotibus , ac Proceribus Ecclesiæ , & universo Clero , atque Optimatibus , & universa militari præsentia , seu civibus honestis , & cuncta generalitate populi istius a Deo servata Romanæ urbis .* Non enim
ad

ad Sacrum Collegium contracta est ante seculum undecimum, quum Nicolaus II. decrevit, ut a solis Cardinalibus Pontifex eligeretur; quod postea decretum ab Alexandro III. confirmatum fuit, ac stabilitum præcipuis Cleri creatis Cardinalibus, præsertim septem iis Judicibus Palatinis, quos nuper memorabam ex Joanne Diacono, videlicet Primicerio, Secundicerio, Arcario, Saccellario, Protoscriniario, Primicerio Defensorum, & Adminiculatore. Prisci autem Romani Pontificis Electores haud mihi videntur ita leviter prætereundi, ut liberum omnibus relinquatur quilibet de eorum gradu in posterum judicare: quum præsertim Concilium nostrum evidenter ostendat rem, quam parum videntur Recentiores eruditissimi assequuti. Qui enim fileam dum video Scriptorem veteris disciplinæ interpretari Proceres Cleri, tanquam Cardinales, eisdemque Garnerio esse tanquam laicos ceteros? Ratiocinia non sunt opus, ubi res per se ipsa patet. Eligebant Pontificem Clerici, & laici, & utrique in tres classes dividebantur. De trina laicorum classe, nempe civium, militum, & universi populi, ad nos nihil, est enim perspicua. Clericorum vero divisio in tres classes, amplectebatur Sacerdotes, Proceres Ecclesiæ, & universum Clerum. Sacerdotes erant septem Episcopi Cardinales, & 28. Presbyteri item Cardinales, quorum pars inter congregatos Episcopos juxta suum ordinem sedet. Proceres Cleri, seu Ecclesiæ erant Archidiaconus, septem Judices Palatini, & siqui alii officiis Romanæ Ecclesiæ conspicui jure secernebantur a reliquo Clero, ac proinde Diaconi etiam Regionarii eisdem accensebantur. Universus demum Clerus amplectebatur Subdiaconos, Acolythos, Notariosque eos, qui nullo fungebantur Palatino officio. Sacerdotum quidem numerus, ad septem quod spectat Episcopos, certus erat, sed num. 28. Cardinalium fortasse etiam accensebantur alii Presbyteri, quorum plures uni adscriptos titulo testantur monumenta veterum, qui scilicet eidem titulo inserviebant citra Cardinalitiam dignitatem. Procerum vero in classem cur Diaconos retulerim, in causa sunt Concilia Romana, in quibus Diaconi secernuntur a Clero, ut e. g. in Concilio a Sancto Zacharia celebrato anno 743. *Astantibus quoque Theophylacto, Arcidio, Gemmulo, Theodoro, Stephano, & Paulo Diaconibus, vel cuncto Clero Ecclesia Sancta*, alioque in Concilio post biennium:

Infr. pag. 83.

In Diurn. cap.
1. tit. 4.

Adstantibus quoque Diaconibus, vel cuncto Clero; quod passim videre est in reliquis. Clerum denique univcrsum non talibus circumscriptum limitibus puto, ut præter Subdiaconos, & Acolythos urbis regionibus assignatos, eos omnes excludendos ab electione judicem, qui clericali militiæ adscripti ad alios minores gradus promoti erant.

XL.
Electiõni præ-
mittebatur ju-
rumentum ab
omnibus præ-
standum.

De consecratione Pontificis, quæ electionem sequitur, non est quid loquar, nam Primicerius, relato Invasoris Enthronismo de consecratione tumultuarie peracta apud S. Petrum, quæ in S. Sedem reverentia ejus erat, ne verbum quidem facit Concilio. At nonnulla electionem præeuntia, quæ ab se facta enarrat, quum de legitimo creando Pontifice agebatur; operæ pretium erit animadvertere; quum enim nostra ætate fiant eorum perquam simillima, gratum erit vetustatem tantam inspicere nostra tempora referentem, quum de Christi Vicarii electione divinitus petenda sacri Electores deliberant. Ingravescente S. Pauli valetudine deprehendit Primicerius impia Nepesini Totonis, ejusque Sectatorum consilia de Pontificali ambitu, & quæ erat ejus autoritas, convocatis reliquis Judicibus, accersitoque conjuratore Totone, machinamenta ejus elusit, quod flagitium antea cautum in Concilio Romano Symmachi, multo post Paulus IV. peculiari Bulla est detestatus. Utraque autem Constitutio præmittitur cæremoniali electionis Romani Pontificis, quibus sacramento se hodie adstringunt Eminentissimi Electores. Neque secus ab antiquis hisce Electoribus, Proceribus nimirum, qui Cleri erant classis altera, videmus factum; nam *affertis in eadem domo . . . sacramentum mutuo præbuimus &c.* Insuper, quod est præcipuum, post mortem Pontificis, antequam de Successore eligendo quidquam cogitetur, *Cardinales*, verba ipsa cæremonialis usurpo, *præstito in prima Congregatione juramento de observanda . . . una cum aliis constitutionibus, quæ legi, & jurari in ea hæctenus consueverunt, exequias pro ejus anima juxta ritum &c.* En autem simillimam veterum praxim eo tantum discrimine, quod ii multo plures numero, non in privatarum ædium aula congregantur, sed in amplissimo Divi Petri Templo: *Dum hæc agerentur Dominus Paulus exhalavit spiritum. Et de præsentibus omnes unanimiter properantes in Basilica Apostolorum in ipso Dominico die denuo sacramenta populo præbuimus ob conservandas unicuique justitias.*

Conc. Later.
infr. pag. 7.

Ebdem.

Hanc

Hanc ego antiquam consuetudinem beneficio nostri Codicis prodeuntem eo libentius in medium attuli, quo aliorum de ea silentio compellebar credere, quod statimatque Pontifex moriebatur, unica omnium sollicitudo esset de Successore eligendo. Neque aliud, ut verum fatear, docet Diurnus: *Magna, inquit, nos tristitiarum moles obstrinxerat proprio Dispensatore frustratos: sed uon diu in afflictione persistere consueta Dei nostri benignitas sperantes in se dereliquit; triduo enim nobis exiguis in oratione manentibus, ut omnium mentibus cœlestis dignatio demonstraret, quem dignum ad Successionem Apostolica vicis jubeat eligendum, ejus gratia suffragante, & omnium animis inspirante, in uno convenientibus nobis &c.* Nam novemdiale sacrum justis perfolvendis mortuo Pontifici postea, laudabiliter institutum, sollicitam de novo eligendo Pastore multitudinem tunc temporis non morabatur; quin ipsi sollicitudini admovebat calcar contentionis metus, ita ut præcipiti electioni adhibere oportuerit frenum, ut saltem tridui spatium Pontificis mortem a Successoris electione secerneret: quod testatur Bonifacii III. decretum septimo ineunte seculo. *Nisi tertio die depositionis ejus, adunato Clero, & filiis Ecclesiæ, tunc electio fiat.* Et quoniam tribus iis diebus vacandum erat jejunio, & precibus, ut fieret digna electio, raro celebres legimus pompas funebres Romanorum Pontificum. Cujus rei singulare exemplum præbet Concilium Lateranense: nam Stephanus III. referens mortem Pauli Prædecessoris sui: *Quando, inquit, Dominus Paulus Papa de hac vita recesserat, omnes eum dereliquentes, nisi ego funeris adfistebam custodiam ob sepultura tradendum* (erat tunc Stephanus Presbyter tituli S. Cæcilie). Tot tamen, tantisque dierum angustiis pressi, Archipresbytero, Archidiacono, & Primicerio rerum curam gerentibus, primum omnium præbebant sibi invicem sacramentum, ut supra, in Basilica S. Petri, quod a nostro Cod. discimus; deinde justis defuncto Pontifici persolutis, jejunium, & preces pro novo eligendo inchoabant. Quam profecto consuetudinem præbendi sacramenta populo, pro rata, certa que habeo; tametsi in nostro Concilio merum ejus indicium deprehendam: quippe fieri potuisse nunquam credam, ut ipso Pauli emortuali die Dominico, tot numero Electores in Basilica D. Petri congregarentur tanta pernicitate, nisi omnes conscii gerendarum rerum continuo post mortem Pontificis, eo convolassent, ut hodie vi-

XII.
Idem adstruitur.

Diurn. Pontif.
cap. 1. tit. 4.

Anast. tom: 1.
sect. 115.

Con. Lat. infr.
pag. 4.

demus fieri ad audiendam pronuntiationem assumti. Idque magis magisque comprobatur universalis omnium fuga, præter Stephanum, ab Ecclesia D. Pauli extra muros, ubi supremum diem obiit Paulus; nam præsto esse omnes cupiebant functioni generalis sacramenti, quæ reliquis omnibus præmittenda erat.

XIII.
Codicis nostri
auctoritas ostenditur.

Spectatis rebus præcipuis fragmenti hujus pretiosissimi ab injuria temporum vindicati, duo monenda restant ad historiam pertinentia, unum videlicet ad libri Pontificalis narrationem; alterum ad ipsiusmet Concilii certum Chronologiæ mendam. Ad Anastasium, seu librum Pontificalem quod spectat, ingenue fateor, me cum utroque Pagio, & quotquot ante hunc diem de invasione Constantini scripserunt, deceptum esse narratis in vita Stephani III. ac proinde invasionem præmississe morti Pauli in Notis chronologicis ad Stephanum II. non enim habui codicem tempestive. Quare restituenda Anastasii lectio, juxta Codicem, nobisque danda venia meliori veterum monumento non inhærentibus. Copias igitur factiosi homines, post sacramentum in ædibus Primicerii præstitum pejerantes, introducunt in urbem Romam ipso die Dominico 28. Junii, inque cuneos militari more disperdunt. Moritur hæc inter Paulus, omnesque unanimiter, ne scelestis quidem conjuratoribus exceptis, ad D. Petri basilicam quantocyus convolant, solenni sacramento se obstringunt pro Successore Pauli rite eligendo. Post hæc suam quisque domum revertitur, factiosi vero aciem in cuneos dispersam colligentes tumultuarii ad Lateranense Patriarchium pergunt, omnia occupant armis, Constantinum laicum faciunt Clericum, inde Primicerio Christophoro per unum ex Notariis nunciant, ut suo non desit assensu, novumque ad Electum accedat. Hæc omnia sunt peracta die Dominico. Sequenti die, nimirum feria secunda Intrusus consecratur Diaconus forensis in Oratorio ipsius Patriarchii Lateranensis S. Laurentii, quod Joannes Diaconus describit apud Mabillonium, & ita *miser ille*, ait Primicerius, *tam terribile, ac metuendum indigne sibi Apostolatus sumpsit culmen*. Hanc profecto narrationem ipsis ex Diaconorum scriptis tam in libro Pontificali, quam a nobis haustam, conferri simul velim, ut æstimetur, utra sincerior haberi debeat. In libro enim Pontificali rerum summa integra est, quin etiam earumdem prosequutio, quas referre Concilio non intererat Primicerii, enarratur.

Anast. tom. 4.
pag. 227.

Mus. Ital. to. 2.
pag. 572.

Notandum tamen est, quod liber Pontificalis contra nostri Codicis fidem testatur, Constantinum consecratum esse Subdiaconum, atque Diaconum. At Subdiaconatum nuper dicebam, non esse inter sacros Ordines relatum ante duodecimum seculum; qua de re fuse, & erudite Thomassinus in veteri & nova disciplina, quem adire quisque potest. Ante autem, quam sacris accenferetur Ordinibus, eadem conditio illius erat, quæ minorum, tametsi horum principem locum semper habuit. Auferet mihi verba, & lectori molestiam Ordo Romanus priscae Subdiaconatus conditioni conveniens. De Acolythro ordinando sic loquitur: *Prosternit se in terram cum ipso sacco, & dat ei orationem sic*: „ Intercedente beata, & gloriosa semperque „ Virgine Maria, & beato Apostolo Petro, salvet, & custo- „ diat, & protegat te Dominus. Amen. De Subdiacono: *Et se in terra prosternet, & dat ei orationem, ut supra diximus*: ipsissimam videlicet, quam Acolythro. Diacono demum hæc dabatur oratio: „ Oremus dilectissimi, Deum Patrem Omnipotentem, ut super hunc famulum suum, quem ad sacrum Ordinem dignatur assumere, benedictionis suæ gratiam clementer effundat, eique donum consecrationis indulgeat, per quod eum ad præmia æterna perducatur. Nec prætereundum, quod quicumque is fuerit, qui Pseudo-Papæ ordinationem amplificavit, non assequens *Diaconi Forensis* conditionem, adjunctum illud *Forensis* eliminavit. Reponendum igitur nostri Codicis autoritate. Estque eadem ratio de Diaconibus Forensibus, quam de Presbyteris nos docet Leo IV. dum coarctat eorundem numerum per titulos, & Diaconias urbis effusorum; quum enim Ordinatores Episcopi Cardinales ab invasore vim passi, non ignorarent aut Presbyterum, aut Diaconum inthronizari oportere, moramque omnem scelestus invasor præcipitaret, consecrarunt Diaconum Forenses, sive extra corpus Romanæ Ecclesiæ, quod plenum erat. Cæterum Diaconos inthronizari, crearique Pontifices absque Presbyteratus mentione, & legitimorum Pontificum exempla suppetunt; Valentinus enim, & Nicolaus I. non secus consecrati leguntur Pontifices apud Anastasium: & utroque utitur exemplo Mabillonius in Commentario ad Ordinem Romanum, quem videtis hac de re.

XIV.
Idem compre-
batur.

De Penes, Part.
1. l. 2. c. p. 33.

Mabill. Mus.
Ital. to. 2. Ord.
VIII. num. 1. 2.
& 3.

Concil. Rom.
855. c. p. 39.

Quod

XV.
Ejusdem Cod.
error Chronol.
emendatur.

Quod alterum pollicebar, mendum nempe Codicis certum, evidens est. Orditur Primicerius narrare Patribus congregatis scelestam S. Sedis invasionem a morte Pauli, quam illigat cum die 29. Junii; & infra de generali sacramento loquens præstito in Basilca Divi Petri continuo post mortem Pauli, factum id esse ait die Dominico. Nam Indictio quinta ab eodem memorata indicat emortualem Pauli annum 767. eoque anno, ut docemur litera dominicali D, dies 29. Junii erat feria secunda; non igitur diei 29. sed 28. illiganda erat Pauli mors. Propterea tamen non est, cur Primicerio rem post biennium referenti succenseamus; tum quia diem dominicum memorans se ipse arguit, tum quia in Acta Ecclesiæ, ut plurimum dies depositionis referebatur, quod & Henschenius vidit in conatu Chronico-Pontificio, & quicumque librum Pontificalem serio animadverterint, perspicue intelligent; a die enim depositionis numerabantur Interpontificia. At de his fusius alibi sum loquutus. Ita omnibus absolutis, quæcumque aut præfari, aut Commentario amplecti oportere constitui, restat nunc, ut Concilium ipsum, eique adnexam de congregatis Episcopis Dissertationem, quam pro meis viribus elaboravi, Eruditorum oculis subijciam, atque eam quidem castigandam, reprehendendamque: dummodo meum erga Sanctam Sedem obsequium, studiumque ardens offusas veritati tenebras abjiciendi, æqui, bonique consulant, quod unum ab iis peto.

Anast. to 4.

CONCILIUM LATERANENSE

STEPHANI III. Anno DCCLXIX.

Io. Dominicus Campiglia Inven. delin. et scul.

Rome Typis Io. M. Saluoni.

In nomine Domini. Incipit Concilium D. Stephani tertii Papæ.

In nomine Patris & Filii, & Spiritus
Sancti. Regnante uno, & eadem
Sancta Trinitate cum eodem Patre,
& Spiritu Sancto per infinita omnia
sæcula, mense Aprile, die duodeci-
ma, indicione septima.

*Ex Cod. MS.
800. circiter an-
nor. Biblioth. Ca-
pitular. Veron.*

Præpositis in medio sacrosanctis
Christi quattuor Evangeliiis, præsidente ter beatissimo, &
coangelico Stephano Summo Pontifice hujus romanæ ur-

A bis

bis Ecclesiæ, & universaliter tercio Papa in venerabile Basilica Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, qui appellatur Constantiniana juxta Lateranis, *confidentibus* etiam cum eo reverentissimis, ac Sanctissimis Episcopis: Idest

Johanne ven. Diacono Sanctæ Ecclesiæ Ravennatis
locum præsentante Sergii

Vvilchario Archiepiscopo Provinciæ vicûssenensis,

Georgio Episcopo Ostiensi,

Bulferamo Episcopo Meltenfi,

Lullo Episcopo Magnantiæ,

Gavienzo Episcopo Torenorum,

Adone Episcopo Lugdonensi,

Herminario Episcopo Vethoricæ,

Daniele Episcopo Narbonensi,

Hermenberto Episcopo Joahione,

Verabulpo Episcopo Burte vulgi,

Erlulfo Episcopo Lingonicensi,

Thilpino Episcopo Remensi,

Giselberto Episcopo Noviomu,

Joseph Episcopo Derzonæ,

Lanfrido Episcopo Castru,

Aurinando Episcopo Tuscanæ,

..... Balneo Regiensi,

Petro Episcopo Polonii,

Felerado Episcopo Lunensi,

Theodoro Archipresbytero & Petro Diacono locum

præsentantibus, *Theodori* Episcopi Papiæ Ticini,

Petro Episcopo Cæræ,

Maurino Episcopo Poli Martii,

Leone Episcopo Castelli,

Sergio Episcopo Ferentini,

Jordane Episcopo Signiæ,
 Adone Episcopo Orteni,
 Ansaldo Episcopo Narniæ,
 Nirgotio Episcopo Anagniæ,
 Agathone Episcopo Sutrii,
ano Episcopo centum Cellarum,
 Theodorio Episcopo Tiburtinensi,
 Pinio Episcopo Tribus Tabernis,
 Bonifa Episcopo Privernensi,
nino Episcopo Alatrino,
 Valerano Episcopo Trebe,
 Bono Episcopo Manturianensi,
 Gregorio Episcopo Silvæ candidæ,
 Euftratio Episcopo Albano,
 Potho Episcopo Nepesino,
 Cidonato Episcopo Portuensi,
 Antonino Episcopo Cefinæ,
 Joanne Episcopo Fentiæ missis a prædicto Sergio
 Archiepiscopo Ravennæ,
 Stabilino Episcopo Pensauri,
 Mauro Episcopo Fanensi,
 Juviano Episcopo Gallis,
 Georgio Episcopo Senogalliæ,
 Sergio Episcopo Ficuclensi,
 Sabbatio Presbytero locum præsentante Tiberii Epi-
 scopi Ariminensi,
 Florentino Episcopo Eugubii,
 Gregorio Presbytero & locum præsentante Temau-
 rini Episcopi Orbinii,
 Cidonato Episcopo Villitriæ; seu venerab: Presbyteris,
 Gregorio Archipresbytero,

Theophi Presbytero ,
 Eustachio Presbytero ,
 Clemente Presbytero ,
 Donato Presbytero .
 Armogenio Presbytero ,
 Theophilacto Presbytero , &
 Theodosio Presbytero , adstante etiam

Anastasio Archidiacono , & cunctis Religiosis Dei famulis tam Latinorum Monasteriorum , vel Græcorum Cynoviorum , atque proceribus Ecclesiæ , & cuncto Clero , Optimatibus etiam militiæ , seu cuncti exercitus , & honestorum Civium , & cunctæ generalitatis populo .

Stephanus Episcopus sanctæ catholicæ , & Apostolicæ romanæ Ecclesiæ dixit . Sanctissimi fratres , & confacerdotes , ideo vestram Deo amabilem , atque conspicuam sanctitatem in hanc sacrosanctam matrem omnium Ecclesiarum Dei Romanam ecclesiam aggregare de diversis Provinciis studuimus , ut de invasione , & nova temeritatis præsumptione , quæ per Constantinum , & ejus sequaces huic apostolicæ sedi irrepsit , subtile rei meritum perscrutari jubeatis , & secundum sanctorum Canonum , atque probabilium Patrum decreta , id , quod æquitatis exigit ratio , decernere studeatis .

Sanctum Concilium respondit : veniant in nostri præsentia hi , qui eum elegerunt , atque enormiter consecraverunt , & dicant ; qualiter se rei habet qualitas , ut sciamus , quid exinde canonice cum Dei auxilio decernamus .

Sanctissimus , ac ter beatissimus Stephanus summus Pontifex , & universalis Papa dixit . Ego de hac causa nullam habeo scientiam , quia quando dominus Paulus Papa de hac vita recesserat , omnes eum derelinquentes , nisi ego
 fu-

funeris adfistebam custodiam ob sepulturae tradendum. Sed ecce dilectus filius noster Christophorus Primicerius, quæ scit, ea dicat.

Tunc ingressus sanctissimus vir Christophorus Primicerius Notariorum sanctæ Sedis apostolicæ adfistens in medio venerandi Concilii, dixit. Sanctissimi Patres & Clerum, recensatio hujus peractæ causæ proluxa est, & dum multa sunt, quæ referantur, exarari feci ea, quæ in vestri offero præsentia vobis relegenda. Et accipiens ea Vvilcarius Deo amabilis Archiepiscopus Galliarum, tradidit ea Leoncio Notario Regionario, & Scriniario relegenda. Et ingressus in medio idem Scriniarius cuncta relegit, cujus iste est textus. Christophorus Primicerius Notariorum Sanctæ Sedis apostolicæ ex persona universalis Dei Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & totius Cleri dixit: quanto jocunditatis gaudio sancta universalis Dei pollet Ecclesia, evidentius nunc rei meritum demonstrat, & spiritalis supernæ considerationis hujus angelici Collegii..... dum talia præcipua, & a Deo inlustrata ob sui defensionem pariter conspicit aggregata luminaria..... egregii Dei cultores divino accersitam nutu præsentiam. Inter quos velut splendidissimus Sol..... Domne sanctissime Præsul, & universalis Papa, miro splendore rutilas, qui Apostolorum principis beati *Petri* promeruisti perfrui sedem. Vos enim estis solertissimi Dei cultores secundum sanctorum Patrum traditionem, membra *hujus* sacrosanctæ romanæ Ecclesiæ, quæ capud, & principatum omnium Dei Ecclesiarum existit, & oportet vos vestro *capiti* sincerissimo mentis affectu, & ex intimo cordis annisu obtemperantes ea, quæ pro quiete ejusdem Dei respiciunt Ecclesiæ magnopere spiritali profligare intuitu perpendentes illud, quod

scriptum est . . . si capud sanum fuerit, & cætera membra sana efficiuntur, credendum quippe est, quoniam & ipsi Angelorum chori pariter cum omnium Sanctorum cœtu inefabili nobiscum gratulantur lætitia cernentes omnium vivificantem Spiritum Sanctum huic sacratissimo adesse Concilio, quoniam ipsius testatur præsentia Congregatio Sacerdotum.

Stephanus sanctissimus, ac beatissimus Episcopus sanctæ Dei Ecclesiæ catholicæ, atque apostolicæ urbis Romæ dixit. Divina illustratione informatus dilectus filius noster Christophorus Primicerius ea nos adgreditur, quæ profecto ad magnam sanctæ Catholicæ, & apostolicæ toto orbe diffusæ nostræ romanæ Ecclesiæ vigoris censuram, & olitanam ejus traditionem pertinere noscuntur: & nimirum constat, quod inter cætera spiritualium operum studia illa præferenda sunt, quæ ad salutem proficiunt animarum, subsecuntur enim prospera, si primitus quæ Deo sunt cariora perficiantur.

Universi venerabiles Episcopi dixerunt. Subtili refertione sanctissimus vir Christophorus Primicerius Notariorum sanctæ sedis apostolicæ nobis ædicat ea quæ brachio fortia transgressoribus & apostolicæ sedis invaloribus diabolica instigatione perpetrata sunt, & nova præsumptio huic sacrosanctæ romanæ inrepsit Ecclesiæ; quatenus liquido agnoscentes rei qualitatem obtime instrui valeamus ea, quæ fas exigit decernere, & secundum sanctorum Patrum, & Canonum instituta determinare.

Christophorus Primicerius Notariorum sanctæ sedis apostolicæ verba faciens universalis Dei romanæ Ecclesiæ, & totius Cleri dixit. Contigit per transactam quintam Indicionem mense Junio die vicesima nona sanctæ recordacionis domnum Paulum Papam de hac luce divina vo-

catione fuisse subtractum . Dum vero in eadem decumberet infirmitatem , de qua & vitam finivit , illico arreptus a Diabolo quidam Nempefini oppidi ortus Toto nomine cum suis germanis , atque aliis nefariis complicitibus nitebantur eum interficere , quod mea infelicitas audiens hoc fieri prohibui , & convocato eodem Totone , vel reliquis Judicibus in domucellam meam , salutaribus eos adgressus sum monitis , & validis exortatus sum adjurationibus a tanto reatus flagicio caveri : & vix tandem aliquando eorum procacissimam valui flectere mentem , ne in tali tantoque se inmiscerent piaculo . Post hæc vero assertis in eadem domo pusillitatis meæ sacrosanctis Christi quattuor Evangeliiis , & venerabili Chrismate , & cæteris Dei mysteriis , *sacramentum* mutuo præbuimus , quod nullus extra alium electionem Pontificatus egisset , sed eum , quem ex *suo consilio* Divina Providentia tribuisset ex corpore Sanctæ nostræ Ecclesiæ , videlicet de Sacerdotibus , *vel Diaconibus* juxta hujus apostolicæ sedis traditionem nobis eligeremus Antistitem , & præstito inter nos eodem *sacramento* , eorum credidimus sponcioni adfirmantes , & hoc in eodem sacramenti scedere , ut neminem rusticorum *hujus* Romanæ urbis subjacentium castrorum in hanc civitatem ingredi permetteremus . Illi vero *adjurantes Dei* judicium , in perjurii reatum delapsi sunt , & plurem rusticorum catervam in hanc Romam intromittentes *urbem* , *cœpere* cum armis hostiliter cuneos constituere : & dum hæc agerentur sæpe factus Dominus Paulus *vocatus* in judicio exhalavit spiritum . Et de præfenti omnes unanimiter properantes in Basilica Apostolorum in ipso dominico die denuo sacramenta populo præbuimus ob conservandas unicuique justitias . His vero peractis , & cunctis propriis do-

domibus revertentibus , repente adgregantes ipsi nefarius Toto , vel ejus germanus Constantinus universam rulticorum cohortem , brachio forti idem Constantinus laicus existens , cum armis apostolicam invasit sedem , & Clericus in eodem Patriarchio effectus est . Quo audito dubium mihi fuit credendi tam inauditam novam præsumptionem , & dum ambigerem de hoc , protinus conjunxit ad me Constantinus Notarius asserens , ita ei fuisse ab eis præceptum , ut ad ejus electionem occurrerem , validissime comminationibus terrens , ut nisi in eodem die ad eum properarem in magno evenissem periculo . Quod quidem elegi magis mori , quam in ejus electionem consentire , & nequaquam illuc profectus sum . Alio vero die secunda feria idem invasor apostolicæ sedis Diaconus forensis in oratorio Patriarchii Laceranensis consecratus est : & ita miser ille tam terribile , ac metuendum indigne sibi Apostolatus sumpsit culmen . Quod quidem ego infelix cernens in tantam humilitatem sanctam Dei devenisse Ecclesiam , cotidie flumina lacrimarum ex meis fluebant oculis , & in magno lamentacionis ululatu perdurans , divinam nunquam destiti exorandum clementiam , ut sanctæ suæ subveniret Ecclesiæ . Illi autem concipientes tristitiam cordis mei , primitus quidem interficere facientes Gregorium Ducem habitatorem provinciæ Campaniæ ob mei interitum , & postmodum moliebant & me interficere , sed omnipotens Dominus , qui sperantes in se , sua continua tuetur proteccionem , eorum mihi manifestavit insidias , & confestim confugium feci cum filiis meis in Ecclesiam beati Petri Apostolorum principis : illicque assistens nitebatur in eisdem Constantinus variis suasionibus ex eadem sacratissima apostolica eici aula ; & dum diu im-

immineret , & nequaquam ad suum potuisset pervenire desiderium , ex eadem me eiciendum Ecclesia , ad ultimum per semetipsum ad me progressus , sacramentum nobis ante sacratissimam confessionem ipsius Dei Apostoli præbuit , secundum nostram semper acturum voluntatem , scilicet ut usque ad venerandam Paschalem festivitatem mihi filiisque meis liceret in propriis demorari domibus , & postmodum licentiam se nobis daturum monasterium proficiscendi . Igitur transacta Paschali festivitate constanter apud *illum egi* una cum Sergio filio meo nos debere juxta suæ pollicitacionis sacramentum monasterio absolvi gradiendum , scilicet partibus Spolitinis , in eum , qui vocatur Salvatoris Domini nostri Jesu *Christi* .

Explicit Codex .

„ Absoluta per Primicerium narratione , cujus sum-
 „ mam legere est in vita Stephani IV. apud Anasta-
 „ sium , Pseudo-Papa interrogatur , quare tantum nefas
 „ perpetraverit ? Ille vero professus coram omnibus , *vim*
se a populo pertulisse corruens in terram , manibus
extensis in pavimento se reum , ac super numerum arenae
maris peccasse deflebat , petens misericordiae veniam ab eo-
dem sacerdotali consequi Concilio . Quem a terra elevare
facientes ipso die nullam de eo protulerunt sententiam .

*Anastas. in
 vita Steph.
 IV. sect. 277*

A C T I O S E C U N D A .

A *Lia vero die ; videlicet tertiadecima mensis Aprilis ,*
fer. v. denuo afferentes eum , atque interrogantes de ea-
dem impia novitate , respondit nihil novi se fecisse , dicens ;
 B *quia*

Idem ibi .

quia & Sergius Archiepiscopus Ravennatum laicus existens, Archiepiscopus factus est. Et Stephanus Neapolitane civitatis, & ipse laicus repente Episcopus consecratus est. Dum vero talia isdem Constantinus persequeretur, illico irati zelo Ecclesiasticæ traditionis universi Sacerdotes alapis ejus cervicem cedere facientes eum extra eandem Ecclesiam ejecerunt.

* Combustis. Tunc * detectis omnibus ejus rationum gestis, simul & Concilio illo, quod in scriptis de ejus quasi confirmatione editum fuerat, igne combusserunt in medio presbyterii ipsius Ecclesiæ. Et hoc facto projiciens se in terram Sanctissimus Stephanus Papa cum universis Sacerdotibus, & populo Romano, clamantesque Kyrie eleison cum ingenti fletu, peccasse se omnes professi sunt pro eo, quod de manibus ipsius Constantini communionem suscepissent, sicque ex hoc omnibus indicta est pœnitentia. Tunc allatis sacratissimis Canonibus, eisque liquido perscrutatis, prolata est sententia ab eodem sacerdotali Concilio sub anathematis interdicto.

Dist. 79.
cap. 4.
Idem sect.
178.
Nullus unquam præsumat laicorum, neque ex alio ordine, nisi per distinctos gradus ascendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacrum Pontificatus honorem promoveri.

A C T I O T E R T I A .

Lucas Holstenius Collect. Rom. pag. 257.
ex Anselmo libr. vi. cap. xxiv. & seqq.

Luc. Holst.
Coll. Rom.
pag. 257.
Hesterno die prolata est sententia, quemadmodum Constantinus Apostolicæ Sedis invasor sub pœnitentiæ correptione subsistere debeat.

Item

Item infra . Oportebat , ut hæc sacrosancta Domina Diff. 79.
 nostra Romana Ecclesia , juxta quod a Beato Petro , & cap. 3.
 ejus successoribus institutum est , rite ordinaretur , & in
 Apostolatus culmen unus de Cardinalibus presbyteris , aut
 Diaconibus consecraretur .

Item . Sed & hoc sub anathematis interdictionibus decerni-
 mus , ut nulli unquam laicorum sive ex manu armata , vel
 ex aliis Ordinibus præsumant inveniri in electione Pontifi-
 cis : sed a certis Sacerdotibus , atque Proceribus Ecclesie ,
 & cuncto Clero ipsa Pontificalis electio proveniat . Et prius-
 quam Pontifex electus fuerit , & in Patriarchium dedu-
 ctus , omnes Optimates militie , vel cunctus exercitus , &
 cives honesti , atque universa generalitas populi hujus Ro-
 mane urbis ad salutandum eum sicut omnium Dominum
 properare debeat . Et ita more solito decretum facientes , &
 in eo cuncti pariter concordantes subscribere debent . Hoc
 itaque & in aliis Ecclesiis sub divini judicii obtestatione
 decernimus observandum .

De castris autem Tuscie vel Campanie , vel de aliis
 locis nullus audeat Romam ingredi , nec a quopiam inviten-
 tur , aut infra civitatem introducantur . Sed nec quisquam
 ex servis tam Cleri , quamque militie in eadem electione
 inveniatur ; nec ullus penitus cum armis , & fustibus .

Epistolarum Ratherii ex Monacho Lobienfi , Veron-
 ensis Episc. epist. 2. Rom. Eccl. directa ab universo Cle-
 ro Veronensi , apud Acher. Spicil. to. 2. hujus Actio-
 nis III. prosecutionem exhibet , seq. Decreto .

Post hæc vero Sanctissimi Episcopi dixerunt . Quo- D. Acher.
 niam hæc omnia Deo annuente , quæ ad salutem omnium in Spicil. to.
 errantium pertinent , tractata noscuntur , atque decreta ; nunc 2.
 restat , ut de ordinatione Episcoporum , Presbyterorum , vel

Diaconorum, quam prædictus Constantinus Apostolicæ Sedis invasor peregit, id quod communi consensu tractavimus, coram omnibus declaremus. Primum omnium decernimus, ut Episcopi, quos consecravit, siquidem Presbyteri prius fuerunt, aut Diaconi, in eodem pristino honore revertantur, & postmodum factò more solito Decreto Electionis eorum ad Sedem Apostolicam, cum plebe, atque decreto ad consecrandum eveniant, & consecrationem a nostro Apostolico suscipiant; ac si prius fuissent minime ordinati. Sed & qui alia in sacris officiis isdem Constantinus peregit, præter tantummodo baptismum, omnia iterentur. At vero Presbyteri illi, vel Diaconi, quos in hac Sancta Romana Ecclesia ordinavit, in pristino Subdiaconatus ordine, vel alio, quo fungebantur officio, revertantur. Cum & postmodum in vestre Sanctissimæ Almitatis potestate, sive eos ordinandi, sive ut vobis placuerit disponendi: laici vero illi, qui ab eo tonsorati sunt, atque consecrati, decernentes statuimus, ut aut in monasterio retrudantur, aut in propriis domibus residentes, spiritalem, atque religiosam vitam degant.

A C T I O Q U A R T A.

*Quæ extant, Lucas idem Holstenius edidit
collect. Rom. pag. 261.*

De Veneratione Sacrarum Imaginum.

*Luc. Hoff.
Coll. Rom.
pag. 261.* **S***I ad Sanctorum consortium venire optamus; profecto hic omnia in honore Sanctorum, sive reliquias non solum corporum, sed & vestimentorum, sive Basilicas nominibus eorum memoratas, seu etiam imagines, & vultus illorum in quolibet loco depictos celeberrimo honore venerari debemus.*

Item.

Item. *Parvendum est, ne sub iconum occasione ad pe-
jora sese status male assertionis erigat, & corpora Sancto-
rum, & reliquias Martyrum adorari tanquam membra
Domini, ac venerari prohibeat.*

Item. *Interrogatio Antiochi ad Sanctum Athanasium.
Quomodo vos facitis imagines, & adoratis eas? Responso.
Non sicut Deos imagines adoramus nos fideles, absit, sicut
pagani: sed tantummodo affectum, & caritatem anime
nostræ ad vultum faciei imaginis aptamus. Unde & mul-
toties vultu deleto, sicut lignum purum, atque commune
jam, quod dudum fuerat imago, comburimus.*

Item. *Crucem pro Crucifixo in ea Christo adoramus,
& amplectimur fideliter.*

Item. *Si quis Sanctas Imágenes Domini nostri Jesu
Christi, & ejus Genitricis, atque omnium Sanctorum se-
cundum Sanctorum Patrum statuta, venerari noluerit,
anathema sit.*

L. Canones Apostolorum tantum suscipiendos.

Item. *Non amplius suscipiantur Apostolorum Cano-
num prolata per Sanctum Clementem, nisi quinquaginta
Capita, que suscipit Sancta Dei Catholica Romana Ecclesia.*

Statuta contra vim, & ambitum.

Item. *Si quis ex Episcopis, vel Presbyteris, vel* Dist. 79.
Monachis, aut ex Laicis contra Canonum, & Sanctorum Cap. 5.
*Patrum statuta prorumpens in gradum majorum Sancte
Romane Ecclesie, idest Presbyterorum Cardinalium, &
Diacorum ire presumpserit; & hanc Apostolicam Sedem*

invadere quilibet ex supradictis tentaverit, & ad summum Pontificalem honorem ascendere voluerit; ipsi & sibi faventibus fiat perpetuum anathema.

Item. Si quis cum armis in electione Pontificis, vel aliorum Sacerdotum inventus fuerit, anathema sit.

Item. Si quis jurare, aut introducere in hanc civitatem Romæ præsumpserit quemquam de quacumque civitate, aut castro, vel loco Pontificis prius discessum, quousque in Sede beati Petri Pontifex ordinatus fuerit, anathema sit.

Item. Si quis resistere præsumpserit Sacerdotibus, atque Primatibus Ecclesiæ, vel cuncto Clero ad eligendum sibi Pontificem, secundum hanc canonicam traditionem, anathema sit.

Ex Anast. Biblioth. Ibid.

Anast. ibid.
sect. 281.

Expletis vero omnibus, que in eodem Concilio promulganda erant, tunc isdem beatissimus Pontifex aggregans universos Sacerdotes, atque Clerum, & cunctum populum profecti sunt ad beatum Petrum Principem Apostolorum cum hymnis, & canticis spiritualibus, nudis pedibus incedentes, illicque in ambonem ascendens Leontius Scrinarius, cuncta que in eodem peracta sunt Concilio extensa voce legit populo. Sed & tres Episcopi, idest Gregorius Silvæ Candide, Eustratius Albanus, & Theodosius Tyburinus in eodem præfatæ Ecclesiæ ambone ascendentes anathematis obligationem protulerunt, si quisquam præsumat quoquo tempore transgredi quippiam de omnibus, que in eodem Concilio statuta sunt.

DISSSERTATIO

De Concilio Lateranenfi.

STEPHANI III

I N D E X

C A P I T U M.

C A P. I.

Provinciae tum Civiles, tum Ecclesiasticae Galliarum, & Italiae Concilii tempore. pag. 17.

C A P. II.

Sedes Episcoporum Franciae, qui Concilio Lateranensi adfuerunt. pag. 41.

C A P. III.

Sedes Episcoporum Tusciae atque Campaniae, & Provinciae Italiae, qui adfuerunt Concilio Stephani III. pag. 72.

C A P. IV.

Nomina duo, & quinquaginta Episcoporum, qui adfuerunt Concilio Lateranensi. pag. 97.

DISSERTATIO

De Concilio Lateranensi Stephani III.

CAPUT I.

*Provinciae tum Civiles, tum Ecclesiasticae Galliarum,
& Italiae Concilii tempore.*

Ræclarum sane monumentum subordinationis Gallicanorum Præsulum Sanctæ Sedi in lucem prodit. Papa Stephanus III. Concilium Romæ habiturus, in quo Constantinus Apostolicæ Sedis invasor deponendus erat, sacrarumque Imaginum veneratio adversus græcam impietatem asserenda: *Direxit in Franciæ partes ad excellentes viros Pipinum, Carolum, & Carolomanum Reges Francorum, & Patricios Romanorum, Sergium Secundicerium, & Nomenclatorem deprecans, atque adhortans eorum excellentiam per suas Apostolicas literas, ut aliquantos Episcopos dirigerent ad faciendum in hac Romana Urbe Concilium pro impia novi erroris, ac temeritatis præsumptione, quam Constantinus Apostolicæ Sedis pervasor ausus est perpetrare. Eisque in hanc Romanam Urbem conjungentibus mense Aprilis Indictione VII. protinus antedictus Stephanus Sanctiss. Papa aggregans diversos Episcopos Tusciæ atque Campaniæ, & aliquantos istius Italiae provinciæ, Concilium celebravit.*

Hanc Romani Concilii historiam ex libro Pontificali hauserunt multi: provincias vero, sedes, nomina, & numerum Episcoporum convenientium tum ex Francia, tum ex Italia, nemo usque ad hunc diem ex tanta, qua obruebantur vetustate, eduxit. Franciæ quidem Episcopos edidit Pater Jacobus Sirmondus e Schedis Onuphrii, licet non integre; nam Meldensis in Schedis filebatur, numerumque duode-

I.
Stephanus III.
Gallicanos Episcopos ad Concilium vocat.

Lib. Pontific.
in Steph. III.

II.
Episcopos Gallicæ, & Italiae numerus, provinciæ, sedes, nomina, hucusque incerta.

decimum implebat Joseph incertæ Sedis, quem fuisse Der-tonensem hodie discimus; ac proinde Conciliorum Col-lectores, Sammarthani, aliique eruditissimi viri Sirmondum sequuti, omnes decepti sunt. Italiæ vero Antistites infelicio-ri usi sunt fortuna; nam quatuor, aut quinque exceptis, qui aut in libro Pontificali memorantur, aut Concilio in-terfuerunt S. Pauli I. reliqui omnes, vel eruditissimum Ita-liæ Sacræ Scriptorem, & ejus Continuatores præterierunt. Quamobrem facturum me esse operæ pretium scio, si edens in lucem Concilii Romani fragmentum præstantissimum, un-de præ aliis certo discimus provincias, sedes, nomina, nu-merumque Episcoporum tam Franciæ, quam Italiæ, qui ei-dem interfuerunt, nonnihil delibavero de historia tum Ec-clesiastica, tum civili temporis tanto intervallo a nobis dis-siti; ut lux inde aliqua Concilio affulgeat. Sed antequam de illustrando Concilio cogito, de illius convocatione, quam exemplo aliorum ex libro Pontificali hausi, aliquid dicam necesse est, quod instar proludii erit mox dicendis.

III.
Concilia ma-
ximum sunt ar-
gumentum tri-
plici potestatis
Rom. Pontif.

Euchar. lib. 2.
cap. ult. ap. No-
ris de Syn. V.
cap. x.

Supremam Romani Pontificis potestatem in universam Orientis, & Occidentis Ecclesiam, ac præterea Patriarcha-lem in Tractu Occidentis, & Exarchicam in Diœcesi Italiæ, nedum audacia, & impudentia, summa esset ignoratio rerum nostra ætate in dubium vertere. Ipsi siquidem adversarii S. Sedis eandem diffiteri non audent: *Nec Primatem*, ait Salmasius, *eum Italiæ specialem, nec Occidentis fuisse Patriar-cham, sed eandem omnino & in Oriente potestatem habuisse olim, quam in Occidente, eandem porro & in qualibet Occiden-tis provincia, quam in Italia.* Multis profecto, & præclaris trinam hanc potestatem argumentis persequi antiquos, nu-perosque Scriptores compertum est: nullum tamen aut fir-mius, aut evidentius argumentum Conciliis suppetit. Dum enimvero immensum universali Ecclesiæ vulnus inflictum ab impia hæresi tractandum fuit, ipsamque hæresim profligari, ac sanum dogma stabiliri oportuit, Concilium œcumenicum est celebratum. In eo vero Summus Pontifex aut per se, aut per Legatos vel meros Presbyteros Patriarchis ceteris præsidet, decernit, deliberata probat, improbatve, intercedit, Concilium a recto tramite declinans dissolvit, quod

eodem, aut ejus Legatis secedentibus, in latrocinium vertitur; quin etiam vel recte absolutum confirmationis Pontificiæ indiget, ut legis Ecclesiasticæ vim acquirat. Perinde quum aliqua in Occidentalis Patriarchatus Diœcesi, seu majoris regno, Ecclesiæ disciplina pessumdat, pervertuntur sacri Canones, Christiana ipsa religio periclitatur, Romanus Pontifex Patriarchali jure utens, aut alicui ex ejus Diœcesis Episcopo suas vices delegat, aut tali munitum autoritate aliquem Roma mittit, qui Episcopis cujuscumque jurisdictionis congregatis Concilium celebret, cunctisque Diœcesis incommodis remedium afferat: sive etiam quum gravissimam aliquam causam Romæ expendere lubet Pontifici in Patriarchali Concilio, aut Dogma, & Regulas pro tota Ecclesiâ in eodem definire, ut norma sint definiendorum in generali Concilio, ex quacumque libuerit sui Patriarchatus Diœcesi Metropolitanos, Suffraganeosque nullo discrimine accersit, Conciliumque habet. Denique in Italiæ Diœcesi, aut ex amplissima Romana Provincia jure Metropolitico, aut Exarchico ex tota Italia evocatis Episcopis pro levioris, graviorisve momenti negociis, Concilium celebrat. Quare ad triplicem Romani Pontificis potestatem comprobendam, nullum, inquam, apud veteres, recentioresque argumentum firmitus, aut evidentius Conciliis occurrit.

Verum, ut multa sint primi, & tertii generis Concilia; Oecumenica enim XX. numerantur, & Episcoporum universæ Italiæ multo plura, quæ ab aliis Romanis secerne per se quisque potest; secundi tamen generis nempe Patriarchalia sunt rariora. Quæ enim semper fuit summa Romanorum Pontificum suavitas, ne fratres suos Episcopos longe disitos itineribus fatigarent, Apostolica ut plurimum potestate alicui delegata, vel in gravissimis Ecclesiæ negociis per Diœceses, quandoque etiam per Provincias, Episcoporum animos explorabant. Estque exemplo Concilium Romanum Agathonis 125. Episcoporum anno 679. celebratum, cui non solum pauci aderant transmontani Episcopi, iique fortuito agentes Romæ, verum multi ex ipsa Italiâ decerant, ac proinde tam in Angliâ & Galliis, quam ipsa in Italia per privata Concilia sententia Episcoporum contra

IV.
Quanta cum
circumspectione
Ro. Pont. evoca-
bat Episcopos
ex aliena Diœ-
cesi.

Monothelitas deprompta est. Huc accedit maxima eorundem Pontificum moderatio erga Principes, quum de Romanam evocandis eorum Ditionis Episcopis agebatur; neque enim fecus poterant, dum sæpe ingruentibus undequaque bellis, crebrisque invasionibus turbata omnia erant. Quamobrem S. Papa Martinus aliquot ex Francia Episcopos ad Urbem Regiam legaturus, sic Trajectensem Episcopum B. Amandum alloquitur: *Sigebertum præcellentissimum filium nostrum Regem Francorum pro suæ Christianitatis remedio consultissime admone, atque precare, dirigere nobis ex corpore Fratrum nostrorum dilectissimos Episcopos, qui Sedis Apostolicæ legatione divina concedente propitiatione fungi debeant, & quæ in nostro Concilio peracta sunt, cum his synodalibus apicibus vestris ad clementissimum Principem nostrum sine dubio asportare &c.* Nec solum ex aliena Diœcesi, sed ipsa ex Diœcesi Italiæ, immo ipsa ex Provincia Romani Metropolitæ, nempe ex Sicilia, antequam ulla in ea Metropolis excitaretur, S. Gregorius Magnus multa utitur circumspeditione in propriis Suffraganeis accersendis: *Quia, inquit Cypriano Insulæ Rectori pro S. Sede, jamdiu est, quod huc minime convenerunt, eos hortari te volumus, ut natalem S. Petri hic Deo perducente nobiscum debeant celebrare. Sed ne forte Prætori aliqua possit nasci suspicio, si eos huc admonitos venire cognoverit: voluntatem nostram intelligens ita hoc ex te facere stude, ut & ipsi, sicut prædiximus ad diem constitutum huc veniant, & nulla de eis Prætori possit esse suspicio.*

Concil. Later.
S. Mart. I. Secret. 5.

S. Greg. libr. 6.
epist. 19.

V.
Idque, ut concordiam servaret Sacerdotii, & Regni.

Christ. Lup. Schol. in C. 17. Conc. VIII.

Hæc potissima ratio est, cur Stephanus III. Patriarchale habiturus Concilium in gravissima causa, suorum exemplo Prædecessorum, Legati officio utitur apud Francorum Reges: neque enim ignorabant prisca Pontifices; Romanam evocandi potestatem, ut viri eruditissimi utar verbis, esse omnino Divinam Domini nostri Jesu Christi Legem, ideoque pro illa, ut Evangelico Dogmate fundamentali Apostolicam Sedem semper laborasse. At quemadmodum ad totius Catholici orbis Hierarchiæ subordinationem conservandam, Principum, qui sunt exterius Ecclesiæ brachium, concordia opus est Romano Pontifici; ita hic nullo unquam tempore illorum auctoritatem contempsit, immo vel præcipuis Ecclesiæ sanctioni-

nibus consensit eorum confirmationis robur accedere. Quam Sacerdotii & Regni concordiam, quum sæpe Archiepiscopus Parisiensis arbitrato suo interpretetur, non erit abs re unicam ex tot fallaciis indicare, quas nobis struit. Contendit vir doctissimus, Canonem XVII. Concilii generalis VIII. quo Metropolitæ inobedientes suo Patriarchæ, segregari, & contumaces deponi jubentur, esse factum *adversus Episcopos Gallicanos juxta suggestiones Legatorum Pontificiorum, ut a Concilio Oecumenico firmata esse videretur Nicolai I. nova molitio sexennio ante prolata*. At minime animadvertit, quod centum ante annos, ad Stephani III. Concilium lubentissime venerunt Metropolita Senonensis, qui nuper donatus fuerat Pallio a Romano Pontifice, cumque eo sex alii Metropolitanarum Sedium Episcopi, qui postliminio in suas dignitates redire avebant per Romanum Pontificem, ut postea redierunt, unde in maxima Gallicanæ Ecclesiæ perturbatione ejecti fuerant: neque ii quidem, accisis eorum rebus, recusarunt ad Concilia Romani Patriarchatus cogi, impositasve Italiæ Episcopis condiciones detrectarunt, ut Marcha jactat. Quæ obiter dicta velim intelligi, ne alicui videar profligatam jam quæstionem recoquendam suscepisse. Ad Concilium siquidem Stephani III. quod spectat, non pauca illustrari oportet, quæ cominus rem attingunt. Itaque præfatum me esse satis agnoscens, ad institutum aggredior. De Provinciis igitur Episcoporum acturus ostendam primum, cur unus tantum Senonensis vocetur in Concilio Provinciæ Galliarum Archiepiscopus, adversus nonnullos, qui de Primatu nescio quid mussitant, ac proinde de Gallicanis Provinciis aliquid dicam. Deinde vero Italiæ nostræ Provincias enucleatius expendam; præsertim, quas memorat liber Pontificalis Provincias, *Tusciam atque Campaniam, & Italiam*: est enim qui, eundem librum interpretans, docet, *ex aliis Italiae Provinciis convocatos Episcopos*. Quare occasionem nactus Concilii hujus illustrandi, hæc duo, quam potero brevius ostendam: inter duodecim Francorum Episcopos unicum fuisse, Metropolitam Vvillicarium Senonensem, & Italos Episcopos recte convocatos dici ab Anastasio ex Tuscia atque Campania, & ex Italia Provincia. Ac primum de Galliarum Provinciis.

Marca de Conc.
Sac. & Imp. 1.6.
cap. 15.

Franc. Page in
Steph. III. n. 3.

V I.
 Provincia Civi-
 viles Dioecesis
 Galliarum.

Post celebrem Romani orbis divisionem, quam Constantinianam appellant, tametsi ab Adriano ante Constantinum excogitatam, aliisque ab Imperatoribus postea amplificatam, qualem exhibet notitia Imperii; post eam, inquam, divisionem, una ex tribus Dioecibus, quæ Praefecto Praetorii Galliarum parebant, Gallia spectabili Vicario commissa septemdecim, qua Consulares, qua Praesidiales, Provincias continebat. Quemadmodum vero ad eum numerum venerint modo expediam. Antiquata per Octavianum tripartita Caesaris divisione, Gallia omnis in partes quatuor dividebatur, Narbonensem, Aquitanicam, Lugdunensem, Belgicam. Hanc Constantinus, quum pace Ecclesiae reddita, Sedeque Imperii translata Byzantium, inter quatuor Praefectos Praetorii Romanum orbem divisit, longe auxit, unaquaque ex iis partibus in plures Provincias divisa, itaut omnino quatuordecim fierent. Ex Narbonensi nimirum fecit quatuor, Narbonensem, Viennensem, Alpes Maritimas, Alpes Grajas & Penninas: ex Aquitania tres, Aquitaniam I., Aquitaniam II., Novempopulanam: ex Lugdunensi item tres, Lugdunensem I., Lugdunensem II., Maximam Sequanorum: ex Belgica demum quatuor, Belgicam I., Belgicam II., Germaniam I., Germaniam II. Quatuordecim harum Provinciarum numerus Valentiniani senioris tempore a Gratiano Augusto amplificatus, eas septemdecim Provincias amplexus est, quæ passim in notitiis leguntur: bipertito scilicet divisis Narbonensi, & utraque Lugdunensi.

V I I.
 Alia aliis temporibus habuerunt nomina, at semper fuerunt XVII. post Constantin. divisionem.

Civilem hanc Galliarum dispositionem semel, iterumque mutatam Concilia, & Pontificum Romanorum epistolæ testantur; nam primo in Gallias, & quinque Provincias, Galliam ipsam divisam legimus usque ad annum 401. quum Taurinense Concilium celebrabatur: deinde alius divisionis mentio occurrit apud Zosimum anno 417. in Gallias & septem Provincias, quæ quidem perseveravit, quoad Austrasiæ, Neustrasiæquæ, & Burgundiæ nomina per seculum sextum emerere, in duo, plurave regna divisas Gallias. Postrema hæc divisio in Gallias, & septem Provincias, quæ & Honoriana dicitur, eo præsertim est celebris, quod septem iis Provinciis, Septimaniam, seu Occitaniam, quam hodie dici-

cinus Linguadocium, constituit, belli magis, quam pacis artibus usque ad Carolingios celebrem: cujus magnam partem quarto seculo invadentes Gothi, unde & Gothiæ nomen adepta est, Hispaniæ Regno adjunxerunt; octavo autem seculo Saraceni in eam irrumpentes omnia miscuerant, nisi Carolingiorum virtus crebris, cruentisque bellis profligatos, inde tandem expulisset. Ad nos vero quid attinet Septimaniæ vices, præteritamque earum memoriam repetere? Ecclesiasticam enimvero dispositionem spectantibus duæ primæ divisiones satis sunt, & mox laudatæ in Gallias, & quinque, deinde etiam septem Provincias, quippe quæ nomine tenus diversæ sunt, septemdecim Provinciarum numerum non augment, minuuntve. Ac proinde Civilis ea notitia, quæ apud Sirmondum, & Carolum a S. Paulo, juxta Honorianam dispositionem exhibetur, eadem omnino est, ac quæ Imperii dicitur, si in septem Provincias distinctio auferatur, variatusque earum ordo restituatur. Præterquamquod Recentiorum discrepantia tum de primordiis, tum de Provinciarum numero Honorianæ divisionis, longius quam par esset, a proposita nos quæstione abire compelleret.

Civili Galliarum dispositione cognita, facili negotio assequimur Ecclesiasticam. Si enim Germaniæ duæ excipiantur, in quibus nullæ fuerunt Metropoles ante S. Bonifacium earum Apostolum octavo Ecclesiæ seculo, reliquas Provincias quindecim & Civiles, & Ecclesiasticas fuisse ante Majorum domus Franciæ præpotentiam, compertum est. Carolus quidem a S. Paulo & Tarantasiæ Metropolim alpium Grajarum ad Caroli Magni ævum differt, cui concinit Anonymus Mediolanensis, qui per sextum seculum, seu tempore Gregorii Magni quatuordecim tantum Metropoles Ecclesiasticas numerat: mihi autem arridet Sirmondi, aut Delalandii opinio, qui non institutam, at revocatam Caroli Magni ævo ad jus pristinum contendit. Quidquid vero sit de Tarantasia, certe, inquam, ante Majorum domus potentiam in Galliis erant Metropoles Ecclesiasticæ prædictæ, juxta Civilium veterum Provinciarum Consulares, Præsidialesve Sedes, parvo discrimine, institutæ: Arelatensis, Viennensis, Trevirensis, Remensis, Lugdunensis, Rothomagensis, Turo-

Concil. Gall.
to. 1.
Geogr. Sac.

Panciroi. notit.
Occid. cap. 68.

Pag. ann. 374.
num. 23.
Morin. Exerc.
22. l. 1.

VIII.
Totidem erant
Provinciæ Ec-
clesiasticæ, fil-
terem ævo Caroli
Magni.

Script. Ital.
to. x. Tab. Chro-
nogr. n. 35.

Not. ad Cong.
Francos. an. 794.

nensis, Senonensis, Bituricensis, Burdigalensis, Elufana postea Aufcensis, Narbonensis, Aquensis, & Ebredunensis. Uniuscujusque referre principia non est hujus loci. Id tantum non prætermittam, quod quatuor præ aliis Metropoles Arelatensem in Narbonensi, in Belgica Trevirensis, Lugdunensem in Lugdunensi, & in Aquitanica Bituricensis, puto cum Carolo a S. Paulo, & Emmanuele a Schelestrate esse antiquiores Constantiniana dispositione, tametsi eruditissimi aliquot viri secus sentiant: ac proinde sententiam Joannis de Segovia, & Antonii Pagii, quod nimirum in Hispania & Galliis nequicquam quærentur Metropoles Ecclesiasticæ ante Constantinum, rejicio. Unde enim orta laudatarum quatuor Metropoleon tot dissidia de Primatu, quem singulæ usque ad septimum seculum sibi acerrime in plures Provincias vindicarunt, nisi a Patribus institutæ essent, priusquam divisio Constantiniana normam daret Ecclesiasticis novis Metropolibus instituendis, quæ ante meræ fuerint Suffraganeæ? Cæterum nova ea cæterarum Metropoleon institutio juxta Civilem dispositionem, fuit facta autoritate Concilii Antiocheni, anno 341. celebrati; nec dubitare de earum antiquitate nos permittunt Decretales Romanorum Pontificum, & Concilia in Galliis celebrata per tria post Constantinum secula usque ad Galliarum politiam tum Civilem, tum Ecclesiasticam Majorum domus potentia pessumdatam, de qua aliquid dicam necesse est, ut Concilio huic Lateranensi clarior inde lux afferatur.

Antiq. Eccl.
tom. 2. dis. 4.
cap. 8. num. 4.
& seqq.

Concil. Ant.
Canon. 9.

IX.
Civilem politiam
Galliarum
Majores domus
Franciae perturbant.

Cæso Francorum Rege Childerico anno 673. civiles illæ Galliarum discordiæ Ebroino Duce sunt cœptæ, quæ per longam annorum seriem perseverarunt. Fortasse etiam ante biennium cœperant, ut Pagius observat cum Annalista Metensi; at quum Ebroinus earum auspex, nonnisi post cædem Childerici sit egressus ex Monasterio Luxoviensi, idcirco per me biennium differuntur. Ebroino igitur Aulæ comite, seu Majore domus omnium primo socordium Regum nomine abutente, cumque aliis Majoribus domi de Regni juribus decertante, in Trans-Rhenana Francia ad idololatriam est reditum, multique populi, qui Francis eousque paruerant, horum jugum excutientes sequentium Majorum domus Pipini He-

Heristallii, hujusque filii Caroli Martelli, ac filiorum Pipini, & Carolomanni virtutem exercuerunt. Hos Annalista Metensis apud Pagium enumerat, Saxones nimirum, Bajoarios, Frisios, & Suavos, qui omnes ante civiles discordias Francorum ditioni erant subditi, iisdem vero ingruentibus, libertatem tuebantur armis, nec nisi crebris expeditionibus in pristinam subjectionem redigi potuerunt. Præterea Francorum Regno sic mutilato defectionibus in Orientali parte, majus etiam malum a meridie accessit, quum Saraceni, qui Hispaniarum Regnum invaserant, in Septimaniam anno 721. irruperunt, urbibusque expugnatis, eam triginta amplius annis possederunt, quoad Pipini Regis virtute anno 755. ultra Pyrenæos montes summoti sunt. Itaque trans Rhenum armis eorum, qui defecerant, potiore Galliarum partem discordiis intestinis, ac Septimaniam Saracenis late vastantibus, ultima videbatur perniciem florentissimo illi Regno imminere.

Has Galliarum universarum calamitates præ aliis sensit Ecclesia; namque, ut multa in annalibus Francorum relata paucis complectar cum Pagio: *Non solum ab eo tempore intermissa Conciliorum celebratio, & laicorum vita solutior fuit, sed etiam Canones exequutioni non mandati, extincta Primatum dignitas, & Metropolitanorum autoritas eversa.* Id querebatur cum Sancto Pontifice Zacharia Bonifacius Germanorum Apostolus: *Franci enim, inquit, ut seniores dicunt, plusquam per tempus octoginta annorum Synodum non fecerunt, nec Archiepiscopum habuerunt; nec Ecclesiarum canonica jura alicui fundabant, vel renovabant.* Idque aliquanto post testatur Vienne[n]si Episcopo Adrianus Papa, ajens, quod Gallicana Ecclesia *per sexaginta, aut septuaginta, aut octoginta, & amplius annos dignitatem antiquam, & Romanorum Antistitum firmitate roboratam perdidit, & amisit.* Nolim autem aliquis putet, Gallicanæ Ecclesiarum incommodis, & calamitati fuisse modum; eundo ea siquidem creverunt, itaut ad extremum miseram fecerint. Quod ne videar gratis asserere, in memoriam rediri cupio eorum, quæ gessit octavo seculo Pipini primi Carolingiorum Regis pater Carolus cognomento Martellus, quem constabat Ecclesiarum sitisse confusionem, ut ait

Pag. ann. 678.
num. 6.

X.
Ecclesiastica
etiam politica per
eosdem pessum-
datur.
Pag. ann. 743.
num. 5.

Cod. Bonif. ep.
132.

Labb. bibl. Mss.
to. 1. pag. 109.

Idem ibi pag.
108.

Cod. Bonif. ep.
132.

Chronologus Flaviniacensis . Hujus tempore , utar verbis Bonifacii , brevitatis ergo : *Maxima ex parte per civitates Episcopales Sedes tradita sunt laicis cupidis ad possidendum , vel adulteratis Clericis , scortatoribus & publicanis seculariter ad perfruendum .* Describit postea pessimos Diaconorum mores , vitamque omnibus flagitiis contaminatissimam , deque iis prosequitur : *Novissime , quod pejus est , sub talibus testimoniis per gradus singulos ascendentes ordinantur , & nominantur Episcopi .* Quam late autem id malum patuerit , docet Hincmarus : *Tempore Caroli Principis , quando propter discordiam , & contentionem de Principatu inter eum , & Raganfredum , & frequentia ac Civilia , imo plusquam Civilia , quia intestina , & parricidalia bella , in Germanicis & Belgicis , ac Gallicanis Provinciis omnis religio Christianitatis pene fuit abolita , itaut Episcopis in paucis locis residuis Episcopia laicis donata , & rebus divisa fuerint .*

Hincm. ep. 6.
cap. 19.

XI.

Eadem non in-
flaturatur ante
etatem Caroli
Regis , postea
primi Imperat.
Occid.

Tantas porro calamitates , quam effrenata cupiditas Majorum domus in vastissimum Francorum Regnum advenerat , misericordis Dei benignitas tandem respexit , Sanctorumque virorum prædicatione populos a viis eorum impiis revocavit . Verum Christiana Fides in Trans-Rhenanam Franciam , primævæ Ecclesiæ more , per martyria & persecutiones , postliminio rediit . Ecclesiastica autem disciplina , quæ vulnus tam immensum acceperat , sensim , & nonnisi Carolo , postea Magno , potiente rerum revocata . Et sane , ad disciplinam quod spectat , S. Bonifacius suscepta Germanorum legatione a S. Gregorio II. (quam eidem postea confirmarunt SS. Gregorius III. & Zacharias) anno 719. ut tenent Card. Baronius , & Joannes Morinus , sive ante annum , ut ex Vvillibaldo , & Othlono conjicit Pagius , post illustratam prædicatione utramque Germaniam , Coloniam primum in Germania II. , deinde in Germania I. Moguntiam Metropoles a S. Zacharia institui obtinuit ; verum Moguntina Sedes eum honorem adepta est destructione Colonienfis , quæ illi suffraganea facta est , ut ex literis Bonifacii Baronius & Pagius observant ; eademque Moguntina post S. Bonifacii mortem honore Metropolis non est fruita usque ad Adriani Pontificis tempora æqualis Caroli Magni , ut infra

Baron. 719.
Mor. Exerc. 23.
libr. 1.

Bar. 751. Pag.
ibid. num. 8.

fra ostendam. In Gallicanis vero Provinciis (in eorundem scilicet Francorum Regno cis Rhenum) ad quas Bonifacii legationem extendit Zacharias, post Concilium, quod Germanicum nuncupatur, anno 742. celebratum, *ad recuperandam legem Dei, & Ecclesiasticam religionem*, tres simul Metropolitae fuisse institutos constat, Grimonem Rothomagensem, Abelem Remensem, & Hardthbertum Senonensem, nec non *ad eorum firmissimam stabilitatem, & Ecclesiae Dei augmentum*, Zachariam misisse Bonifacio tria pallia. Quin etiam Sueffionense Concilium anno post, nempe 744. habitum, id testatur, tametsi Grimonem filet: *Constituimus*, inquit, *super eos Archiepiscopus Abel, & Ardobertum, ut ad iudicia eorum de omni necessitate Ecclesiastica recurrant tam Episcopi, quam alius populus*. Quid vero? Num Gallicanae Ecclesiae rerum conditio melior fuit? Minime id quidem. Quamvis enim Pipinus, & Carolomannus Majorum domus extremi, & Concilii, & suis decretis malum avertere studuerint; tamen quum Carolomannus monachum induit, rerumque omnium potiebatur Pipinus, hic regium honorem affectans, quem & assequutus est, noluit animos Procerum, auferendo iisdem Episcopatus (quibus nullo jure abutebantur) ab se alienare: & Romani Pontifices, qui a Graecis, & Langobardis tunc temporis immaniter vexabantur, ne Francorum praesidium deesset periclitanti Romanae Ecclesiae, aliquanto suavius Gallicanae foedum vulnus tractare compulsi sunt.

Quamobrem nec Stephanum II. suscepto in Galliam itinere, ictove foedere cum Rege Pipino, nec successorem Sanctum Paulum confirmato eodem foedere, cum Francis conjunctissimos, ut testantur literae ultro citroque tam frequenter missae, quibus Pontifex uterque cum Rege, & contra Rex cum utroque Pontifice benefactis certarunt, Ecclesiae Gallicanae pessumdatae levamentum aliquod attulisse comperio. Immo video, Adrianum Stephani III. successorem Remensi Ecclesiae Metropolitanam restituere, quem antea S. Zacharias nequicquam instauraverat. Epistola ipsa Adriani ad Tilpinum Remensem Episcopum dubitationem omnem amovet: *Sancta*, inquit, *memoria Bonifacius Archiepiscopus & Legatus S. Romanae Ecclesiae, & praefatus amabilissimus Fulradus*

Conc. Germ.
in praef.

Cod. Bonif. ep.
143. & 144.

Conc. Sueff.
Can. 3.

XII.
Idem confirmatur
autoritate
Adriani Pa-
pae.

Adrian. ep. ap.
Flodoard. Hist.
Rem. l. 2. c. 16.

Franciæ Archipresbyter , tempore antecessorum nostrorum Zacharia , & Stephani Successoris illius multum laboraverunt , ut bonæ memoriæ prædecessor noster Dominus Zacharias pallium Archiepiscopo Remensi Abel nomine per deprecationem superscripti Bonifacii transmitteret , * quod ab illo constitutus fuit , sed ibi permanere permissus non fuit , sed magis contra Deum eiectus est , & Remensis Ecclesia per multa tempora , & per multos annos sine Episcopo fuit , & res Ecclesiæ de illo Episcopatu sunt ablata , & per laicos divise sunt , sicut & de aliis Episcopatibus , maxime autem de Remensi . Perinde esse de aliis duobus Metropolitanis , ad quos una cum Remensi pallium miserat Zacharias , non est dubitandum , nam Conventui Attiniacensi an. 762. ut vult Pagius , seu 765. ut Cointius , celebrato , Lupus , cui successit Vvillicarius in Senonensi Cathedra , subscripsit , merum Episcopi nomen sibi tribuens . Nec vero laudatæ tantum Metropoles a S. Zacharia instauratæ , ob temporum acerbitatem evanuerunt ; sed Moguntina ipsa , quam unicum Metropolim superesse vidimus in utraque Germania ob Colonix interitum , jure Metropolitanico non est fruita nisi Adriano Pontifice , ut constat ex mox allata ejusdem epistola ad Tilpinum Remensem , in qua ei Apostolicam impertitur auctoritatem , ut de Lulli Moguntini Episcopi ordinatione cognoscat : *Injungimus etiam* , inquit , *Fraternitati tuæ , ut quia de Ordinatione Episcopi nomine Lul Sanctæ Moguntinæ Ecclesiæ ad nos quedam pervenerunt , assumtis tecum Viomago , & Possessore Episcopis , & missis gloriosis , ac spiritualis filii nostri Karoli Francorum Regis , diligenter inquiras omnia de illius ordinatione , & fidem , ac doctrinam illius , atque conversationem & mores , ac vitam investiges : ut si aptus fuerit & dignus ad Episcopalem Cathedram gubernandam , expositam , & conscriptam , & manu sua propria subscriptam Catholicam & Orthodoxam fidem per missos suos cum literis ac testimonio tuo , seu aliorum Episcoporum , quos tecum esse mandavimus , ad nos dirigat , ut pallium illi secundum consuetudinem transmittamus , & Ordinationem illius firmam judicemus , & in eadem S. Ecclesia Moguntina Archiepiscopum constitutum esse faciamus . Quare idem Lullus , qui ab anno 753. Sancto Bonifacio successerat , tum anno 762. in Attiniacensi Conventu , tum 769.*

in

in nostro Concilio Lateranensi meri Episcopi nomine appellatum videmus.

Cæterum tanta hæc autoritas Tilpino facta, ut causas Episcoporum alienæ Provinciæ examinet, non leviter prætereunda; quippe miserrimum Gallicanæ Ecclesiæ statum, quem nuper descripsimus, mirum in modum confirmat. Et sane in iis Regnis, ubi aut Barbarorum, aut Hæreticorum illuvie, disciplina Ecclesiæ, & Catholica ipsa Religio periclitantur, non omnium continuo Episcoporum sanctitas, studiumque ardens tuendi sacros Canones, ita intercidunt, ut eorum alicui non valeant Romani Pontifices Vicariam potestatem elargiri, qua plurium Provinciarum curam suscipiat. Estque exemplo Galliæ ipsi finitima Hispania. Hanc quinto seculo pervadentibus Barbaris, ejusque Provincias misere lacerantibus, suum munus Episcopi plures non deseruerant; præque iis S. Turibius Asturicensis ob eximium Ecclesiæ zelum fuit dignus, cui S. Leo Magnus præcipuam committeret curam illius conservandæ: *Ad tuæ, inquit, dilectionis sollicitudinem pertinebit, ut nostræ ordinationis autoritas ad prædictarum Provinciarum Episcopos deferatur.* Ita post annos circiter duo & viginti, quum Hispaniæ Regnum moderante Eurico Ariano Romanis apprime infenso, maxima ea vigeat persecutio, qua Catholici Ecclesiarum Episcopi loco movebantur, nullis aliis substitutis, minores Sacerdotes, sublatis Rectoribus, dissipantur &c. Pontificem Simplicium constat demandasse Apostolicas vices Zenoni Metropolitæ Hispalensi: *Plurimorum relatione, ait Pontifex, comperimus, dilectionem tuam fervore Spiritus Sancti, ita te Ecclesiæ gubernatorem existere, ut naufragii detrimentum, Deo autore, non sentiat. Talibus idcirco gloriantes indiciis, congruum duximus, Vicaria Sedis nostræ te autoritate fulciri.* Ita quum sexto seculo ineunte Theodoricus in Italia regnans, in Amalarici minori ætate Hispaniam per Præfectos administrabat, agebaturque aliquanto mitius cum Catholicis, itaut Ecclesiasticam restitui rem posse putaret Hormisda, duobus Metropolitæ Joanni Tarracoeni, & Salustio Hispalensi Apostolicas vices demandavit, ut bipertito Hispaniensis Ecclesiæ satagerent. Ita demum quando eodem sexto seculo exeunte de abjuranda in universo Regno Aria-

XIII.
Infelix Gallicana Eccl. conditio ostenditur exemplis.

S. Leo Magnus
ep. 93.

Jo: Maria de
reb. Hisp. lib. 5.
cap. 5.

Simplic. ep. 2.

na hæresi cogitatum est, non ignoramus, S. Leandrum Metropolitam Hispalensem sua prædicatione Catholicam Fidem, sanctionibusque Ecclesiasticam disciplinam, S. Gregorio Magno Pontifice, instaurasse.

XIV.
Idem urgetur.

At e contrario in ea Regna, in quibus Catholica Fide penitus deleta, nullum amplius Ecclesiæ nomen auditur, aliunde quæsitos Euangelii Præcones, qui Ecclesiam instituant, deinde Episcopos, qui eam moderentur, mitti oportet. Sic Monachum Augustinum cum sociis in Angliam profectum novimus eodem Gregorio Pontifice, qui postea ipsi Augustino facto Episcopo Apostolicum Vicariatum largitus fuit, ut nullo jurisdictionis alienæ limite, ab exercendo per totam Angliam Episcopali munere removeretur. Idem fere est de legatione Germanica S. Bonifacii, tametsi ejus prædicationi S. Vvilibrordus, aliique Episcopi in nonnullis suæ legationis Provinciis proluserant. Hæc quum ita sint, quid de Gallicana Ecclesia, ad quam oportuit S. Bonifacii legationem extendi, videatur statuendum, ignoro. Id tantum scio, quod sedente Remis Tilpino, non aliunde quæsitus est Episcopus, cui gravior causa alienæ Provinciæ (cujusmodi est cognitio ordinationis Episcopi) committeretur: sed eidem Tilpino nuperrimo Metropolitæ causa demandatur Moguntini Antistitis, successoris scilicet S. Bonifacii, qui legem dederat toti Galliæ. Unde conjicio, Gallicanam Ecclesiam non modo miseram, sed ad extremum miseram fuisse, quum Apostolicæ in ea vices S. Bonifacio sunt traditæ; quippe quæ nullum habebat Episcopum, cui custodia Canonum crederetur. Quid dico Episcopum? Omnia Ecclesiæ bona Administratoribus, & Commendatariis occupantibus, ea dignitas aut scelestis hominibus ad ludibrium data, aut, servi instar pecoris, ipsi Episcopi tantæ apud omnes gentes venerationis, traducti, & conculcati. Quare illum ipsum Abelem, cui S. Zacharias pallium miserat, vocant Veteres Corepiscopum, utpote qui minorem quoque autoritatem habuit, quam Suffraganei Antistites. Ac proinde non moveo litem aliis aliarum Galliæ Provinciarum Metropolitæ, at Conventus Attiniacensis, nostrique Romani Concilii autoritate compellor id dicere, quod apertius Cap. seq. ostendam,

nul-

Flodoard. Hist.
Rem. l. 2. c. 16.

nullum videlicet ex duodecim Francorum Episcopis, qui Concilio eidem affuere, Metropolitam fuisse, præter Senonensem, quem præterea quando, & a quo Pontifice obtinuisse pallium affirmem, nescio.

Verum ne ratio ulla vel minima sit reliqua dubitandi, quin recte id affirmem, animadverti velim, quod non solum Episcopi Metropoleon Galliae mero Episcopi nomine in Concilio occurrunt, ut in Conventu Attiniacensi; at omnes concedunt loco Meldensi Episcopo Suffraganeo Archiepiscopi Senonensis, hoc uno excepto, qui locum Metropolitam proprium tenet. Quumque duo mihi objici possint, Metropolitam nimirum Senonensem vocari Archiepiscopum, quia erat Primas Galliarum; & majorum in more fuisse positum, ut observat Cantelius, quandoque in Conciliis collocare Suffraganeos statim post suum ipsorum Metropolitam, brevi respondeo. Senonensem Primatiali honore fuisse insignem & ab Aimoino, & ab autore Chronici Autisiodorensis doceor; ab iisdem vero disco etiam instituti Primatus Epochem, annum videlicet 876. Ind. IX. undecimo Cal. Jul. in Concilio Pontigonensi, Carolo Calvo Imperatore: ibi enim Privilegium conlatæ dignitatis Ansegiso Senonensi ab Jonanne VIII. Romano Pontifice, nequicquam reclamantibus Episcopis, patefactum, confirmatumque est ab Imperatore. Quare laudatum Chronicon mortem referens Archiepiscopi Senonensis Sevini vere Primatis: *His diebus, ait, Dominus Sevinus Senonensis Archiepiscopus obit. Hic Romæ per manum Joannis Papæ Archiepiscopale pallium, quo Antecessores ejus infulati sunt, & Primatum Galliae suscepit.* Itaque si centum amplius annis post Concilii hujus Romani ætatem, Senonensis Primatus est institutus, Vvillicarius erat dumtaxat Metropolita. Ad caput alterum, quod spectat; sedisse in hoc Concilio ante Italos, Gallicanos Episcopos omnes simul junctos, unico Protothrono Ostiensi divisos, ut Gallicanis Itali simul conjuncti præcesserant in Arelatensi primo, aperte video, debitasque habeo gratias Cantelio, qui hoc in Arelatensi esse factum observat. Quod vero idem docet, quandoque Suffraganeos suis Metropolitanis adhæsisse, Concilio huic Romano haud congruit. Idque apertissimum est ex

XV.
Concluditur,
nullum ex Franc.
Episc. qui Con-
cil. adfuere, Me-
tropolitam fuis-
se, præter Sen-
nonensem.

Aim. Cont. I. 5.
cap. 3. Chron.
Autif. an. 1002.

Cantel. de Me-
trop. Eccl.

Er-

Erlulfo Lingonensi, quem, tametsi Suffraganeum Lugdunensis, videmus tamen quintum post suam Metropolitanam, sedisse. Atque ea propter, ne verbis inutilibus immerer, venio ad Italiae Episcopos ex Tuscia atque Campania, & ex Provincia Italia convocatos, quae est mei instituti pars altera. Idque ut planius fiat, quod de Galliis feci, Italiae dispositionem tum civilem, tum Ecclesiasticam praemittam.

XVI.
Civilis dispositio Italiae in XVII. Provincias post Constantinum.

Italiae peninsulam ab Alpibus, & circumfuso mari definitam, quamquam ante Triumviralem potestatem limite boreali Cisalpinæ Galliae angustatam, primum Imperatores, deinde invasores Gothi, hosque sequuti Langobardi, ac demum Franci Reges eorum profligatores, qui omnes novam politicae formam advexerunt, ausi nunquam sunt violare. Quam rem erudite observat V. C. Anonymus Mediolanensis, qui extensionis Italiae primordiis constitutis anno urbis C. 711. al. 710. Octavio Caesare, & Q. Paedio Coss. suffectis, cum Strabone: *Hos fines, inquit, medio aeo nec Graeci Caesares, nec Gothi, nec Langobardi, ausi sunt immutare. Verum quidquid religio iis fuerit Italiae fines innovare, eam certe administrandi genus multiplex memoratur. Praecipuum illud est, quod ab Adriano jampridem excogitatum, quum Consularibus quatuor Italiam omnem commisit, Constantinus in sua Romani Orbis dispositione omnino novum instituit. Namque Consularium Magistratibus obsoletis, unoque Italiam Correctore moderante, Constantinus Praefecto Praetorio Italiae, praeter Africae, & Illyrici Dioeceses (quasi novae, veterisque Italiae rationem habens) Italiae Dioecesim bipertito administrandam per duos Vicarios decrevit. Dicti iidem sunt Vicarius Romae, & Vicarius Italiae. Illi paruerunt Provinciae decem, quarum quatuor, Campania, Tuscia & Umbria, Picenum Suburbicarium, Sicilia, erant Consulares; duae, Apulia & Calabria, Brutii & Lucani, a Correctoribus administrabantur; quatuor autem reliquae, Samnium, Sardinia, Corsica, Valeria, per Praefides regebantur. At Vicario Italiae septem commissae erant Provinciae, quatuor Consulares, Venetia & Istria, Aemilia, Liguria, Flaminia & Picenum Annonarium; ac tres Praesidiales, Alpes Cottiae, Rhetia prima, & Rhetia secundae.*

Scriptor. Ital. to: x. tab. Chr. med. avi.

Ita-

Itaque septemdecim, ut in Galliis, Provincias in nostra Italia esse post Constantinianam divisionem perspicimus, in quarum singulis sua erat urbs Metropolis, Sedes videlicet Consularis, aut Correctoris, aut Praefidis, quæ ex Notitia, satis constant. At singulas enumerando recensere vanum esset; quippe Romani Pontifices in Ecclesiasticis Provinciis constituendis, nullam civilis dispositionis rationem habuerunt, præter bipertitæ Italiæ divisionem, in Italiam videlicet proprie dictam, quæ parebat Vicario Italiæ, & aliam in Italiæ partem, quæ Vicario Romæ.

Hujus vero bipertitæ divisionis rationem a Romanis Pontificibus esse habitam constat ab instituta per eosdem Metropoli Mediolano, cujus Sedis Episcopo septem Civiles Provincias ad Italiam spectantes subdiderunt; quum autem eam divisionem totam Italiæ Diœcesim ipsi per se, unicæ instar Metropolis, gubernassent. Deinceps enim Primatiali jure Italiam administrantes, Romam cum decem iis Provinciis, quæ Vicario Romæ parebant, jure Metropolitanico moderati sunt, detracto insuper ex Italia Piceno Annonario, quod ad Romanam Metropolim pertinuit. Hanc profecto dispositionem & D. Athanasius tum in Apologia secunda, tum in epistola ad solitarios, & Concilii Sardicensis subscriptiones satis comprobant, ut Joannes Morinus & Carolus a S. Paulo observant. Neque eam obsolevisse per octavum seculum, convocatio Concilii hujus Lateranensis ex Tuscia, atque Italia, & Pontificiæ literæ aliquot post annos datæ de Simonia vitio, quod in Tuscia, & Italiæ partibus vigeat, testantur. Sic, ne profligatas de Urbicariis, Suburbicariisve regionibus quæstiones instaurem, de quibus tam multa eruditissimi Recentiores contra Gothofredum, præeuntibus Joanne Morino, & Christiano Lupo, quorum primus Provincias omnes Vicario Romæ subditas, alter totum Occidentis Patriarchatum, Urbicarias, Suburbicariasve fuisse regiones contendunt, pro certo haberi posse intelligo, quod Italicæ Diœcesis divisio bipertita, post Constantinianam divisionem facta, in duas videlicet Ecclesiasticas Provincias, octavo seculo penitus non obsoleverat.

XVII.
Ecclesiastica unam primo provinciam, deinde post Constantin. duas, Italiam, & Romam amplectebatur.

Morin. Exerc.
30. l. 1.
Geogr. Sacr.

Adrian. PP.
Cod. Carol. ep.
85.

Gothofr. Cod.
Theod. tom 1.
Morin. Exerc.
cit 30. libr. 1.
Christian. Lup.
Schol. in Can.
6. Conc. Nic.

E

Et

XVIII.
 Provincia Italia in tres Metropoles dividitur a Summo Pontifice.
 Cantel. Metr. Urb. p. 3. diff. 6. cap. 3.

Idem diff. 5. cap. 4. ejusd. p. 3. Noris de Syn. V. cap. 10.

Bar. 968. Pag. 965. Leo Ofl. l. 2. c. 9. Pe- regr. in Aliger- no. Cantel ubi supr. Geog. Sacr.

Et revera in Provinciis Civilibus, quas Romanus Pontifex jure Metropolitico gubernabat, si Sardinia excipiat, in qua Calarim fuisse Metropolim Ecclesiasticam a seculo quarto probat Cantelius ex S. Athanasio, Theodoro, & Cassiodoro, nulla ante nonum seculum Metropolis instituta est. In Sicilia siquidem non esse excitatam Syracusanam Metropolim ante seculum nonum invicte ostendunt idem Cantelius, & Card. Noris, qui præterea Alberti Piccoli dissertationem de jure Ecclesiæ Siculæ impugnat, Messanæque Metropolis antiquitatem evellit. In Peninsulæ autem Italiæ continenti Romanam Metropolim coarctatam minime esse ante Capuanum Metropolitanum institutum, communis Eruditorum opinio est. Capuanæ vero Sedis Episcopus Metropolitico honorem est adeptus ab Joanne XIII. an. 968. seu ante biennium, tenui hoc, neque attendendo, Chronologiæ discrimine. Quare mentio illa Rhegitanæ Metropolis, quam in Photiana Notitia observans Carolus a S. Paulo, rem certam affirmare timuit, ad eas per me ablegatur Metropoles, quas nonnulli amore erga patriam compulsi, ex monumentis veterum excitasse sibi blandiuntur; quum cæteroque aut de Civilibus, aut de Græcæ institutionis Metropolitibus mentio in iis sit. Secus est de septem Italiæ Provinciis ab Apostolica Sede commissis Metropolitanæ Mediolanensi; hanc siquidem late adeo effusam Mediolanensis jurisdictionem, longe ante Concilium nostrum Romani Pontifices decurtarunt, creatis subinde Metropolitanis duobus, Ravennateni, cui subiciebantur Æmia, & Flaminia præter Picenum Annonarium, de quo supra, & Aquilejensi, cui Venetia & Istria Civilis Provincia erat subdita, quæ postea Langobardorum tempore in duas est divisa, in Aquilejensem nimirum & Gradensem. Sed de Gradensi Istriæ Metropoli, seu Patriarchatu, schismate celebri ad nos nihil; tum quia Gradus extra continentem Italiæ sita est, tum quia parvam in eam Insulam secedens Aquilejensis, translate potius Sedis, quam novæ Metropolis institutæ posset Autor appellari, quamquam & Pontifices misso Pallio confirmarunt Gradensem, vicesque ejus ut tandem sopirent, Venetias undecimo seculo eam dignitatem transtulerunt. Cæterum

Ra-

Ravennate , & Aquilejensi Metropolitibus institutis , exinde Mediolanensi quatuor tantum Provinciæ Civiles ante annum millesimum paruerunt , Liguria , Alpes Cottia , Rætia prima , & Rætia secunda , duabus ex hac postrema civitatibus detractis Ratispona , & Quintanis in Vindelicis , quarum Episcopi subditi fuerunt Metropolita Laureacensi in Pannonia & Norico , postea Salisburgensi . Quæ constant ex Ordine antiquo Suffraganeorum Ecclesiæ Mediolanensis , quem edidit V. C. Ludovicus Muratorius , prout in Conciliis sedebant . Principem nempe locum habet *Metropolita* : a dextris ejus sedent Episcopi , *Vercellensis* , *Novariensis* , *Laudensis* , *Terdonensis* , *Astensis* , *Taurinensis* , *Agustensis* , *Aquensis* , *Fanulensis* : lævam vero tenent Episcopi , *Brixienensis* , *Pergamensis* , *Cremonensis* , *Curienensis* , *Yporienensis* , *Albensis* , *Saunenensis* , *Vigintimiliensis* , *Albenganensis* . His porro novemdecim Episcopis cum Metropolita , octo nimirum ex Liguria , novem ex Alpibus Cottiis , Curienensi unico ex Rætia I. , & Agustensi ex Rætia II. addendum crediderim *Bobiensem* , quamquam Ditramus apud Baronium , excitatum docet anno 1014. , ut plenus esset numerus Cathedralium viginti , quas Provinciæ Mediolanensi tribuit antiqua Notitia Thuana apud Carolum a S. Paulo .

Scriptor. Italico-
cor. to. I. p. 2.
pag. 228.

Baron. ad ann.
1014.

Brevis ea quidem Notitia est , tantæque antiquitatis , ut facta videatur ante ullam in Italia Metropolim excitatam post Capuanam , quam omnium primam habendam esse post Ravennatensem , & Aquilejensem Annalium parens affirmat , Carolusque laudatus testatur ; qui altius vult repetendam , Bobienensis Episcopatus ætatem , dum Laurentium Concilio V. Simmachi adfuisse tradit . Quæcumque autem sit , ob omnium oculos ponere eam lubet .

XIX.
Ante Capuen-
sem quatuor tan-
tum Metropoles
Ecclesiæ erant in
continenti Ita-
lia .

*In Provincia Etruria , sive Tyrrea numerantur civitates
Civitas Romensium Metropolis .*

In Provincia Capuens
Civitas Capuensium Metropolis invenitur .

*In Provincia Flaminiensi civitates numerantur
Civitas Ravennensium Metropolis .*

*In Provincia Venetiensi , & Histriensi numerantur
Civitas Aquilejensium , ipsa est Forum Julii .*

In Provincia..... seu Liguriensi civitates numerantur viginti.

Civitas Mediolanensium Metropolis.

Ex qua antiqua Notitia evidens est, quod in continenti Italiae, tunc temporis, quum eadem scripta est, quinque, immo quatuor Provinciae Ecclesiasticae, quindecim Civiles amplectebantur. Quatuor, inquam; nam in Capuensi Metropoli tantum civitas numeratur, quae res, ni fallor, ostendit, Capuam honore dumtaxat Metropolitanico insignem nullos habuisse Suffraganeos, ac proinde Provinciam separatam minime constituisse; quemadmodum si hodie nova scriberetur Notitia Provinciarum Italiae post Ferrariensem tali honore donatam a Sanctissimo Domino nostro Clemente XII. nulla numerarentur Suffraganeae urbes; at laudatae Notitiae exemplo affirmaretur:

In Provincia Ferrariensi

Civitas Ferrariensis Metropolis invenitur.

Itaque si tres postremae Provinciae tribuantur Italiae proprie dictae, ut par est; per *Provinciam Etruriam, sive Tyrrham*, amplissimam Romanam Provinciam recte intelligemus, quae parebat Romano Pontifici, ut Metropolitanæ, amplectebaturque eas omnes Civiles Provincias Continentis, quae juxta Constantinianam dispositionem a Vicario Romae administrabantur. Ac proinde quum liber Pontificalis ait *Tusciam atque Campaniam*, absque ulla divisione, non duas distinguit Provincias, at una in Romana Provincia, quam abunde indicasset solo *Tusciae* nomine, diversos Episcopos duarum Civilium Provinciarum enumerat, Campaniae nimirum, & Tusciae, quae cum Umbria unam Provinciam faciebat Pice-no etiam Annonario eidem ob vicinitatem adjuncto, ut Pancirolus observat.

Notit. Occid.
cap. 51.

xx.
Causa cur e
Tuscia tantum
& Campania
Episcopi ad Con-
cilium evocan-
tur.

Hic vero aliquis fortasse mirabitur, quod Stephanus III. qui ex Francorum regionibus, & ex Italia Episcopos accersivit, omnino nullum ex Civilibus aliis Provinciis Romanam constituentibus, convocaverit. Quum praesertim ex duabus memoratis, & ex Valeria consueverint Romani Pontifices ad Synodos Provinciales vocare Episcopos etiam a vo S. Petri Damiani, per undecimum nempe seculum, ut testa-

statur Card. Baronius, qui duo & sexaginta in iis Provinciis numerat, præter Episcopos Cardinales, eosque, qui aut antiquati, aut uniti fuerant. Sed admiratio omnis cessabit, ut arbitror, si Stephani tempora difficillima reputentur. Græcis scilicet, Langobardisque eas Provincias infidentibus, non erat liberum Pontifici vocare indidem Episcopos Roman; quin etiam Patrimonia S. Sedis ab iisdem occupata, ut sibi redderentur, imploratam legimus Francorum opem a Sancto Paulo I. paucis ante annis, quam Lateranense hoc Concilium celebraretur. Is autem invasa eadem dolet a Cajetanis, Neapolitanisque: & paucos post annos Stephani successor Adrianus testatur Græcorum invasionem usque Terracinam protendi. Huc accedit ipsa Romani Pontificis iurisdic-tio per id temporis temere ab iisdem Græcis detruncata; nam Leo Isaurus vel ab anno 730. in odium Italicæ defensionis sacrarum Imaginum, præ aliis Provinciis, Calabriam quoque & Siciliam a Romano Patriarchatu distraxerat, & Constantinopoleos Patriarcha in suæ Sedis jura transcripserat, ut erudite Franciscus Macedo hanc historiæ partem enarrat. Quamobrem Adrianus Papa ab Imperatore Constantino, & Irene Augusta efflagitat: *Ut consecrationes Episcoporum, seu Archiepiscoporum, sicut olitana constat traditio, nostræ Diocesis existentes, penitus canonice Sanctæ Romanæ restituantur Ecclesie.* Nam, ut docet Christianus Lupus, Leo Isaurus dum Illyricum Siciliam, & Citeriorem Italiam transcripsit Patriarchæ Constantinopoleos, in Calabria, & Apulia erexit quosdam solo nomine Metropolitæ, seu Archiepiscopos, ut dicebantur, quo ad illius manus deberent consecrandi accedere. Unde liquet, quod Pelagius Consentinus, & Aufredus Tarentinus, qui anno 743. Concilio Romano S. Zachariæ interfuerunt, & siqui alii reperiuntur indidem subscripsisse Romanis Conciliis per hæc tempora, aut fortuito Romæ, aut in comitatu Pontificis degebant.

Cæterum mihi eo revertenti, unde jam satis digressus videor, nil melius comprobat, quod Canone XII. Chalcedonensis Concilii sancitum legimus, quam convocatio hæc Episcoporum Diocesis Italiæ in libro Pontificali memorata. Inde enim constat non arbitrio Principum mutatas Provin-

Baron. an 1057.
Scheleir antiq.
Eccl. to. 2. pag.
746.

Cod. Carol. ep.
26.

Ibidem ep. 73.

Respon. ad
Germanit. 12.

Christ. Lup.
Schol. in Can.
12. Conc. Chalced.

XXI.
Civilis politia
Italiæ medio æ-
vo profus ali-
ab antiqua.

cias Ecclesiam sequi, sed semel statuta constanter servare. Et sane quis nesciat, Langobardis sexto seculo senescente Italiae partem invadentibus, partemque aliam tuentibus pro Imperio Græcorum Exarchis, novas esse Provincias designatas, novosque excitos Magistratus? Provincias scilicet duas & viginti enumerat Anonymus Mediolanensis, earumque administratores obsoleto Consularium, Præsidum, Correctorumque prisco nomine, Duces, Exarchum, Gastaldos, Principes, Patriciosque appellatos cum Blondo, aliisque Italicarum rerum Scriptoribus notat. Certe Flaminiae antiquum nomen Exarchatus, Piceni Pentapolis, Umbriae Ducatus Spoletinus aboleverunt. Sic cæterarum nomina Provinciarum majori ex parte immutata, quæ, quia minime ad rem faciunt, prætermitto. Tuscia ipsa, quæ antiquum nomen conservavit, tripartito dividi, appellarique triplici nomine cœpta est: alia enim erat Tuscia Regalis, alia Ducalis, seu Langobardica, alia demum Romana, quæ Ducatus Romani partem trans Tiberim faciebat. Ducatus etiam Romanus, qua Umbriae, Sabiniae, Campaniae partes cis Tiberim comprehendebat, earundem Provinciarum nomina antiquaverat: ac proinde Italiae facies mutata omnino erat Stephani III. tempore, ab ea quam primi Orientis Imperatores constituerant. Tempore, inquam, Stephani III. nam paulo post Langobardica hæc politia & ipsa periit, nova per Francos Reges emergente, quum Marchæ, & Comitatus Provinciis nova nomina tribuerunt (duabus tamen exceptis Marchiis Trivisana, & Anconitana, quibus facta ea nomina vult Pancirolus a Marchionibus Langobardorum:) Æmilia vero, quæ post Pipini donationem ad Romanum, seu S. Sedis Territorium spectare cœpit, Pipiniana donatione per Carolum Magnum confirmata, Romandiola est nuncupata.

Notit. Imper.
Occid. c. 58.

XXII.

Ecclesie Metropolitane institutio, & Provinciarum ordinatio ad solum Rom. Pont. spectat, istaque civilibus variationibus non est obnoxia.

Ea tamen civili dispositione Italiae nostræ non obstante, refert liber Pontificalis congregatos esse Episcopos *Tusciae atque Campaniæ*, & *istius Provinciae Italiae*, nempe Provinciarum ab Ecclesia constitutarum, juxta Constantinianam Civilium Provinciarum divisionem bipertitam, ut abunde est demonstratum. Quod clarius etiam percipiet, qui sedulo inspiciat Episcoporum, qui convenerunt, Sedes singulas:

ex

ex triplici siquidem Tuscia, ex Ducatu Romano, Spoletino, Campania, Exarchatu, Pentapoli, & Liguria eos advenisse comperiet. Horum vero si *aliquantos*, ut habet liber Pontificalis, sex videlicet solos Episcopos, Vicarium Archiepiscopi Ravennatis, hujusque Suffraganeos tres, Cæsensem, Faventinum, Ficoclensem, Papiensem exemptum, & Dertonensem Archiepiscopi Mediolan. Suffraganeum, tribuat Italiæ proprie dictæ; Episcopos quatuor & triginta reliquos ex unius Ecclesiasticæ Provinciæ Romanæ duabus civilibus in eodem Pontificali memoratis Tuscia, atque Campania omnes convocatos agnoscat: modo in memoriam redeat eorum, quæ supra cum Guido Panciolo affirmabam de Tuscia, cum hac videlicet Umbriam, & Picenum Annonarium connecti, unicamque Civilem Provinciam constitui. Quamobrem unusquisque mecum sentiat necesse erit, quod Ecclesiastici Orbis Monarcha Romanus Pontifex, tum quando nascentis, adolescentisque Ecclesiæ satagens, civilem politiam est sequutus, quod factum docet Præsul Blanchinus in rebus Ecclesiæ veteris versatissimus, ut Ecclesia ubique institueretur; tum quando Constantinianam sequutus dispositionem extra Italiam, Ecclesiasticam illi Hierarchiam accommodari consensit, ut ita planius faciliusque rem Ecclesiasticam ubique terrarum moderaretur, nulla ad id necessitate adhærendi ordinationibus Principum est coactus: at quia optimam, utilissimamque esse vidit civilem orbis dispositionem, idcirco Ecclesiasticam illius fere similem ordinavit. Hanc enimvero semel institutam, non licuit arbitrio Principum immutare. Hinc est, quod Justiniano quatuor Armeniarum Provincias ordinanti opus fuit Ecclesiarum regimen intactum relinquere; quin etiam ad Episcoporum ambitum comprimendum lege sancire, ut Ecclesiasticæ non augerentur Metropoles, instar Civilium: *Quæ ad sacerdotia spectant, ea volumus in pristina manere forma, negotio ipso neque circa jus Metropolitanum neque circa ordinationes vel mutationem, vel novationem suscipiente.* Quod tamen Imperatorii non erat juris definire, quum tamen Patrum Chalcedonensium decreto Summi Pontificis autoritate firmato inhæreat, non legislatorem Principem, at confirmatorem Ecclesiæ legum, non ut major

Anast. tom. 2.
pag. 141. in S.
Eleuth.

Novel. 31. c. 2.

iisdem vis accederet, sed ut Principis fulcitur præsidio majoris observantiæ essent, nobis exhibet.

XXIII.

Si quando fecus
est factum Rom.
Pont. irritum
esse jussit.
Christian. Lup.
Schol. Can. 12.
Conc. Chalced.

Thomassin. de
Benef. p. 1. l. 2.
c. 39. n. 11.

Eundem profecto Justinianum & Ecclesiæ, & suæ legis alias oblitum Ecclesiasticas etiam Provincias disturbasse, quod postea exemplum sequuti sunt Schismatici, negare non ausim. Quin etiam idem esse factum in Hispania, & Galliis in Civilium confusione Provinciarum, affirmo. Verum quemadmodum ipso in Oriente Romanus Pontifex, Imperatorias hujusmodi sanctiones aut pro bono pacis ratas haberi voluit, aut tempore, & occasione id exigente, improbavit, ut de nova Tyanensi Metropoli a Valente instituta, ab Innocentio autem Papa improbata, refertur; ita in Occidente, ubi præter supremum Pontificium, Patriarchali etiam jure pollebat Pontifex, aut nulla Metropolis absque ejus assensu excitata, aut siqua temere est erecta, brevi eadem corrui, quod de Lucensi in Hispania compertum est, necnon de bipertita Charthaginensi Provincia mihi constat, ut palam erit in antiquitate Ecclesiæ Hispaniensis. Cæterum ipse ingens Metropoleon, Provinciarumque Ecclesiasticarum numerus, quæ identidem in Italia nostra emerferunt, ubi Romanis Pontificibus non arrisit Constantiniana divisio, evidenter rem ostendit: nulla siquidem Civilis Provincia est, quæ respondeat Ecclesiasticæ; Hierarchiam quippe Romani Pontifices usque ad hunc diem, aut præcis intactis Provinciis, aut iisdem dividendis, aliisque recens excitandis, prout commodior Ecclesiæ moderatio persuasit, ordinaverunt, semperque deinceps ordinabunt, quoad Christus Dominus, cujus ii visibile caput sunt, Ecclesiæ, quam moderantur, triumphum differre dignatus erit.

CAPUT II.

*Sedes Episcoporum Franciæ, qui Concilio
Lateranensi adfuerunt.*

INstituenti mihi de Franciæ Episcoporum Sedibus verba
facere, quoniam, ut aiebam superiori capite, illarum
aliquot creduntur Metropoles, quum vere non sint, neces-
sarium erit nonnihil de Pallio dicere, cujus collatione ho-
nor Metropolitanus antea in Francorum Regno everfus, post
Concilii hujus ævum est restitutus. Pallii collationem, de
usu enim & autoritate Pontificii jurisperiti satis multa, ad
duo passim genera Scriptores referunt, suamque utrique
generi ætatem adscribunt. Primi scilicet generis collatio-
nem ad septimum, octavumve seculum producant; alterius
vero ad nostram inde ætatem pervenire contendunt. Pri-
mum igitur genus quamquam minime ad rem facit, ne-
proprus sileam, Magni Gregorii verbis quidquid dici de eo
potest, amplectar. Noluit Gregorius Siagrius Augustodunensi
Episcopo concedere usum Pallii; &, ne Francorum Reginæ
Brunechildis nequicquam id petiisse animus læderetur, scri-
ptis eidem literis negatæ concessionis causas hæc enume-
rat: *Primum: quia is, qui venerat Pallium accepturus, Schis-
maticorum tenetur errore implicatus, deinde quia non ex vestra
petitione, sed ex nobis transmissum voluistis intelligi. Extra hoc
autem quia is, qui eo uti desiderat, directa ad nos hoc sibi
largiri speciali petitione poposcerat, & tantam causam nullo mo-
do præbere sine ejus postulatione debuimus: maxime quia &
prisca consuetudo obtinuit, ut honor Pallii nonnisi exigentibus
causarum meritis, & fortiter postulanti dari non debeat.* Quam-
obrem ut recte animadvertit Pagius in vita S. Marci, Pal-
lium, quod solis Patriarchis & Archiepiscopis competit,
Romani Pontifices postea concessere aliis Episcopis, vel in-
tuitu meritorum, vel alia justa de causa. Archiepiscopos
autem intelligit Pagius Primates; namque tam raræ erant
primis sæculis hæc Pallii concessionem, ut eruditissimis viris
non paucis in mentem venerit, cum Pallii traditione con-

I.
Duo genera
concessionis S.
Pallii. Primum
ante 8. seculum
meritorum, ut-
plurimum cau-
sa.

S. Greg. M.
lib. 7. epist. 5.

Franc. Pag. in
vita S. Marci.

junctas fuisse Apostolicas vices, ac proinde unum & idem fecerint Vicarios Apostolicos, & Primate, neque desit, qui affirmet, Metropolitæ postea omnes honorem illum assequutos, tot Primate esse factos; alii etiam tesseram subjectionis fuisse autument. Quæstionem profecto amplissimam, quam alibi pertractavi. Non autem hujus loci est ejus summam referre, quum ad reliqua sit properandum. Interim vero, hac de re ut legantur velim Caput XX. libri primi Hist. Pelag. Em. Cardinalis Noris contra Hallerium, & Joannem Morinum; necnon Garnerii Dissertatio III. Appendicis ad libri Diurni Pontificum cap. IV.

Marca de concord. l. 6. c. 6. & 7. Ant. Pag. 430. n. 8.

II.

Alterum exinde ad nostram ætatem: nullumque Metropolitæ ante Pallium acceptum Archiepiscopus dicitur.

Alterum Pallii conferendi genus, quod communis omnium opinio est, per octavum seculum invaluisse, nostrum ad institutum prorsus pertinet; eaque propter serio inspicendum erit. Quam necessaria fuerit Pallii collatio Archiepiscopis (ita enim per hæc tempora nullo discrimine appellantur Metropolitæ Occidentis) vel inde patet, quod nullam ante Pallium auctoritatem habebant: qui enim Metropolitæ manus impositionem a Patriarcha ob distantiam locorum non accipiebant, per Pallium ab eodem confirmarentur necesse erat: ita Concilium generale octavum statuit, ut Patriarchæ senioris, & novæ Romæ, Antiochiæ, & Hierosolymorum: *Universorum Metropolitanorum, qui ab ipsis promoventur, & sive per manus impositionem, sive per Pallii dationem Episcopalis dignitatis firmitatem accipiunt, habeant potestatem, videlicet ad convocandum eos &c.* Hinc est, quod magnam omnes in admirationem conjecit Gualterus Trojanus Episcopus, & Regni Sicilia Cancellarius, qui Pontifice Innocentio III. inconsulto, ab hujus Legato erat admissus in Panormitanum Metropolitanam, & *quamvis nondum Pallium recepisset, nedum etiam postulasset, Panormitanensem tamen Archiepiscopum & re, & nomine se gerebat*; ait autor ejus vitæ a Baluzio editæ, quæ extat etiam in Tom. 3. Scriptor. Italic. Et, quemadmodum nuperrimus V. C. in Scriptorum veteris, & novæ disciplinæ animadvertit, Clemens IV. alia inter crimina Henrici Trevirensis Archiepiscopi id præsertim exaggerat: *Quod Pallio non obtento, in suis literis Archiepiscopum se nominare præsumserit.* Id vero auctoritatis

Concil. Gen. VIII. Can. XVII.

V. Innoc. III. num. 30.

Manf. in P. I. l. 2. cap. 57.

tatis inesse Pallio Metropolitanis omnibus concessio, ab ipsis
 ejus concedendi primordiis liquet ex Adriani epistola ad
 Tilpinum Remensem data an. 774. alibi ex Flodoardo lau-
 data : *Ut Pallium illi*, ait (Lullo videlicet Moguntino Epi-
 scopo ante annos viginti ordinato) *secundum consuetudinem*
transmittamus, & *ordinationem illius firmam judicemus*, & *in*
eadem Sancta Ecclesia Moguntina Archiepiscopum constitutum esse
faciamus. Et ante Adrianum S. Zacharias post Liptinensis
 Concilii celebrationem, anno videlicet 743. (ut ibi erudite
 ostendit Pagius num. 3.) in quarta ad S. Bonifacium episto-
 la : *De Episcopis vero*, ait, *Metropolitanis . . . quos per unam-*
quamque Metropolim per Provincias constituisti, *hos per tuum*
testimonium confirmamus, & *Pallia dirigimus ad eorum firmis-*
simam stabilitatem. Ac denique, quod velim attendi ab iis,
 qui cum Pallio Apostolicas vices confundunt, an. 731. Apo-
 stolicus per Germaniam Legatus Sanctus Bonifacius, qui
 Summi Pontificis vices gesserat annis duodecim, novemque
 ante annos Romæ ordinatus erat Episcopus, mortuo Sancto
 Gregorio II. ab hujus Successore Apostolicam legationem
 sibi confirmari efflagitat; hic vero, nempe Gregorius III.
 sequenti anno 732. & Legatum confirmat Bonifacium, &
 Archiepiscopum creat. Quomodo autem creat? En S. Pon-
 tificis verba : *Jure tibi sacri Pallii direximus munus*, quod
B. Petri Apostoli suscipiens autoritate, induaris: atque inter Ar-
chiepiscopos unus, Deo autore, precipimus, ut censearis. De
 his autem satis; nemo enim dubitat, quin ab octavo seculo
 Archiepiscopis, seu Metropolitanis omnibus datum sit Pallium,
 salvis aliorum Metropolitanarum privilegiis, itaut uniuscujus-
 que jurisdictio intra suæ Provinciæ limites contineretur.

Neque vero illud mirandum subit, quod nulla a Prin-
 cipe, nullaque ab ipso Bonifacio petitione facta concedere-
 tur Pallium: nuper enim a Gregorio Magno didicimus, pris-
 cam consuetudinem obtinuisse, ut vel *exigentibus causarum*
meritis, vel *fortiter postulanti* concederetur. Quæ autem me-
 rita causarum majora essent? Innumeras prædicatione victo-
 rias de iniquo dæmone reportasse, tot hominum millia sa-
 cris Baptismi undis rigasse, tot gentes ab Idolis ad Evan-
 gelium revocasse, alibi Ecclesiam fundasse, alibi dirutam

Hist. Rem 1. 2.
cap. 17.

Baron. & col-
lect. Concilior.

Cod. Bonif.
cp. 102.

III.
Sanctus Bonifa-
cius auctoritatem
aliis Metropoliti-
tis majorem non
accepit cum Pal-
lio.

instaurasse: Pastores præterea, qui novos pascerent greges, constituendi, celebranda Concilia, iisque præsidendi necessitas, atque alia multa, quæ ex epistolis trium SS. Pontificum Gregorii II. & III. ac Zachariæ, necnon ipsius Bonifacii palam fiunt, erant profecto causarum merita, quæ Pallium, ut ait Gregorius Magnus, exigebant. Ad Francorum autem Archiepiscopos quod spectat, ii pristinam dignitatem Pallii traditione, & quidem ab ipsis, & a Rege petiti, recuperarunt, quod patebit infra, quum de iisdem singillatim sermo erit: tametsi Metropoli semel restituta non fuit opus nova Principis petitione successoribus Episcopis, quibus Pallio ab Apostolica Sede & confirmabatur ordinatio, & Archiepiscopi nomen tribuebatur. At quia compendiarie lubet via ad perfequendum cætera properare, ipsius Bonifacii autoritate ob oculos ponam, tum omnes Franciæ Metropolitanos petiisse Pallium ab Apostolica Sede, tum eos omnes parem auctoritatem esse assequutos per Pallium, ne Bonifacio quidem excepto, cujus quæ erat major cæteris potestas, non ab usu Pallii, sed Apostolico a Vicariatu proveniebat: qui enim Pontificem refert, vel merus Presbyter non in Regni unius, at in universi orbis Ecclesia est caput & Princeps, idque œcumenica Orientis Concilia testantur. Sanctus igitur Bonifacius Dorovernensi Archiepiscopo Cuthberto sibi amicissimo (a quo tanta in veneratione habebatur, ut ejus martyrio audito statim decreverit, diem quintam Junii solennem fore omnibus Anglo-Saxonibus in S. Bonifacii, & sociorum martyrii memoriam) scribens: *Major, inquit, nobis sollicitudo Ecclesiarum, & cura populorum propter Pallia credita, & recepta, quam ceteris Episcopis, qui proprias tantum procurant Parochias, incumbit.* Infra autem referens, quæ decreverat in Synodo apud Francos celebrato: *Decrevimus in nostro synodali conventu, & confessi sumus fidem Catholicam, & unitatem, & subjectionem Romanæ Ecclesiæ, sine tenus vita nostræ velle servare: S. Petro, & Vicario ejus velle subjici: Synodum per omnes annos congregare: Metropolitanos Pallia ab illa Sede quarere: & per omnia præcepta Petri canonice sequi desiderare; ut inter oves sibi commendatas numeremur Decrevimus, ut Metropolitanus, qui sit Pallio subli-*

Cod. Bonif.
fp. 105.

ma-

matus hortetur ceteros, & admoneat, & investiget, quis sit inter eos curiosus de salute populi, quisve negligens servus Dei.. Statuimus quod proprium sit Metropolitanis juxta Canonum statuta subjeutorum sibi Episcoporum investigare mores, & sollicitudinem circa populos, quales sint..... Et unusquisque Episcopus, siquid in sua Dioecesi corrigere, vel emendare nequiverit, iidem in Synodo coram Archiepiscopo, & palam omnibus ad corrigendum insinuet, eodem modo, quo Romana Ecclesia nos ordinatos cum sacramento constrinxit, ut si Sacerdotes, vel plebes a lege Dei deviasse viderim, & corrigere non potuerim, fideliter semper Sedi Apostolicae & Vicario S. Petri ad emendandum indicaverim. Sic enim ni fallor, omnes Episcopi debent Metropolitanis, & ipse Romano Pontifici, siquid de corrigendis populis apud eos impossibile est, notum facere.... Nobis aequalis labor, & majus periculum imminet, quam ceteris Sacerdotibus, quia Canones antiqui precipiunt, ut omnes Metropolitanis sciant sollicitudinem totius Provinciae gerere.

In his, quae ex S. Bonifacio decerpfi, ab eodem in Synodo constituta, spe instaurandae Ecclesiae, quamquam fatetur officium laboris sui sibi visum esse *simillimum cani latranti, & videnti fures, & latrones frangere, & subfodere, & vastare domum Domini sui, & quia defensionis auxiliares non habeat, submurmurans ingemiscat & lugeat*; in his inquam, praeter aliis quae Episcopos, quaeve Metropolitanis spectant, dignum notatu est, quod causarum cognitiones ab Episcopo ad Metropolitanum, ab hoc vero ad Summum Pontificem recta deferendas synodaliter constituitur. Quare omnes fatentur, Exarchatus dignitatem, potestatemque in Galliis extinctam esse; quidquid nonnulli fastidientes subjectionem, quam Romano Pontifici, ut Patriarchae suo debent Metropolitanis Occidentis, secus rem totam interpretentur, quos erudite arguit Scriptor Francicus. Ultra huic novae disciplinae Episcopos omnes se subjecisse ostendit, longeque ut sublatam inter Pontificem & Metropolitanis Exarchi potestatem quererentur, ejus instaurationi non semel tentatae semper restitisse: neque hanc fuisse novam legem, quae Metropolitanis per Pallium daretur, sed ipsam illam qua S. Gregorio Magno subiciebantur, quos per se ordinabat, Me-

IV.

Metropolitani Pallii generali concessione Romano Pontifici sunt subiecti antiquata Exarch. potestate.

Thomassin. de benef. P. 1. lib. 2. cap. 55.

Metropolitæ . Quum autem nonnullo discrimine subjicerentur Romano Pontifici , ut Patriarchæ Occidentis , Metropolitæ cæteri , quos hucusque alia erat disciplina confirmandi , ab ipsis Romanis Pontificibus , & Conciliis stabilita , quis litem moveat iisdem aliam nunc statuentibus ? Mutata est igitur vetus disciplina , confirmarique Metropolitæ coeptum per S. Pallium : at mutata ea quidem est ab ipso ejus autore Romano Pontifice , qui majorem hoc sacro indumento auctoritatem Metropolitæ omnibus voluit elargiri , ut firmitatem inde accipiens eorum auctoritas Comprovincialibus fieret Episcopis formidabilior , ac proinde utilior , quam antea . Metropolitæ vero ipsi non Exarcho aut Primati , sed eidem Romano Pontifici , a quo plenitudinem potestatis accipiebant , jure ac merito subdebantur . Hinc est , quod , nedum summa Pontificia , Patriarchali sola utens auctoritate , illos Romanus Pontifex , ad Concilia convocabat &c. ut statuitur Canone XVII. Concilii VIII. supra laudato , qui nullum Patriarchatus Metropolitam excludens , conceptis his verbis utitur : *Sive per manus impositionem , sive per Pallii dationem Episcopalis dignitatis firmitatem accipiunt* . Et hæc obiter dicta sint occasione instaurationis Metropoleon Franciæ , quas pessumdederant Majores domi . Ex quibus , utquumque obiter dictis , certam Epochem figere haud dubie possumus moris confirmandi Metropolitæ omnes Occidentalis Patriarchatus per sacrum Pallium Roma missum circa initium octavi seculi . Et sane præter Africam & Hispaniam , quibus impia Sarcenorum dominatio interdixerat vel Christiana Religione , Regna cætera , quorum Metropolitæ ob distantiam locorum non dari , sed mitti poterat Pallium , ætati hujus disciplinæ non repugnant . Galliam enim , ut e calamitatibus ante octavum seculum coeptis emergeret , ultro eam amplexam esse jam vidimus in Synodo anni 742. Angliam non ignoramus , a duobus omnino Metropolitæ Dorovernensi , seu Cantuariensi , & Eboracensi , qui per Pallium confirmabantur ab ipsa institutione , a seculo septimo nimirum , gubernari . Germaniæ denique illam partem , quæ ad Francorum Regnum pertinebat , ab eodem Apostolicæ Sedis Legato Bonifacio , qui Francicam instaurare a Francorum Regibus rogatus

tus , a Romano Pontifice iustus erat , prima disciplinae rudimenta suscepisse , aliam vero partem aut servire Idolis , aut sicubi Evangelium auditum erat , nullibi de Ecclesia , nedum de disciplina eius cogitatum esse , quem praeferit .

Hæc quum ita sint , nemo non videt , quanta via errarit Archiepiscopus Parisiensis , quum Concilii generalis decreto contendit roborari infidias , quas Nicolaus I. Gallicanis Præsulibus ante sexennium molitus fuerit . Longe enimvero alia fuit mens Gallicanis Præsulibus centum amplius annis , quam Nicolaus ad Petri Cathedram eveheretur . Iidem ultro decreverunt , ut S. Bonifacius testatur , *in Synodali conventu subjectionem Romanæ Ecclesiæ sine tenus vitæ velle servare* : eosque & successores stetisse , ut par erat promissis , Concilium hoc Lateranense Stephani III. fidem facit , cui duodecim evocati Episcopi adfuerunt , unicus nimirum Archiepiscopus , septem urbium Metropoleon , reliqui Suffraganeorum Sedium , Episcopi . Quorum ego de Sedibus loquuturus , quam apte præmiserim pauca hæc de Pallio , satis liquet ; idcirco enim tamquam meri Episcopi nuncupantur ii septem , utquumque haberent Sedem in sua quisque Metropoli , quia dignitatis Episcopalis firmitatem traditione Pallii haudum acceperant , quod mox ostendam . Sedes igitur Episcoporum urbium Metropolitanarum septem sunt juxta ordinem , quem ipsi in Concilio tenuerunt : *Moguntina , Turonensis , Lugdunensis , Bituricensis , Narbonensis , Burdegalensis , Remensis* . Has vero omnes fuisse habitas pro meris Episcoporum Cathedris , unico eorundem aspectu deprehendimus . Unus siquidem Senonensis vocatur Archiepiscopus , cæteri omnes Episcopi ; unus Senonensis sedet loco Metropolitanæ debito , nempe post Ravennatensis Legatum , cæteri omnes antiquitatem ordinationis servant inter ipsos Suffraganeos . Unus Senonensis Episcopo Ostiensi aliis omnibus antiquiori præfertur , cæteri omnes tum illi , tum alii Suffraganeo Archiepiscopi Senonensis postponuntur . Quem sane ordinem habendum esse instar regulæ certæ ad cuiuscumque Episcopi locum dignoscendum hinc inde numerando , ut moris est in Conciliis , persuasum est , quia non in subscriptionibus , quarum mira est varietas , sed ipsis in

V.
Ex octo Metropolitans Franciæ , qui Concilio Lat. adfuit , unus tantum Senonensis Pallium acceperat .

Actis ,

Actis, ipsoque in Sessionis initio leguntur eorum nomina. Præterea solum id esse factum in hoc Concilio, ut Franci præirent Italis, non Provinciæ singulæ seorsim collocarentur, aut alia adhiberetur regula ex iis, quas observat Cancellius, patet ex Episcopis Italiæ, & Tusciæ, atque Campaniæ, qui omnes, præter Ostiensem, concedunt loco Episcopis Franciæ, ut hi olim in Arelatensi I. concefferant Italis; inter se autem invicem confunduntur, prout ætas ordinationis suadet. Quam rem minime esse factam videre est in subscriptionibus Constitutionis Sancti Pauli I. anno 761. cui Episcopi, prout commodum illis erat, subscripsere, novemdecim scilicet in prima pagina, subjicientes in fine, & alii cæteri, qui capere non possumus: deinde post octo Cardinalium subscriptiones versa pagina tres alii Episcopi, quos reliqui Cardinales sequuntur. Id quippe est discriminis inter confidendum, & subscribendum, quod hic sæpe varietas, quandoque etiam nullus ordo servatur; illic vero siquando varietas deprehenditur, aliquem semper ordinem servatum conjicietur. At venio ad urbes Metropoles Franciæ Archiepiscopali dignitate vacuas.

Barou, an. 761.

VL
Gallarum Archiepiscoporum
instaurator est
Adrianus Papa,
agente Carolo
Magno.

Inter cæteras Gallicanæ Ecclesiæ illius ævi calamitates duæ potissimum numerantur, jura omnia Episcopatum concessa laicis, scelestisque hominibus, & dignitas Metropolitanarum everfa. Hanc quidem postliminio revocare non poterat nisi Romanus Pontifex; illa vero ut redderentur Episcopis, non erat satis Pontificia autoritas, at Regia etiam voluntate & jussione erat opus. Neutrum defuit Ecclesiæ illi, quæ postea semel restituta, per Sacerdotii & Regni concordiam ad nostram usque ætatem florentissima semper fuit, semperque futuram mihi ominor. Dignitatis itaque Metropolitanarum omnium instaurator fuit Papa Adrianus, qui Stephano III. successit anno æræ vulgaris 772. Neque alio utar teste, quam eo ipso, qui in epistola ad Bertherium, Viennensem Episcopum rem, quemadmodum se habuit, nos docet: *Carolus Rex, inquit, Patricius Romanorum Romam venit, & Pascha Domini apud S. Petrum nobiscum egit; ubi inter alia eum monuimus de Metropolitanorum honore, & de Civitatibus, quæ laicis hominibus traditæ erant, & quia Episcopalis di-*

Lab. Biblioth.
Mss. to. 1. pag.
109. & in Con-
ciliis.

dignitas fere per LXXX. annos esset conculcata..... Auctoritate igitur B. Petri Principis Apostolorum singulis Metropolitibus antiquo more potestatem suam reddidimus, & filium nostrum gloriosum & inclytum Regem Carolum ante corpus B. Petri inde rogavimus, ut antiquam dignitatem omnis Metropolis haberet: ideo hanc epistolam auctoritatis nostræ omnibus misimus, quam & tu ut haberes voluimus, & ut tu nosceres, Ecclesiæ tuæ privilegium, quod a tempore B. Papæ Leonis habuit, esse integre reformatum. Ex postremis his verbis conjicio, quod exempla epistolæ, quæ ad Episcopos, Archiepiscoposque ab se restitutos Adrianus dedit, singula notitiam Provinciæ suæ habuerint adnexam; nam constat ex Cod. Vaticano n. 1338. eundem Pontificem dedisse ipsi Carolo eam notitiam integram, tamquam Commentariolum antiquæ jurisdictionis Metropoleon ab eo instauratarum. In primo siquidem folio Codicis legitur: *Iste Codex est scriptus de illo Authentico, quem Dominus Adrianus Apostolicus dedit gloriosissimo Carolo Regi Francorum, & Longobardorum, ac Patricio Romanorum, quando fuit Romæ. Et pagina 228. Notitia in Provincia Galliarum, vel Galliarum decem titulis nominate qualiter statutum, aut.....* adeo incorrecte scriptum (ait Schelstratius, qui hanc Notitiam in lucem edidit) ut verus sensus elici nequeat. Deinde septemdecim numerantur Metropoles cum suis quæque Suffraganeis, juxta dispositionem S. Leonis, & aliquot Successorum: ac proinde in Viennensi I. non legitur Metropolis Arelas, sed: *Metropolis civitas Viennensium*, & inter Suffraganeas duodecima: *Civitas Arlatensium*: quæ laudatæ Adriani epistolæ fidem faciunt. At quia non redditis etiam juribus, Metropolitæ ab Adriano sic restituti, fuissent nomina sine re; nonnisi post aliquod tempus misso identidem Pallio, Archiepiscopalis potestas fuit confirmata Metropolitibus, utquumque ab Adriano, ut dictum est, instauratis: nam refert historia, quod Pagius observat: *Carolo Magno regnante Ecclesiasticos, eo agente, aliqua jura, licet non omnia recuperasse.* Eaque propter idem Adrianus toto sui Pontificatus tempore, ejusque maxime diuturni, nam tres & viginti annos gubernavit Ecclesiam, ea non vidit Episcopis, & Archiepiscopis plene restituta.

Antiqu. Eccl.
tom. 2. append.
num. ix.

Pag. an. 744.
num. 6.

VII.
Metropolitæ
ante Adrianum,
aliqui erant re-
stituti, at parum
felici successu.

Negari non potest, quod ante Adrianum alicubi dignitas Metropolitana fuerit restituta; nam liber Pontificalis testatur, S. Gregorium III. misisse Pallium Williaro Viennensi, Metropolitanam videlicet Viennensis primæ eum confirmasse: & supra vidimus, S. Zachariam misisse tria Pallia S. Bonifacio, confirmandi causa tres Metropolitæ, Rothomagensem, Senonensem, & Remensem. At de duobus postremis, qui ad Concilium hoc spectant, satis ostendi superiori capite instaurationem illam evanuisse, & idem Adrianus, qui nequicquam restitutam dolet a S. Zacharia Metropolitam Remensem, affirmans ab se esse redditam singulis Metropolitæ antiquam potestatem, extra aleam rem ponit. Præterquamquod Willarius ille Viennensis, quem liber Pontificalis restitutum tradit a S. Gregorio III. ante annum scilicet 742. invadentibus Septimaniam Saracenis, lateque omnia vastantibus irreligiosiores Francos expertus, relicta Episcopali Sede, in monasterium Agaunense S. Mauricii se recepit, ut rem fuse narrat Chronologus Flaviniacensis. *Willarius, ajens, Viennensis, qui Austroberto successerat videns Viennensem Ecclesiam indecenter humiliari ob cladem Saracenorum Septimania & Viennensi, & Lugdunensi Provinciis imminentium, laicis sacrilege & barbære res sacras obtinentibus, relicto Episcopatu monasterium Agaunense expetiit, ubi & vitam venerabilem duxit. Et hoc in tempore Stephani Papa, qui Zachariae successerat. Quam historiam parvo discrimine Ado etiam narrat apud Baronium. Ex quibus est evidens, totum quam longe, lateque patebat Francorum Regnum, una eademque fortuna usum esse, ita ut nulla omnino Metropolis calamitatis expers sit relicta. Neque huic fuisse ullum modum credideris; nam Saraceni, Narbone a Francis expugnata post triennem obsidionem, pulsati sunt Septimania, & ultra Pyrenæos ejecti anno 755. ac tum temporis incipiente sacrilega Ecclesiasticæ rei usurpatione, Willarius abire compulsus est in monasterium, unde nunquam in suam Sedem est reversus, Attiniacensi enim Placito anno 765. al. 762. celebrato, subscribit de monasterio S. Mauricii. Hujusque successor Bertherio videmus, Adrianum restituere Metropolitanam dignitatem, perinde atque aliis Galliarum Archie-*

Labb. Bibl. Mss.
to. 1. pag. 107.

Baron. an. 738.

chiepiscopis, an. 774. Argumentum minime dubium, quod novennale Pipini bellum in Aquitania pro Ecclesiæ rebus vindicandis contra Waifarum anno 768. confectum, parum profecerat. Quamobrem tres alii Episcopi Metropoleonurbium Septimaniæ, qui adsunt Concilio Stephani III. Bituricensis, Burdegalensis, & Narbonensis haud feliciores ceteris sunt credendi. Quæ ut gratis non asseram, quæcumque, ex iis septem, Metropoles in pristinum restitutæ ab Adriano, post initam cum Rege Carolo præfatam concordiam, inveniuntur traditione Pallii earum Archiepiscopis, hic subijciam.

Primæ omnium occurrunt *Remensis*, & *Moguntina*, quarum Episcopis Pallium se esse largitum Adrianus ipse testatur in sæpe laudata epistola ad Tilpinum Remensem, cujus principium Remensis Pallii testis est, finis vero Moguntini. *Quia*, Tilpinum alloquens inquit, *ad petitionem spiritualis filii nostri, & gloriosi Regis Francorum Karoli præbente tibi bonum testimonium de sanctitate, & doctrina Fulrado amabilissimo Abbate, Franciæ Archipresbytero Pallium secundum consuetudinem tibi transmisisse nos cum privilegio, ut Metropolis Ecclesiæ Remensis in suo statu maneret, bene memoramus &c.* Et de Lullo Moguntino loquens, his epistolam verbis claudit: *Expositam, & conscriptam, & manu sua propria subscriptam Catholicam, & Orthodoxam fidem per missos suos cum literis, ac testimonio tuo, seu aliorum Episcoporum, (Viomagi, & Possessoris) quos tecum esse mandavimus, ad nos dirigat, ut Pallium illi, secundum consuetudinem transmittamus, & ordinationem illius firmam judicemus, & in eadem Sancta Ecclesia Moguntina Archiepiscopum constitutum esse faciamus.* Hanc Adriani epistolam refert Cointius ad annum 775. quod si ita est, Remensis Archiepiscopus, aut ante colloquium Adriani cum Carolo factum superiori anno, aut paulo post, sacrum Pallium obtinuit: Moguntinus vero post hanc epistolam; nam fidei professio primum mittenda ab illo erat. Quam fidei professionem ab Episcopis Francis petitam, quia ejus similis haud dubie fuit, quam Bonifacius, dum Romæ ordinaretur, edidit, & manu sua subscriptam obtulit, ut extat inter Gregorii II. epistolas, non erit abs re hic spectandam proponere

V III.
Remensis, &
Moguntina Me-
tropolis instaurantur circa an.
775. cum subje-
ctione S. Sedi.
Flod. Histor.
Rem. l. 2. c. 17.

Garner. in.
Diurn. Pont. tit.
VIII. cap. III.

nere in Indiculo S. Bonifacii, tanquam maximum reverentia, atque obedientia Gallicanorum Præsulum S. Sedi monumentum: *Promitto ego Bonifacius Dei gratia Episcopus, tibi B. Petro Apostolorum Principi, Vicarioque tuo Beato Gregorio Papa, & Successoribus ejus, per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, Trinitatem inseparabilem, & sacratissimum Corpus tuum, me omnem Fidem & puritatem S. Fidei Catholicae exhibere, & in unitate ejusdem Fidei, Deo operante persistere, in qua omnis Christianorum salus sine dubio esse comprobatur, nullo modo me contra unitatem communis, & universalis suadente quopiam consentire: sed ut dixi fidem, & puritatem meam, atque concursum tibi, & utilitatibus Ecclesiae tuae, cui a Domino Deo potestas ligandi, solvendiue data, & praedicto Vicario tuo, atque Successoribus ejus per omnia exhibere. Sed etsi cognovero Antistes contra Instituta antiqua SS. Patrum conversari, cum eis nullam habere communionem, aut conjunctionem: sed magis si valero prohibere, prohibebo; sin minus, fideliter statim Domino meo Apostolico renunciabo &c.* Hujusmodi se obligabat sacramento S. Bonifacius, quum an. 723. ordinabatur Episcopus a S. Gregorio II. in urbe Roma. Eodemque Francos omnes Episcopos cum suo quemque Metropolitano, & Metropolitans cum Romano Pontifice se obligasse idem Bonifacius testatur: *Eodem modo, quo Romana Ecclesia nos ordinatos cum sacramento constrinxit..... Sic enim, ni fallor, omnes Episcopi debent Metropolitano, & ipse Romano Pontifici, siquid de corrigendis populis apud eos impossibile est, notum facere.*

Cod. Bonif. ep.
105.

IX.

Subjectionem
S. Sedi Metro-
politanae omnes ex-
primere tene-
bantur in pro-
fessione Fidei,
quam mittebant
Romam.
Diurn. Pont.
c. 4. tit. 1. & 2.

Ad fidei vero professionem Pallii petitioni adjunctam, manuque ipsius Metropolitanæ petentis subscriptam quod spectat, certo certius est, mitti consuevisse ab omnibus Episcopis Romanæ ordinationi non subjacentibus multo antequam Adrianus ab Episcopo Lullo eam peteret, ita enim docent primæ duæ Formulæ Literarum Romanorum Pontificum id sacrum Indumentum ad eos mittentium, ubi legitur: *Fidem autem, quam in tuis epistolis breviter adscripsisti, licet latius explanare debueras, Redemptori tamen nostro gratias agimus, quod eam in ipsa etiam brevitate rectam esse cognovimus.* Harum autem literarum Garnerius autorem facit Sanctum Gregorium Magnum, ac proinde non nova obligatos le-

lege Gallicanos Episcopos discant, qui secus docent. Huc accedit, quod Gallicani Episcopi, qui nullo eos profus cogente, at ultro, ut Sedes & dignitates per summam injuriam sibi ablatas, ab eo, qui vindicare & afferere illas poterat, Romano Pontifice, restitui obtinerent, *confessi sunt in Synodali conventu unitatem, & subjectionem Romanæ Ecclesiæ sine tenus vitæ velle servare; S. Petro, & Vicario ejus velle subjici &c.* Quam profecto clausulam omnes Metropolitæ Franciæ præfatæ Fidei professioni adjunxisse pro certo habeo, ipsis Francorum Regibus non modo non renuentibus, sed scientibus, ac volentibus. Nec parvo hæreo fundamento. Adrianus siquidem rescribens Regi Carolo anno, ut Coinius colligit, 786. qui Pallium petierat pro Hermemberto Metropolitæ Bituricensi, apertissimis hisce utitur verbis: *Quapropter prædicto Hermemberto a nostra Apostolica Sanctissima Sede, atque autoritate Archiepiscopo constituto in Metropolitanam Civitatem, quæ Bituricas cognominatur, sicut dudum mos extitit, sub jure S. Romanæ Ecclesiæ degenti, usum Pallii concessimus fruendi. Quæ palam faciunt non per cuneos meditatam esse Apostolicam Sedem subjicere Gallicanos Antistites, at subjectionem Divino jure sibi debitam fateri ipsis Regibus, quibus non minus grata erat subjectio ista Episcoporum sui Regni, quam ipsis Episcopis, qui eam impense quæsierant, fastidientes Primati, aut Vicario Apostolico subjacere, sicut ante Metropoleon everisionem in Galliis, & alibi, moris fuit. Eam quippe disciplinam, quæ olim viguit, eandem subjectionem Metropolitanis injungere quis neget? Statuitur in Concilio Chalcedonensi, ab Episcopis ad Metropolitæ, ab his ad Primate Dioceseon, nempe ad Heracleensem, Ephesinum, & Cæsareensem, ut recte monet Christianus Lupus, sive ad Patriarcham appellari: *Si adversus Provinciæ Metropolitanum Episcopus, vel Clericus habet querelam, petat aut Primatem Dioceseos, aut Sedem Regiæ urbis Constantinopolitanae, & apud ipsam judicetur.* Paremq; fuisse ordinem prioribus seculis in toto orbe nos docet Leo Magnus: *Provisum est, ne omnes omnia sibi vindicarent, sed essent singulis in Provinciis singuli, quorum inter Fratres prima haberetur sententia. Et rursus quidam in majoribus urbibus constituti sol-**

S. Bonif. tibi
supr.

Adrian. ep. 9.
Cod. Car. 87.

Conc. Chalced.
Canon. 9.

S. Leo M. ep.
84.

licitudinem susciperent ampliore. Et subjungit (quod Canonice deest, non enim decernit pro universali Ecclesia, sed pro solo Constantinopoleos Patriarchatu:) *Per quos ad unam Petri Sedem universalis Ecclesiae cura conflueret, & nihil unquam a suo capite dissideret*. Quamobrem Metropolitae, aut Primati ut olim, aut Romano Pontifici, ut mutata disciplina veteri, iisdem communi consensu petentibus, subjacerent, unius semper Apostolicae Sedis auctoritati subjectionem omnem professi sunt. At redeo ad Metropoleon instaurationem, unde aliquantulum sum digressus.

X.
Bituricensis Metropolitae instauratione facta anno 786.

Cod. Car. ep.
87.

Post Remensem, & Moguntinam ab Adriano restitutas, Bituricensem nuper aiebam, petente Carolo per Pallii concessionem instauratam esse anno 786. At quia nolim credi, haud omnium primo Ermemberto esse datum sacrum Pallium, praestat rem docere ipsis Adriani literis ad Carolum. *Reperimus, inquit, in ipsis Regalibus affatibus vestris, ut praelato Ermemberto Episcopo Pallium Sacerdotalibus insulis decoratum ex Apostolica auctoritate concederemus, quia civitas Metropolis in Aquitania videtur esse patria, quae Bituricas nuncupatur, ubi nunc praefatus ven: vir praesse dinoscitur, curamque Pastoralem devotus exercere videtur. Quatenus ignorantes, si canonicè in Provinciae partibus illis jam ordinatus tam a Praedecessoribus nostris, quamque a nobis fuisset, enucleatius eum indagari curavimus, ne usurpationis locus aliquis Sacerdotibus in alterius jure concedatur. Qui praefatus sanctissimus vir nobis confessus est, ut sub nullius Archiepiscopi jurisdictione esse videretur. Ex quibus liquet, Bituricensis Metropolis memoriam fere omnem periisse. Neque id mirum, ut nuper aiebam loquens de Viennensi; quum enim Aquitania I. in Septimania sita sit, easdem vices passa est, quas Viennensis. Quin etiam quae viciniore Hispaniae erant Provinciae, ut Narbonensis & Burdegalensis, tardius caeteris sunt restituta. Narbonensem scilicet Carolus Magnus in suo Testamento anno 811. non recenset inter alias, sicut nec Elufanam, nec Aquensem. Quamobrem (quod Baluzius non est assequutus in Commentariis ad Capitularia) Cointius multas inter causas eam recenset, quod post mortem Pipini novis Sarracenorum invasionibus eae Provinciae patuerunt. De Burde-*

galensi autem Metropoli hoc affirmant Sammarthani , quod post Bertrannum , qui affuit Concilio Matisconensi , ejusque successorem Gundegisilum : *Multi defunt Antistites usque ad Sicarium , qui Ludovici Pii tempore vivebat .* Atque ea propter utriusque Metropolis Episcopi , qui Concilio Stephani III. adfuere , ubicumque locorum , aut gentium degerent , prout conditio ea temporum ferebat , meri erant Episcopi omni Metropolitana dignitate exuti ; nisi & ipsi , ut de non paucis legitur , Chorepiscopi , seu Speculatores , quo nomine aliqui occurrunt in Placitis Regum , & Conciliis , vocabantur , quasi certarum regiuncularum in qualibet Diœcesi Speculatores , qui nobis sunt Archidiaconi , Archipresbyteri , & Decani rurales , ait Colvenerius in Scholiis ad Flodoardum .

Schol. in Flod.
lib. 2. cap. 16.

Mirabitur fortasse aliquis , Lugdunum , & Turonum extra Septimaniam urbes , & quidem Lugdunensem borealiorum Vienna , ac Turonensem Bituricis , non constare ullo veterum monumento instauratas esse ab Adriano , sive , ut melius dicam , confirmatas traditione Pallii earum Episcopis . At redeat is quæso in memoriam eorum , quæ ad rem adducit Scriptor Francicus eruditissimus : *Si Metropoleon singularum historia , perinde ut Remensis a Flodoardo , mandata scriptis , & ad nos perlata fuisset , æque numerosa occurrerent in eis exempla petita eorum ab Apostolica Sede confirmationis .* Quod certum possumus affirmare , honor Metropolitanus omnibus urbium Metropoleon Antistitibus ab Adriano est restitutus , non tamen Pallio confirmatus ; at quo tempore Imperator Carolus suum condidit Testamentum , 811. unam & viginti Metropoles in toto Regno , seu Imperio enumerabat , in quas suos thesauros effundi jubebat post mortem , nempe : Romam , Ravennam , Mediolanum , Forumjulii , Gradum , Coloniam , Moguntiacum , Juvavium quæ & Salzburgum , Treverim , Senones , Vefontionem , Lugdunum , Rothomagum , Remos , Arelatem , Viennam , Tarantasiam , Ebrodunum , Burdigalam , Turones , Bituriges . Quibus ex paulo supra allatis rationibus non adjungit Novempopulanæ Metropolitim Elusanam , Narbonem primæ Narbonensis , & Aquensem secundæ , ut cum suis quæque Suffraganeis leguntur in Notitia pervetusti Cod. 700. annorum Reginae Sue-

XI.
Numerus Metropoleon in Gallis restitutarum tempore Caroli Magni .

Thomassin. de
benef. 1. lib. 1.
c. 43. n. 7.

Testam. Car.
in to. Concilior.

Schelestr. An-
tiq. Eccl. to. 2.
append. n. 8.

Sue-

Sueciæ num. 238. certissimum argumentum, fuisse easdem instauratas post Caroli mortem. Cæterum ut summa piissimi Imperatoris liberalitas inde fulgeat in uniuersas Imperii Occidentalis Ecclesias, mira etiam concordia Sacerdotii, & Imperii agnoscitur ad abolendam Græcorum Cæsarum impietatis memoriam. Etenim Romani Pontifices non solum voluerunt, ut ditio Ecclesiastica tot liberis firmata donationibus Imperii pars diceretur, quippe quam Patricii Romanorum Pipinus, & Carolus summis viribus a Langobardorum immanitate, Græcorumque auiditate defenderant; at Carolo ipsi tot benefactorum gratiam referentes, præclarum Imperatoris Romani titulum elargiti sunt, &, quod antea jugum gravissimum videbatur, confirmationem electionis Romani Pontificis maxima eidem liberalitate concesserunt. Gloriosa enim est S. Sedes tantum defensorem, a quo est acerrime vindicata, immensis adeo beneficiis prosequi, ut perpetuo eidem foedere jungeretur. De quibus fufius, & opportunius in tomo quinto Anastasii Bibliothecarii agitur ad eludendam assentatorum turbam, qui & de jure, & de factis nec pro Imperii, nec pro Sacerdotii dignitate tam multa congerunt; quum sibi persuadeant, hinc Sacerdotium læsum iri, nisi omnia detrahantur Imperio, illinc exitium imminere Imperio, nisi suis exuatur juribus Sacerdotium: perinde atque oblitterata essent monumenta veterum, quibus subdolæ illorum artes patefiunt, qui privatæ magis cupiditati, quam veritati rerum inserviunt.

XII.
Unicum Senonensem esse Metropolitanam confirmatum testatur Concilium Lateranense.

Quum igitur constet, Galliarum Metropoles omnes ab Adriano Papa instauratas, sub Regno, & Imperio Caroli paulatim propria jura recuperantes ab Apostolica Sede per sacrum Pallium honorem pristinum impetrasse, tribus exceptis in Septimania; dubitari non potest, quin Concilii Lateranensis tempore, anno videlicet primo Regis Caroli ab Adriani Prædecessore Stephano celebrati, nullus e septem urbium Metropoleon Episcopis, qui aderant, Metropolitanam honore frueretur. Secus est de Senonensi, quem una cum Rothomagensi, & Remensi confirmauerat S. Zacharias missis ad Bonifacium Palliis, ut dictum est. Quamvis enim, quemadmodum de Remensi ex Adriani literis, ita de Senon-

nenſi ex conventu Attiniaceni conſtet, eam Metropolitim haudum Pallii conſeſſione ſtabilitam, confirmatamque eſſe, nam Lupus, cui ſucceſſit Willicarius, illi, ut merus Epico- pus, ſubſcribit; tamen in noſtro Concilio eum videmus præ- claro Archiepicoſi nomine conſpicuum ſtatim poſt Sergii Ravennatiſ Legatum ſedere, & iterum Archiepicoſum Gal- liarum vocari audimus, dum Acta invaſionis Pſeudo-Papæ Conſtantini accipit e Primicerii manibus, traditque Notario Regionario, ut ea relegat coram Concilio. Quamobrem aut Pallium ei miſerit in Franciam S. Paulus, aut Romam venienti cum reliquis ad Concilium Stephanus III. dederit præſenti, certe Willicarius Senonenſis erat Archiepicoſus. Hæc de Sedibus Metropolitibus Franciæ, quæ tantum non- nullis negotium faceſſunt, ut Archiepicoſum Senonenſem credant Primatem, ne alios honore Metropolitanarum vacuos fateantur. Ii vero, ut videant, quam recte id contendant, præter allata ſuperiori capite, unum hoc velim ſecum re- putent, quod ſi Senonenſis fuiſſet quid majus Metropolita, quemadmodum reliqui Francorum Epicoſi omnibus Italis præſederunt, ita & is Ravennatiſ Legato potiori titu- lo præſediſſet: dum e contrario hunc illi poſthabituſ vi- dent, quia videlicet Metropolitanæ dignitatiſ habebatur ratio. Cur autem Ravennatiſ præſerit Senonenſi, oſtendam ſe- quenti capite, dum de Italiæ Sedibus verba faciam; alia enim ejus rei cauſa fuit, quam quod æquum non videretur anti- quiori, qui ab anno circiter 752. erat conſecratus, præferri nuperrimum Metropolitanam, qui Lupo ſucceſſerat poſt 765. aut ad ſummum 762. & Pallii ſacrum indumentum verofi- militer paucis ante Concilium diebus acceperat. Sed op- portunius de hiſ agam, poſtquam de quatuor Suffraganeis Sedibus verba fecero, quæ quum Metropolitanibus admixtæ ſint, aperte oſtendunt, nullum per ea tempora inter illas diſcrimen fuiſſe.

Eæ vero ſunt, *Meldeniſis*, *Juvavieniſis*, *Lingonenſis*, *No- viomenſis*, ſive, ut ipſiſ verbis utar Codiciſ, *Melteniſ*, *Joa- hione*, *Lingonicenſi*, & *Noviomu*. Ac primum de Meldeniſ. Hæc proſecto Suffraganea Senonenſiſ Archiepicoſi Sedes cur vindicanda mihi videatur, eſt barbara noſtri Codiciſ

XIII.
De Suffraganeis
Sedibus, qua-
rum Epicoſi ad-
ſunt Concilio.
Ac primum de
Meldeniſ.

Scriptura . Possent enimvero alicui dubium esse , num Mettensis pro Meltenfi legendum sit : nec levi inniteretur fundamento ejusmodi dubitatio . Si enim Mettensis urbs Mediomatricum Suffraganea Trevirensis in Belgica I. ea esset , non videretur admiratione dignum , Bulferamum ejus Episcopum sedere ante omnes Metropoleon urbium Antistites . Nam constat , Metensem Episcopum , quum integro post hoc Concilium seculo Pallium obtinuit ab Joanne VIII. cum subjectione tamen suo Metropolita Trevirensi , quatuor Prædecessorum exempla attulisse , qui sacro illo Indumento ornati fuerant . Quorum aliquem attigisse tempora hujus Concilii confirmant Annales Fuldenses Lambeciani , aliique Annales Francorum a Lambecio ex Bibliotheca Casarea evulgati : in primis siquidem anno 765. & in alteris num. 26. hæc leguntur : *Hruotgangus Metensis urbis Archiepiscopus corpora SS. Gorgonii , Naboris , & Nazarii a Paulo Romana Sedis Apostolico de Roma in Franciam transtulit .* Ubi utquumque pro Archiepiscopo non accipiatur Metropolita , sed merus Suffraganeus dignitate minor Metropolita , majorque Episcopo , juxta phrasim Græcorum , quos observat Christianus Lupus posteriori ævo ab antiqua hierarchia recedentes novam condidisse , Episcopalem ordinem ita distinguendo : *Patriarcha , Primas , Metropolita , Archiepiscopus , Episcopus* ; tamen ipsa Pallii prærogativa reliquis eum Suffraganeis , & proinde ipsis Metropoleon urbium Episcopis præferendum exegisset , quum præsertim non ignoremus , *Æduensem , five Augustodunensem , & Autissiodorensem in Francia Episcopos , quos alibi Metropolitas solo nomine appellatos dixi , cum Pallii usu multa privilegia eidem adhaerentia assequutos , quæ ne ullum detrimentum inferrent Metropoliticæ autoritati , cavendum præcipue fuit a Romanis Pontificibus , ut liquet ex laudata sæpius epistola Adriani ad Bertherium : Nec propterea , inquit , ulla Metropolis præjudicium patiatur , si alicui Suffraganeorum , aut nos , aut Prædecessores nostri rogantibus piis Francorum Ducibus , Pallium largiti sumus .* Omne autem dubium tollitur , vereque Bulferamum esse Episcopum Meldensem constat ex Catalogis ejus Sedis Episcopalis in Gallia Christiana , ubi legitur ordine XXXIII.

Vul-

Schol. ad Can.
12. Conc Chalce.
& c. 3. append.
ad Latr. Ephes.

Adrian. ep. 9.

Vulfrannus, qui etiam conventui Attiniacensi interfuit. Sammarthani quidem nudum habent ejus nomen, non enim viderant Attiniacensem illum conventum in editione Conciliorum Labbeana postea vulgatum: at Sirmondus, aliique omnes eum sequuti, qui e schedis Panvinianis Episcoporum nomina didicerunt, ne nomen quidem Vulfranni, quippe in iisdem non extans, audierunt. Ceterum in nostro Codice, ut in Bonifaciano, aliisque eorum temporum solenne est literas *d*, & *b*, in *t*, & *u* convertere & contra; idcirco *Reverentissimus* pro *Reverendissimus*, *Meltenfis* pro *Meldensis*, & his similia frequenter occurrunt.

De *Joabione* dicendum esset; at quia tum de hac Sede tum de *Burtevulgi* alia Sede, quam Burdegalam interpretor, loquentem me oportuit conjecturam sequi, de duabus aliis Lingonensi, & Noviomensi, quod est dicendum, expediam. Ad Lingonensem, quod attinet, præter varietatem nominis, nam Linguonum in Adriani Codice appellatur, Lingonum in aliis notitiis, & Lingonicensis in nostro Codice, illud dignum observatu est, quod quum sit Suffraganea Lugdunensis, post quatuor aliarum Provinciarum Episcopos ejus Antistes confidet, ac præcedit Remensem; quæ duo mirum in modum confirmant, & duodecim inter Francorum Episcopos unum Senonensem fuisse Archiepiscopum, & reliquos omnes tam urbium Metropoleon, quam Suffraganeorum, meros Episcopos. Nam Metropolitanis Suffraganeos admisceri quandoque consuevisse ex Conciliis liquet, at de Comprovincialibus id evenisse æque constat; quare si post Lugdunensem sedisset Lingonensis, res procederet. Deinde cur alios Metropoleon Præsules sequitur, Remensem vero præcedit? Certe nisi aliunde palam factum esset, nullam eos inter prærogativam præter consecrationis antiquitatem servari, vel hinc rei veritas paterneret. Quod equidem lubens animadverti, quia secus est de Meldensi Suffraganea Senonensis, quæ sola Ostiensi dividitur a sua Metropoli; & de Noviomageni, quæ statim sequitur Remensem, ita ut nisi Lingonensis quæstionem definiret, vindicanti Metropoles Galliaë illo etiam ævo calamitosissimo adminiculum aliquod non deesset. De Noviomensi autem,

XIV.
De Lingonensi,
ex Noviomensi
hucusque igno-
rata.

seu Noviomagenſi Sede, quam Notitia Reginae Sueciae Veremundum, idest Noviomacum, & Veromandorum appellat Notitia Adriani, hoc innuere fatis erit, quod inter Episcopos incertae Sedis apud Panvinum est Gifelbertus Noviomensis; Sedes enim omnibus perquam nota. Veniam modo ad alias duas Sedes Panvino ignotas, quae in Codice appellantur *Joabione*, & *Burte vulgi*; mihi autem sunt Juvavienſis, & Burdegalenſis. Ac primum de hac postrema, quam inter Sedes Metropoles recensui.

XV.
De Burte vul-
gi Sede conje-
ctura.

Equidem fateor, quum reputo Annales, & monumenta veterum saepius evoluta, ut, siquem maxime secretum aut vicum, aut pagum hi duo Episcopi Ermembertus, & Verabulfus incolerent, dum eorum Sedes a laicis occupabantur, deprehenderem, indicante vocum similitudine, Scriptoris oscitantiam detestor, qui duo Sedium Episcopaliū nomina ita corruptit, ut enodandae difficultati nulla profuerit conjectura. Quotquot novi amicos rerum veterum scrutatores, ab iis petii, quin etiam efflagitavi, ut certi spe fenoris haec mihi urbes, aut vicos in Francia quaerent; nequicquam meum, nequicquam alienum sum periclitatus ingenium. Ad eruditissimum virum Bartholomaeum Campagnolam me converti, ut iterum spectaret Codicem, is vero, quae est singularis ejus benignitas, morem gessit: at legit iterum, quod, maxime spectabili in legendis veterum Codicibus peritia, semel legerat: *Joabione*, & *Burte vulgi*. Quid igitur facerem? Imitarer eos, qui rem eruditis ingratam ne faciant, intacta edunt in lucem monumenta veterum? Non ea mihi mens fuit: meam volui opinionem praemittere vel rejiciendam, dummodo quod mihi fuit repperit difficillimum, faciliore negotio ab aliis docear, & Ecclesiastica historia illustretur. Burte vulgum itaque interpretaturus, primo Wirceburgum, seu Wirtzeburgum, Herbipolim nimirum, ob vocis similitudinem ipsissimam eam esse Sedem ratus sum, nam Burisburgensem, seu Buraburgensem Sedem una cum Wirceburgensi a S. Bonifacio constitutam in Hassia anno 741. quidquid vocis aequae similitudine invitarer, praetereundam suasit modica ejus Episcoporum notitia; quippe post Wittam, seu Albuinum, quem omnium pri-

primum constituit S. Bonifacius, multas offendi tenebras usque ad annum 795. quum Paderbornensi Cathedra excitata, Buraburgensis cum eadem coaluit. Wirceburgensis vero idcirco præ aliis obversabatur animo, quia ejus primum Antistitem S. Burchardum vidi celebrem legationibus ad Apostolicam Sedem, teste libro Pontificali; at Meringaudum, seu Meringozum, qui Attiniacensi Placito interfuit, Successorem videlicet S. Burchardi, in Chronico Wirtzburgensi apud Baluzium tom. I. Miscellaneor. video an. 784. e vivis discessisse; & quamquam cum Pagio an. 754. n. 21. & 774. n. 19. ejus Episcopatum ad quindecim coarctaverim annos, tamen ab anno 753. quum S. Burchardo eum successisse Pagius contendit omnium Chronologiam retro trahens, vix mihi remanebat spatium inserendi Verabulsum inter Wirtzburgenses Episcopos, contra fidem Catalogorum ejus Sedis. Quare meditatio omnis inanis fuit, studiumque omne inutile, meque ut alio verterem opus fuit, ne incertam Panvino Sedem, beneficio Codicis emergentem, paterer ob Scriptoris barbariem latitare.

Secus est de Burdegalensi, cujus Sedis tot annorum hiatus novo huic Episcopo dat locum satis amplum. Nec nefarii Aquitanix Ducis Waifarii usurpationes sacrilegæ impedimento fuerunt, quin Aquitanix Cathedræ suos haberent Episcopos, ut manifeste ostendunt Bituricensis, ac præsertim Narbonensis, cujus Sedes e Saracenorum manibus erepta erat ante annum quartumdecimum, quum Concilium Stephani III. celebrabatur. Huc accedit, quod quamquam toto novennalis spatio belli, Rex Pipinus trans Garumnam perveniens cum milite, non dicitur in Annalibus aut aggressus esse, aut expugnasse Burdigalam, ut de aliis tot Civitatibus iidem referunt inter Ligerim, & Garumnam; quum tamen ejus Suffraganeas Aginnum, & Petrocorium expugnatas memorant, ceteras urbes finitimas ultro in Pipini ditionem venisse affirmant. Quapropter Burdigalam æque, ac aliæ Aquitanix urbes, piissimi Regis sub potestate existentem non habuisse Episcopum per hæc saltem tempora, vix ausim cogitare. Quid autem vero esse similem contendo rem certam? Posito, ut æquum est, quod nostro in

XVI.
Eam esse Bur-
degalem de-
tegitur.

Codice ; quemadmodum in literis Pontificum , Codice Bonifaciano , aliisque innumeris monumentis mediæ ævi , *t* pro *d* , & contra *d* pro *t* , ut plurimum adhibeatur , ut videmus in *Reverentissimis* , *Melteni* , *capud* , *caput* , &c. cujusnam alterius urbis in amplissimo Francorum Regno dimidium nomen *Burde* auditur ? Nullam profecto urbem , quid dico urbem ? Nullum Pagum , aut Vicum tota antiquitas ita appellatum in Francia testis est . Quamobrem , ut non repetam meliorem Burdigalæ conditionem ab anno 727. a victoria nimirum Caroli Martelli , & Eudonis Aquitaniæ Ducis insigni de Saracenis , qui Burdegalam ceperant superiori anno , atque omnia late vastantes , Ecclesias exusserant , ab anno minimum 755. quum Pipini virtute ultra Pyrenæos expulsi sunt , cœperuntque ubique instaurari Ecclesiæ , quarum res postmodo Waifarius invasit , Burdegalensi in Cathedra , ut in Narbonensi , aliisque , suum fuisse constitutum Antistitem certum mihi est . Ac proinde ante Sicharium , ejusdem Sedis Episcopum tempore Ludovici Pii , qui Sammarthani est primus post duorum fere seculorum silentium , Verabulpus , qui Concilio Romano interfuit , constituendus est , cui fortasse una cum aliis Franciæ Metropolitibus Adrianus dignitatem restituerit , ut fidem facit Notitia Provinciarum data Regi Carolo quinque post Concilium annis . Hæc de Burte vulgi Sede mea opinio .

XVII.
De Sede Joahione conjectura.

Postremam omnium XII. Franciæ Episcoporum Cathedralium , licet ordine octavam , esse volui , quam vocat Codex *Joahionem* . Nulla enim conjectura , quænam ea sit , assequutus , qua via in ejus cognitionem prodire molitus sim , eruditus patefaciam necesse est . Animadverti , Saltzburgensem , sive Salisburgensem Cathedralium , quam Leo III. Adriani Successor Archiepiscopali honore conspicuam reddidit , proprio & antiquo nomine , fortasse ab eam alluente flumine , Juvaviam appellari ; quemadmodum frequens Juvavensium Episcoporum nomen in Conciliis comprobatur . Hinc est , quod diligenter spectatis Francorum vastissimi Regni urbibus , nullius nomen affine *Joahioni* Codicis deprehendi : hanc quippe Anonymus Poeta apud Mabillonium de Salisburgenfibus Episcopis , appellat *Juvavonem* :

Mabill. Analect. to. 4.

Di-

Dicta Fuvavo fuit quondam Metropolis ista:

Et in Itinerario Antonini *Fovavi* dicitur, ac denique in sæpe laudata Notitia Reginae Sueciae *Fuvano*; in ea siquidem post Germaniam II, ita legitur: *Provincia Bajoariorum, idest Noricus Ripensis super Danubium, sive Noricus mediterranea, habet Civitates numero sex. Metropolis Civitas Fovano, idest Salzburg.* Quare ad nomen urbis, quod attinet, nullam certe *Foabioni* similiorem reperire est *Fuvavone*, seu *Fuvavone* Notitiæ, & Anonymi. Huc accedit, quod hujus Concilii tempore Bajoaria ad Regnum Francorum pertinebat, quod docet Pipinus ipse apud Annalistam Metensem anno 743. dum Sergio Presbytero S. Zachariæ Legato: *Nunc vero, inquit, certus esto, per intercessionem B. Petri Apostolorum Principis, & per judicium Dei, quod subire non distulimus, Bajoariam, Bajariosque ad Francorum imperium pertinere.* Certe Aquitanix Dux Thassilo II. Odilonis filius, qui in conventu Compendiensi sacramentum fidelitatis præstiterat Pipino Regi, & ejus Successoribus, e placito Nivernensi anno 763. Aquitanici belli quarto, celebrato: *Postpositis sacramentis, & jusjurando, ait Annalista Metensis, quod quondam Regi Pippino Avunculo suo promiserat, sine licentia ejus ad usque Bajoariam fugit, & numquam amplius faciem Regis Pippini videre meruit.* At ea secessione ob privatas, ut reor, simultates a Pipino Thassilonem non defecisse testatur nulum alterutra ex parte susceptum bellum; dum contra idem Thassilo Paulum Papam enixe orare, & obtestari statim cœpit, ut hujus prolatis literis ostendit Pagius, pro reconciliandis animis; tamen non legatur Thassilo in gratiam rediisse cum Pipino. Quam rem evidentius comprobatur renovatio sacramenti, quod idem præstitit Regi Carolo ab Adriano per Legatos admonitus: *Ut recordaretur priorum sacramentorum, & non aliter faceret, nisi sicut jurejurando jamdudum promiserat Pippino Regi, & filiis ejus.* Quibus admonitionibus *consensit Thassilo.* Et siquando veræ defectionis indicium dedit, ut Annales evenisse produnt an. 787. exercitu in suam Ditionem deducto, sacramenta renovare est compulsus, filio inter obsides dato.

Pag. an. 763.
num. 4.

Idem seq. an.
num. 5.

Regino ap. Page
781. II. 1.

Esto

XVIII.
 Examinatur
 num fuerit Ju-
 vaviensis, Ca-
 talogo Salisbur-
 genſium Antifti-
 tum vindicato,
 contra Pagium.

Est igitur: Juvaviensis ea Sedes fuerit, indeque alios inter Francorum Episcopos ad Concilium venerit Hermembertus. Quid postea? Graviorem multo difficultatem movet ingens Recentiorum quæstio de Salisburgensium Episcoporum ætatibus, qui unanimes Hermembertum excludunt. Et sane duobus ii monumentis inhærent non modicæ autoritatis: primum est Catalogus Comprovincialium Episcoporum a Poeta Anonymo æquali Regis Ludovici Pii scriptus, quem supra laudavi ex Analectis Mabillonii; alterum est Catalogus descriptus an. 1186. a S. Eberhardi Salisburgensis Archiepiscopi discipulo, editusque a Canisio in antiqua lectione. Utrique jure inhærent Henschenius in vita S. Rudberti primi Salisburgensis Episcopi, & Antonius Pagius in sua Critice. Iisdem antiquior ita habet:

Henschen. die
 27 Martii.
 Pag. an. 96.
 n. 10. & seqq.

*Dicta Juvavo fuit quondam Metropolis ista,
 Quam primo fundans Hrotbertus rexerat almus.
 Post hunc Vitalis Antistites rexit eandem.
 Ipsiſus inde Flobargiſus, qui est fultus honoris.
 Quartus Joannes fuerat, Sedemque regendo.
 Advena Virgilius ſtatuens quamplurima quintus.
 Multo plures gerens Arno ſuper omnia ſextus.
 Septimus hinc ſucceſſit Adarlam Paſtor optimus,
 Tempore namque ſuo ſtatuens quamplurima pulchre.
 Octavus veniens Liuframmus Præſul ovilis,
 Officium Domini renovans formoſius æque.*

Recentior vero Catalogus antiquiorem illustrat, ut mox planum fiet: Igitur, ait, post disceſſum beatiffimi Rudberti Pontificis vir clarus omni populo, egregiusque doctör, & ſeminator verbi Dei Vitalis Episcopus Sedem Juvavensem regendam ſuſcepit. Post cujus tranſitum Anzologus extitit Abbas. Post cujus de- poſitionem prædictæ Sedi adheſit Savolus Abbas. Cujus vitæ ſi- nito curſu Ezius Abbas ſucceſſit. Quo migrante de ſeculo, ite- rato illo, Sedes honorata refulſit Episcopo Flobargiſo. Postquem Joannes Paſtoralem geſſit in Sede præſata curam. Post Joan- nem vero, ut legit etiam Pagius apud laudatum Scripto- rem vitæ S. Rudberti, in brevi Indice: Joannes Episcopus, Bertricus Abbas, S. Virgilius Episcopus, Arno Archiepiscopus, Ammilon Abbas recensentur, & in fine Catalogi hæc ſatis per-

perspicua verba successionem Episcoporum, Abbatum, & Archiepiscoporum confirmant: *In Catalogo istorum Episcoporum quinque Abbates continentur, qui absque Pontificali ordine, & dignitate regebant Episcopatum Juvavensem. Hi vero sunt Ansolocus, Savolus, Ezius, Bertricus, Ammilon.* Nemo non videt, quantam merentur fidem hi Catalogi, namque ex nominibus Episcoporum summa ubique concordia enumeratis palam fit, non esse ea deducta nisi ex ipsis antiquis tabulis Salisburgensis Ecclesiæ: hoc licet discrimen inter utrumque sit, quod primus nonnisi Episcopos, alter vero Abbates infertos Episcopis numerando recenset. Hundius, Cointius, alique passim Catalogum secundum amplectuntur, neque hac in parte interpolatum ullus eorum credidit. Sed Antonius Pagius nactus occasionem animadvertendi in Annalium parentem (qui S. Rudberti adventum in Bajoariam recte collocat ineunte septimo seculo) ducibus præsertim viris eruditissimis Hadriano Valesio, & Mabillonio, vera falsis misceri, ac proinde nullatenus secundo Catalogo audiendum esse contendit.

Infinitam revera quæstionem aggrederer, si præferendam Baronii sententiam autoritate Catalogi per capita, singula demonstrarem; quapropter amplissima messe relicta, spicilegio contentus ero. Integro vir doctissimus producit seculo adventum S. Rudberti, primumque Juvavensem Episcopum esse factum autumat non 628. cum Baronio, & aliis, sed anno 702. deinde angustiis temporum pressus, nam anno 739. Joannem a S. Bonifacio creatum esse negari non potest, Rudbertum, Vitalem, & Flobargisum intra septem & triginta annos coarctat. Fuerit vero Sedes horum trium Episcoporum brevissima; nullusque eorum trans octavum seculum abjiciatur: at S. Bonifacius in Bajoariam veniens, seu rediens anno prædicto, quatuor in ea Episcopatus instauravit, qui suis jamdiu Pastoribus erant vacui, præter Pataviensem, cujus Episcopum paulo ante ordinaverat S. Gregorius III. Audiatur idem S. Pontifex diuturnum Episcoporum silentium, integer testis, affirmans. Bonifacium invenisse ait Bajoarios: *Extra ordinem Ecclesiasticum viventes, dum Episcopos non habebant in Provincia, nisi unum nomi-*

XIX.

Pagius a Baronio recedens in Chronologia S. Rudberti Salisburg. Ep. arguitur.

S. Greg. ep. ap. Bar. 739.

ne *Vvinilum*, nempe Pataviensem. Et infra profequitur, Bonifacium compellans: *Presbyteros autem, quos ibidem reperiſti, ſi incogniti fuerint viri illi, a quibus ſunt ordinati, & dubium eſt, eos Episcopos fuiſſe, qui eos ordinaverunt, ſi bona actionis, & Catholici viri ſunt ipſi Presbyteri, & in miniſterio Chriſti, omnique lege ſancta educati, ab Episcopo ſuo benedictionem Presbyteratus ſuſcipiant, & conſecrentur, & ſic miniſterio ſacro fungantur.* Quid? Tanta fuerit Succellorum, S. Rudberti, Vitalis, & Flobargiſi, quin Sancti ejuſdem Rudberti vecordia, cæterorumque Bajoariæ Episcoporum, quos Pagius Poetæ Anonymi autoritate reſtituit, ut non modo Eccleſiæ omnes viduæ poſt eorum mortem derelictæ ſint, at nullus in toto Ducatu Presbyter rite ordinatus inveniatur? Sit fides Pagio. Equidem doctiſſimo Cardinali adhærens cum ſecundo Catalogo ita perſequor Juvavenſium Episcoporum hiſtoriam. S. Rudberto ad ſuperos revocato, primum Episcopus Vitalis, deinde tres Abbates Anzologus, Savolus, Ezius uſque ad principium octavi ſeculi, octoginta circiter annis ab ejus inſtitutione, Eccleſiam, immo totum Episcopatum Juvavenſem adminiſtrarunt. Ezio autem (utar verbis Catalogi) *migrante de ſeculo, iterato illo, quid clarius? Mortuo videlicet poſt cœptum octavum ſeculum, Sedes honorata refulſit Episcopo Flobargiſo, poſt cujus mortem malo per totum Francorum Regnum late gliſcente, Juvavenſis Eccleſia, ut aliæ Bajoariorum Sedes S. Bonifacio teſte, vacavit, vix unico Patavienſi Winilo a S. Gregorio III. ante adventum S. Bonifacii ordinato ſuperſtite.*

xx.

Quare Abbates
inferantur Epi-
ſcopis Salisbur-
genſibus in Ca-
talogo?

At, ne forte alicui, ut Pagio, male oleant verba, quæ in fine Catalogi leguntur: *Quinque Abbates continentur, qui abſque Pontificali ordine, & dignitate regebant Episcopatum Juvavenſem*, animadverti oportet, quod ab ipſo Episcopatus fundatore S. Rudberto conditum fuit Monasterium S. Petri Apoſtoli, inque eo ſtabilita Sedes Episcopalis, unde non eſt translata, niſi poſt ædificatam a S. Virgilio Eccleſiam in S. Rudberti honorem, quo una cum ejus, ac ſociorum S. Cunialdi, & Gilifarii ſacris pignoribus Sedem Episcopalem advexit, relicta Monasterii cura Abbati Bertrico, ut legitur in hujus vita, quod removet omne dubium, quin
cre-

credamus, quod summa in ea temporum difficultate, quam satis pro meo munere jam descripsi, Sedem vacantem ipsi Abbates administrarint, absque Pontificali tamen ordine, & dignitate, ut cavetur in fine Catalogi. Tum vero quis munere Episcopali fungeretur, non enim chrisma conficere, aut sacras peragere ordinationes poterant Abbates, incerta res est. Quare Henschenius ad vitam S. Rudberti observat, Salisburgensem Cathedram toto seculo septimo adhæsisse Antistitibus Passaviensibus, seu Pataviensibus: & alio loco docet, quod quum Sedes Frisingensis carebat Episcopo, eidem *Advenæ aliqui, qualis S. Emmerammus fuit, Episcopalem aliquando impenderunt curam*; quam rem etiam Pagius affirmat agens de ejusdem S. Emmerammi martyrio, ubi contra Samarthanos ostendit, eum numquam fuisse Pataviensem Episcopum. Idemque testatur Anonymus apud Canisium in S. Virgilio, dum ait, quod Rex Pipinus Virgilio concessit Episcopatum Salzburgensem Rectore vacantem: *Isque dissimulata ordinatione ferme duorum annorum spatiis, habuit secum proprium Episcopum comitantem de patria, nomine Dobda ad persolvendum Episcopale officium*. Unde patet, quod, quemadmodum S. Virgilius consecrationem Episcopalem protrahens, in Dobdæ humeros omne onus reclinabat, ita peregrinum aliquem Episcopum illuc pervenientem Abbates, qui absque Pontificali dignitate identidem regebant Ecclesiam, enixe orabant, ut Frisingensi in Episcopatu Pastoris munere fungeretur, quidquid non commissos sibi greges pacere prohibeatur Episcopus, nam contra necessitas suadebat. Quare hanc ego Sedis Juvavensis consuetudinem considerans, ac præterea affinitatem nominis, & vacationem sæpe diuturnam, mihi blandiebar Hermemberti sedem, seu moram, fortasse a propria profugi, fuisse Juvaviæ: putabamque, obid non vocari Episcopum Juvavensem, sive, ut barbare loquar cum Codice, *Joahionis*, sed *Joahione*, quasi degentem ea in urbe, ibique officio fungentem Episcopali, dum Abbas Bertricus regebat Ecclesiam, absque Pontificali dignitate.

At rem incertam incertioribus semper confirmandam invenio. S. Virgilio, qui ex laudatis Catalogis in Sede

Acta SS. To. 3.
Mart. pag. 702.
num. 10.
Pag. 652. n. 8.

Tom. 6. Ant.
Lect. pag. 1174.

XXI.
S. Virgilio etas
controverfa.

Juvavenſi ſucceſſit Joanni poſt Abbatem Bertricum, ſtabili-
 re ætatem oportet: niſi enim eſt factus Epiſcopus poſt Con-
 ciliſium hoc Lateranenſe, conjectura omnis evaneſcit. Hunc
 ex Hibernia in Galliam veniſſe refert Anonymus, ubi ab
 illuſtri Francorum Rege Pipino, qui Major-domus dicebatur,
 apud Carifſiacum honeſte exceptus fuit, cumque eo moratum
 eſſe duobus annis. Temporibus vero, proſequitur, Ottilonis
 Ducis Bavarorum, qui tunc cum tota Norica Provincia ſubje-
 ctus fuit prædicto Regi Francorum, Salisburgenſis Eccleſia, quæ
 ab antiquo vocabulo a juvando dicta fuit Juvavia, proprio ca-
 rebat Epiſcopo. Huc igitur miſſum ait Virgilium, qui ſua
 conſecratione per biennium dilata, Epiſcopali munere fun-
 gentem ſecum habuit Epiſcopum comitantem de patria, nomi-
 ne Dobda, at populis demum id flagitantibus, ordinatus eſt
 a Provincialibus Præfulibus anno natiuitatis Domini 767. XVII.
 Cal. Jul. Deinde fundatam ab eo narrat, conſecratamque
 Cathedralem Eccleſiam, cujus loci, ajens, in tertio-decimo an-
 no conſecrator extitit. Equidem tot tantique ſcatentem men-
 daciis narrationem Anonymi, qui pluribus poſt Virgilium
 ſeculis eam conſlavit, miratus ſum eruditiffimos viros, præ-
 fertim Mabillonium, Henſchenium, & Antonium Pagium non
 modo, ut par erat, non ablegaffe; at unumquemque eo-
 rum adopraſſe, ſuſcepiffeque Augiæ ſtabulum repurgandum.
 Summa tantum capita noviffimi horum legam, qui aliorum
 opiniones ad trutinam revocavit, ne longius æquo aberrem
 ab inſtituto. At prius Anonymi conſlatoris præcipua vitia,
 indicabo. Anno 741. occubuit mortem Carolus Martellus,
 Regnumque ante mortem diviſit inter filios Caroloman-
 num, Pipinum, & Griphonem, cujus portionem inviſam
 Francis brevi fratres abſumſere: Primogenito ſuo, ait conti-
 nuator Fredegarii, Carolomanno nomine, Auſter & Suaviam,
 quæ nunc Alemannia dicitur, atque Thoringiam tradidit. Alteri
 vero ſecundo filio juniore Pippino nomine, Burgundiam, & Neu-
 ſter, & Provinciam permiffit. Itaque hi Majoreſdomi an-
 no 742. creato Rege Childerico III. poſt annorum ſex in-
 terregnum, ut ſibi amoverent invidiam, in ſua quiſque
 parte regnarunt, junctis quandoque armis ad debellandos
 hoſtes, ut anno 743. quum Bajoarios ſubegerunt. Pipinus
 ve-

Canif. Ant. Lect.
 to. 6. pag. 1174

Pag. an. 741.
 num. 1.

vero non fuit Majordomus Francorum, nisi postquam anno 747. Carolomannus induit monachum relicto Regno. Anno autem sequenti, nimirum 748. Annales Bertiniani aliique apud Pagium testantur Thassilonem Odilonis filium a Pipino esse factum Bajoariæ Ducem. Itaque illius quadriennii spatio inter 743. & 748. mitti potuit Virgilius Odiloni, cujus temporibus, ait Anonymus, Ecclesia Salisburgensis proprio carebat Episcopo. Et Joannes, quem nuper, anno videlicet 739. S. Bonifacius illi Ecclesiæ præfecit, cui Catalogos tribuere annos 20. Wiguleus Hundius observat, ubinam gentium, locorumve erat? At Scriptori postero prævertenti Majordomatum Pipini, & Carolomannum nescienti hæc permittantur. Biennii moratum ait Virgilium cum Pipino, duobusque fere annis ordinationem Episcopalem distulisse, atque esse a Comprovincialibus ordinatum anno 767. XVII. Cal. Jul. idest die 15. Junii, nec Dominico scilicet, nec festo die. Benigne hic etiam agamus cum Anonymo: biennium illud Virgilius insumserit regnante jam Thassilone in Bajoaria. Quid? Ab anno 748. seu 749. ut habent Annales Fuldenses, ad annum 767. numeratur biennium? At audiamus Criticum Baronii, cujus in solvendis hujusmodi nodis est ars mirifica.

Abjiciendas contendit Pagius Notas omnes Chronologicas, nudamque narrationem rei retinendam. Itaque ordinatum Virgilium docet anno 746., ut mea in Chronologia Cæsarea Pontificia indicavi, fidem relinquens Pagio ipsi. Idem vero, qui omnia adoptans monumenta Canisii, vel prædicationem S. Rudberti ad seculum octavum transfert, Boicarum rerum Scriptoribus reclamantibus, non videt, quam difficile ad credendum erit, minori spatio temporis quatuor Episcopos tenuisse Sedem Salisburgensem, (rejectis etiam Monachis infertis, & diuturna vacatione, quam dolebat S. Bonifacius) quam unumquemque e duobus Successoribus Joannis. Quis enim credat S. Virgilium annos fere quadraginta, & Arnonem sex, & triginta eam Sedem tenuisse, quam S. Rupertus, Vitalis, Flobargifus, & Joannes, eodem circiter spatio temporis in quatuor partes dividendo gubernarint, quum præsertim eorum nullus, præ-

XXII.
Salisburgensium
Epp. ætates Pa-
gii pervertit.

ter S. Rupertum, martyrium fecerit? Præterea Stephanus III. perierat a Francorum Regibus per suum Legatum, ut mitterent aliquantos Episcopos gnaros, & in omnibus Divinis Scripturis, atque Sanctorum Canonum institutionibus eruditos, ac peritissimos, cujusmodi erat S. Virgilius referente Anonymo: *Sapiens, & bonus Doctor comperto eo bene docto; cur ergo eundem cum aliis non miserunt ii Reges ad Concilium Lateranense? Nam mortuo jam Pipino, atque enixe, ut vidimus, deprecante Thassilone, ut rediret in Regis gratiam, non est dubium, quin eunti Romam Episcopo, jussu Regum Successorum, impedimento fuisset. Quamobrem, ut dicam quod sentio, S. Virgilius ad Salisburgensem Cathedralam non ascendit, ante Concilii celebrationem. Et quoniam antiquitatis videri nolim interpres nullo inhærens fundamento, quidquid meam fulcit conjecturam, expediam.*

Anstaf. in
Steph. scilicet .275.

XXIII.
Annus ordina-
tionis S. Virgi-
lii, & Sedis
tempus.

Hensch. to. 3.
Mart. p. 701.

Æram Christi communem perperam ab Anonymis adhiberi apud Canisium communi omnes consensu affirmant: qua de re Pagio morem geram Notas hujusmodi Chronologicas omnino abjiciens. Sunt tamen aliæ Notæ Chronologicæ, quas ii decerpserunt ex Salisburgensis Ecclesiæ Tabulariis, nec impune licet contemnere. Ecclesiam Cathedralam a S. Virgilio ædificari cœptam legitur apud Anonymum alterius Anonymi abbreviatorem, seu interpolatorem, ut vocat Henschenius, *Indictione VII.* Eiusdemque Ecclesiæ Dedicatio primum facta, seu benedictio, deinde consecratio memorantur. De prima Dedicacione idem Anonymus loquitur: *Dedicata est primo Ecclesia S. Rudberti a S. Virgilio Episcopo anno Tassilonis Ducis XXVI. Eodem anno transtulit idem Episcopus S. Rudbertum &c.* De consecratione vero apud laudatum Autorem vitæ S. Virgilii legitur: *In tertio decimo anno consecrator extitit.* Tria hæc testimonia Chronologica, semel mihi veniam adhibeat Pagius, non possum rejicere. Primum igitur est Indictio VII. quæ non 767. sed 769. anno usque ad Septembrem in cursu erat. Quumque Autor vitæ eodem anno 767. ordinatum dicat S. Virgilium, cui brevior illigat Indictionem VII., error facile deprehenditur biennii perperam relicti, restituiturque Ordinationis annus stabiliendo principium fundatæ Ecclesiæ ante
men-

mensē Septembrem , & post diē VII. Calendas Julias , quam congruere ordinationi ostendit litera Dom. A , non XVII. in quam eo anno incidit feria V. Primæ autem Dedicatōni nihil addi oportet ; nam annus Thassilonis XXVI. adhuc in cursu erat anno æræ 773. quum regnare orsus esset 748. ut dictum est . Consecratio demum facta anno Episcopatus S. Virgīlii tertidecimo spectat ad 781. post diē 25. Junii , qua ordinatus est , sive ad 782. ante prædictam diē . Et si Poætæ Anonymo fides habenda est , eodem anno 782. diē obiit S. Virgilius , quum sedisset annos quatuordecim , non quadraginta , ut Pagius interpretatur : quis enim nesciat , Poëtis esse liberum quodlibet numerandi genus adhibere , ut legibus poësis inserviant ? Verba poëtæ sunt :

Quique regebat ovans præsentia culmina tecti ,

Ferme quater denos caris cum fratribus annos .

Nec recens cuditur mea opinio ; nam idem Anonymus Auctor vitæ , qui ordinatum docet S. Virgilium anno 767. eundem in Domino obdormisse testatur anno 780. IV. Calendas Decembris . Quare si ordinationi addendum ostendi biennium , spatium idem temporis morti adjungere opus est ; ut enim æra Christi communi sit abusus Scriptor , non idcirco minuendi , augendive sunt ejus Sedis anni proprio lubito a nobis posteris , at quatuordecim ab Anonymo ei tributi , retinendi integre ; rejiciendique ii quadraginta , qui utquumque in principio , & sine augeantur , nunquam S. Virgīlii ætatem certam definient .

Quæ , quum ita sint , si Joanni , quem ordinavit Sanctus Bonifacius , tribuamus , ut dixi , annos 20. aut 21. ita ut ad annum perveniat 760. hinc vero ad Abbatis administrationem reditum esse fateamur cum Catalogo laudato , qui Bertricum collocat inter Joannem , & S. Virgilium . non deerit locus Hermemberto , qui a propria Sede exul , in communi Episcoporum calamitate , Juvaviæ degeret , ibique Episcopali munere fungeretur , quoad S. Virgilio adveniente cum suo Episcopo Dobda , hic administrare Episcopatum cœpit . Facta enim interim evocatione Episcoporum a Stephano III. jubentibusque Regibus Pipini filiis , venire Juvavensem Episcopum Romam , Virgilius nondum consecra-

tus ,

XXIV.
Conclusio , &
fundamentum
conjecturæ .

tus, lubens Hermemberto istud iter commiserit. Hucusque conjectura me deduxit, nec tamen quiesco, opto enim ab aliis discere, quod assequi non est datum. Ceterum ad Hermemberti dubiam Sedem confirmandam, hic subjicio vagantium tota Gallia Episcoporum, tempore calamitatis, argumenta certa ex Conciliis. *Statuimus, ut secundum Canonicam cautelam omnes undecumque venientes ignotos Episcopos, vel Presbyteros ante probationem Synodalem in Ecclesiasticum ministerium non admitteremus. Item: Statuimus, ut supervenientes Episcopi, vel Presbyteri de aliis regionibus non suscipiantur in ministerium Ecclesie, nisi prius fuerint probati ab Episcopo, cujus Parochia est. Item: Ut ab Episcopis ambulanti- bus per patrias ordinatio Presbyterorum non fiat. Item denique: De Episcopis vagantibus, qui Parochias non habent, nec scimus ordinationem eorum qualiter fuit, placuit juxta instituta Sanctorum Patrum, ut in alterius Parochia ministrare, nec ullam ordinationem facere debeant sine jussione Episcopi, cujus Parochia est. Hos inter vagantes, errantesque Episcopos Hermembertum recensere scripturae vitio jubeor, libenter auditurus Sedem illius certam ab eruditis.*

Concil. Germ.
Can. 4. an. 742.

Concil. Sueff.
Can. 5. an. 744.

Conc. Vermer.
Can. 1. an. 752.

Conc. Vernen.
Can. 13. an. 755.

CAPUT III.

*Sedes Episcoporum Tusciae atque Campaniae, &
Provinciae Italiae, qui adfuerunt Concilio
Stephani III.*

I.
Ravenna, &
ejus Autocephalia.

PLura, Lector, titulus pollicetur, quam quæ paravi dicere, ne crambem timeas; quæ enim priori capite disputavi de Provinciis, non sunt materia hujus tertii. Quædam pauca de Sede Ravennatensi, aliquanto plura, sed necessaria, de Ostiensi, & nonnulla de aliis, præsertim antiquatis, breviter, & utiliter hoc in tertio capite amplecti deliberavi. Incipio a Ravennatensi, cujus Antistes primum post Romanum Pontificem locum tenet in Concilio Lateranensi. Constantinopoleos Patriarcharum tot, tamque diuturna molimina, ut Patriarchis cæteris præferrentur, non-

nonnullorum quoque audaciam, & insaniam, ut eidem Christi Vicario anteirent, nemo ignorat. Sed hujusmodi machinamenta, & temeritatem, inde habuisse originem quis nescit, quod Byzantium facta erat Sedes Imperii? Græcia, scilicet levissima Successorum Divi Petri aut ignorans, aut simulans ignorare prærogativam, Ecclesiæ universalis Primatum ambitione, & fastu metita est: & quæ, Summorum Pontificum admirabili tollerantia, evicit tandem, ut Alexandrino, & Antiocheno dignior adscititius Patriarcha haberetur, Oecumenicum paulo post Patriarcham eundem fieri ausum, detestata est. Perinde esse factum a Ravennæ Metropolitana doleret Ecclesia, nisi Christi Vicarius repressisset audaciam ejus, Christusque ipse sapientissimo consilio decrevisset, ut quem supremum Ecclesiæ Principem detrectabat Ravennas, supremum quoque Regem & Dominum veneraretur. Hanc Ravennatensium Antistitum ambitionem jure Cardinalis doctissimus effrenem appellans, inde natam observat, quod ea in urbe Honorius primum, & Valentinianus Imperatores, deinde Theodoricus, aliique Gothorum Reges, ac postremo Græcorum Exarchi sedem habuerunt: præterea animadvertens, haud difficile Ravennati fuisse supra Mediolanensem, & Aquilejensem se efferre, urbibus Aquileja ab Hunnis, & Mediolano a Langobardis excisis, detestatur Autocephalam, qua juri Patriarchali Romani Antistitis sese subducere conatus est. Tantam temeritatem historiæ omnes deplorant, & uberrime enarrant Recentiores eruditi, præsertim Abbas Bacchinus in Agnellum, qui schismate & ipse implicatus, contra Apostolicam Sedem sæpe virulentus, Ravennatensium Præsulum res gestas depravat. Estque exemplo Archiepiscopus Sergius, qui per suum Legatum Concilio huic Lateranensi interfuit, ac primum post Romanum Pontificem locum tenuit. Quapropter ex fusiori eorum historia ea tantum decerpam, quæ statum referant illius Sedis; atque ita neque eruditus molestus ero, neque Concilium hac in parte non illustratum emittam.

Justinianus Junior imperabat iterum tertio anno, quum Felix Ravennas Archiepiscopus diuturni schismatis finem attulit, ordinatus Romæ, juxta veterem consuetudinem, a Ro-

Noris de Syn.
V. cap. 10.

II.
Autocephalia
Ravenn. extin-
guitur.

mano Pontifice Constantino, anno videlicet 708. Post eum vero Joannes anno 718. ejusque post admodum diurnam sedem Successor Sergius, anno 752. ut videtur Bacchino, Romæ ordinati, antequam Exarchatus in Ditionem veniret Apostolicæ Sedis, fati superque ostendunt, Autocephaliæ finem, ac debitæ subjectionis Pontifici Romano initium debere constitui prædicto anno ordinationis Felicis. Quum vero hunc testari videatur Liber Pontificalis noluisse fidem suam scripto obligare, quemadmodum ab aliis fieri consuevit (ut patet ex Diurno Pontificum cap. 3. tit. 7.) *Solitas in Scrinio noluit facere cautiones, sed per potentiam Judicum exposuit, quod maluit*: hinc est, quod schismatis retinentissimus Clerus multa constringere habuit liberum, quæ dubiam Ravennatis hujus Antistitis obedientiam reddunt, tametsi idem inter Sanctos fuerit collocatus, nullum enim detrimentum, ut ait Bacchinus, viris sanctis important dicteria vulgi. Eadem, quin etiam multo pejori usus est fortuna noster Sergius, quem, schismatico Agnello teste, post Romanam consecrationem: *Spreverunt Sacerdotes, & separaverunt se ab eo ministri*. At, præterquamquod novis creatis ministris turbas omnes composuit, sedente Sergio res evenerunt, quibus Ravennatenfes ab Apostolica Sede amplius disjungi non potuerunt; nam totus Exarchatus juris S. Sedis esse cœpit. Felicissimum hunc rerum eventum juvat memoria repetere: inde enim Regalis Sacerdotii sub lege Naturæ, & scripta a Patribus, & Senioribus adumbrati primordia repetuntur. Aliquot ante annis, quam hæc fierent, urbs Ravenna semel a Rege Langobardorum Liutprando expugnata, ab eodem iterum oppugnabatur, dum Ravennæ Archiepiscopus erat Joannes Prædecessor Sergii: quare idem cum Exarcho Eutychio ad Romanum Pontificem S. Zachariam, ejus opem efflagitantes, confugerunt. Continuo Pontifex morem gessit: per se ipse Regem adiit, Ravennatesque ab insidiis liberavit. Quare ad præscam consuetudinem accedente officio, non erat dubium, quin obedientiam a Felice, & ab Joanne jure præstitam Romano Pontifici, Archiepiscopi Successores exhiberent, ut re Sergius exhibuit. Nihilo tamen minus decreverat Deus Optimus Maximus,

ut

Anast. in vita
Constantini to. 4.

Agnell. libr.
Pont. Bacchin.
excursu ad Jo-
annem &c.

ut indissolubili ea Sedes vinculo adhæreret Cathedræ Divi Petri . Nam paulo post quam Italiæ pars magna ab impiis Græcorum Imperatoribus deficiens Romano Pontifici , tamquam supremo Principi , obtemperare maluit , Rex Francorum Pipinus , anno 755. Sergii Antistitis 4. devictis Langobardis , totum Exarchatum , unde antea expulsi erant Exarchi , Apostolicæ Sedi perpetuo possidendum donavit , jamque nongentesimo octogesimo anno possidet , possidebitque ad mundi exitum : id quippe divinitus statutum est , ut Regale Sacerdotium aliorum vices Regnorum non sentiat : *Suscitabit Deus Regnum , Divini Decreti sunt verba , quod in æternum non dissipabitur , & Regnum ejus alteri populo non tradetur : comminuet autem , & consumet universa Regna hæc , & ipsum stabit in æternum .* Hujus vero Regni non repetenda esse initia a donatione Pipini , qui amplificator Ditionis Ecclesiæ fuit , non institutor , alibi contra Pagium demonstravi .

Daniel. 2. 44.

Anast. tom. 4. Prol. pag. 200.

Autocephalia igitur , ipsum Exarchatum subjiciendo Sanctæ Sedi , radicitus evulsa , omne simul adminiculum ablatum esse Archiepiscopis videbatur , quo adversus Romanos Pontifices inniterentur . At fecus est ; nam primi duo Archiepiscopi post Pipini donationem , Sergius nimirum , qui jam sedebat , & Sergii Successor Leo , novum excogitarunt genus deficiendi a Romano Pontifice : sibi scilicet arrogarunt ditionem ipsam Exarchatus . De Sergio quidem id testatur Agnellus : *Judicavit , inquit , a finibus Perticæ totam Pentapolim , & usque ad Tusciam , & usque ad mensam Vvalami , veluti Exarchus , sic omnia disponebat , ut soliti sunt modo Romani facere .* De Leone vero ex trinis Adriani literis liquet : *In magnam , ait , superbiam , & tyrannicam elationem pervenit , ut nullo modo sicut antea nostris Apostolicis obtemperare inclinatus est mandatis , & nullum ex Ravennatibus , vel Æmilia pro accipiendis præceptis de diversis actionibus ad nos venire permisit , ita eis indignatus comminatus est , dicens , quod si quis ad nos venire præsumpisset , non potuisset venire De Civitatibus Imolensi , seu Bononiensi ita profanizat dicens , quod V. E. ipsas Civitates minime B. Petro , & nobis concessit , sed sibi ipse Archiepiscopus a vobis fuisse concessas , ac traditas asserit sub sua potestate permanendas . Unde nullum hominem ex iisdem Civitatibus*

III.
Novum defec-
tionis genus Ra-
vennates Archie-
pisc. excogitant.

Agnell. in Serg.
cap. 4.

Cod. Carol. ep.
51. 52. 54.

ad nos venire permisit, sed ipse ibidem actores, quos voluit, sine nostra autoritate ordinavit, & in sua eas detinet potestate.

Excurs. Chron.
ad Jo: V. al. VI.

Autoritatem, ut verum fatear, qua multo minor fit nostra ætate Eminentissimis Legatis. Usurpationes hujusmodi, quis credat. Scriptores nonnulli, atque ii quidem eruditissimi, putant jura Archiepiscoporum. Præ iis Bacchinus censet, quod a principio, indulgente Romano Pontifice, & Pipino consensum præbente, administratio Exarchatus Sergio fit credita. Nec mei est instituti, nec vacat Rubeo, Ughello, & Bacchino singillatim respondere, atque eorum opiniones, seu mavis conjecturas, diruere. Ob oculos tamen ponam, quæ erat administratio a Stephano II. primum, deinde a Sancto Paulo I. ac demum ab Adriano, proindeque a Stephano III. instituta in Exarchatu ab ipsis donationis primordiis. *Ipsè noster Prædecessor*, ait Adrianus de Stephano II., *cunctas actiones ejusdem Exarchatus, ad peragendum distribuebat, & omnes actores ab hac Romana urbe præcepta earundem actionum accipiebant. Nam & Judices ad faciendas justitias omnibus vim patientibus in eadem Ravennatum urbe residentes ab hac Romana urbe direxit, Philippum videlicet illo in tempore Presbyterum (nam Adriani tempore erat factus Episcopus) simulque & Eustachium quemdam Ducem.* Nota, quod ipsam in urbem Ravennam misit Magistratus, ne audias Bacchino, qui hac occasione nimis favet schismatico, sublestæque fidei monacho, quem illustrat. Stephani Successor, & germanus Paulus in epistola ad Pipinum data, ut videtur, anno 766. hæc simillimæ administrationis ab se constitutæ non obscura præbet indicia: *Missi vestri in nostra præsentia cum Langobardorum missis, necnon & Pentapolensium, & singularum nostrarum Civitatum hominibus adstantes &c. . . . Unde constitit, ut nostri, ac singularum Civitatum missi ad Desiderium &c.* Adrianus denique, cujus jurisdictionem sibi arrogaverat Archiepiscopus Leo, ita alloquitur Regem Carolum: *Quemadmodum tempore Domni Stephani Papæ, qui illuc in Franciam profectus est, cui & ipse Exarchatus traditus est, ita & nostris temporibus, quum sub nostra potestate, dispo-*

Cod. Carol. ep.
54.

re, & ordinare volumus; & omnes in hoc cognoscere possunt qualem potestatem ejus beatitudo in eadem Ravennatum urbem,

Cod. Carol. ep.
17.

lum: Quemadmodum tempore Domni Stephani Papæ, qui illuc in Franciam profectus est, cui & ipse Exarchatus traditus est, ita & nostris temporibus, quum sub nostra potestate, dispo-

Ibid. ep. 54.

rem,

berem, & cunctum Exarchatum habuit, qui etiam Archiepiscopum Sergium exinde abstulit, dum contra ejus voluntatem agere spiritu superbiæ nitebatur. Et infra: Eundemque Archiepiscopum sub nostra potestate contradere digneris, ut a nobis cunctus Exarchatus disponatur, sicut sæpefatus Dominus Stephanus beatissimus Papa temporibus sa: me: genitoris vestri Domni Pipini disponere visus est.

Commentariis allata non indigent: Sergium nova moliri ausum ipsa ex urbe Ravennæ suprema autoritate Stephanus II. ejecit; quare non minus Sergio, quam Leoni, quidquid recentioribus visum sit, usurpatio est tribuenda. Atque utinam factæ alicujus potestatis Sergio vestigium aliquod detegeretur, ne origo ejus prærogativæ super Aquilejensi, & Mediolanensi, immo & omnibus Occidentis Metropolitibus in incerto adhuc vagaretur. Card. Noris nono seculo antiquiorem non facit, fretus autoritate testamenti Caroli Magni; nostrum vero Concilium eam retrahit ad octavum. In eo siquidem non ordinationis antiquitas ita servata est, ut Gallis Itali admiscerentur, sed illis isti posthabiti, & quemadmodum undecim Galli undequadragesima Italis prælati sunt, Archiepiscopus Archiepiscopo præsedisset, nisi prærogativa impedimento esset. Quare affirmare ausim, Ravennatensem Cathedram, ubi primum a schismate emerfit, Felixque est ordinatus Romæ a Constantino Papa, quod jam pridem optaverat, ab Apostolica Sede impetrasse, ut nempe prima Metropolis post Romanam haberetur, quemadmodum antiquæ omnes Notitiæ apud Schelestratem fidem faciunt: idque nisi ipsa in consecratione, quando solitas in Scrinio noluit facere cautiones, sed per potentiam Judicum exposuit, ut maluit; saltem quando Ravenna ab exilio reductus, pœnitentia motus, licet oculorum lumine privatus, tamen ad propriam rediit Sedem: & solita, quæ ab universis in Scrinio Episcoporum fiunt, indicula, & fidei expositionem, & hic confessus est, sicque reconciliationis promeruit absolutionem. Neque abludit mea opinio ab eruditissimi Bacchini sententia, qui Sancto huic Archiepiscopo ab insanissimis Recentiorum figmentis acerrime vindicato: *Censeo, inquit, Felicem Archiepiscopum Ravennatem in eo peccasse, quod præsta-*

IV.
Cur Raven--
nas Metropolitibus
præferatur.

Anast. in Con--
stant. sect. 170.
& 174.

Observat. ad
vitam S. Felici.

re noluerit solitas cautiones Sedi Apostolicae, cujuscumodi sunt illae, quae habentur in libro Diurno, quibus fortasse Felix aliquid addere, vel demere volebat in favorem Ecclesiae suae. Quod vero additamentum mitius, quod probabilius fuerit, quam petitio, ut Cathedra Ravennatensis, quae Romanum ipsum Pontificem detrectaverat, prima post Apostolicam Sedem inter Patriarchatus Metropoles, haberetur? Quid contra credibilius, quam S. Sedem concessisse Ravennati inter Metropolitas Primatum, in gratiam Imperatoris, & Exarchi, quae in gratiam Caesarum Patriarcham adscititium Constantinopoleos reliquis Patriarchis praetulerat?

V.
Quia nempe
omnium Occi-
dentalium Me-
tropolit. pri-
mus.

Ughell. Ital.
Sac. to. 2. & No-
ris de Syn. V.
c. 10. Bacchin. ex
Rub. in observ.
ad Maur.

Cap. 1. tit. 9.

Noris ibid.

Aquilejensem sane Metropolitam eo potestatis venisse, Alexandro II. Pontifice, ut Romani etiam Imperii Principibus adnumeratus, inter Occidentis Metropolitae primus haberetur, ut hodie habetur, neminem fugit; at multo ante hujus exaltationem Clemens II. in Synodo Romana anno 1047. haec de antiqua Ravennatis praerogativa pronuntiaverat: *Sedem etiam Ravennatis Archiepiscopi jubemus semper esse a dextris nostris, nostrorumque Successorum, secundum antiquae constitutionis auctoritatem, nisi forte Imperator adfuerit, & tunc etiam ipsum sinistram locum tenere per hanc nostrae auctoritatis firmantis firmitatem.* Quod si antiqua erat Ravennatis ea praerogativa (cujus plures conjicit causas Garnerius in Notis ad Diurnum Pontificum) certissimeque in Concilio nostro deprehenditur, quis non videt, multo ante nonum seculum, ut putat Norisius, illius originem repeti oportere? Quumque non aequum sit Autocephaliae tempore illam investigare, quia praesertim anno 680. Theodorus Ravennas subscribit post Aquilejensem, & Mediolanensem Metropolitas, ut animadvertit Card. Noris, erit igitur cum S. Felicis Archiepiscopatu forte illiganda; non enim videtur ad Sergii tempora differri posse ob enarratas rationes. Quandocumque autem ante Concilium Stephani Archiepiscopus Ravennas esse coeperit omnium primus in Occidente post Romanum Pontificem, cujus dextra in Conciliis sedebat, nisi aderat Imperator, tunc enim sinistram tenebat, semper omnium Antistitum primus: nostris oculis cernimus, ita hoc in Concilio Lateranensi esse factum. Quamobrem valde

gau-

gaudeo , quod per me primum prodeat monumentum , unde inclyta ista Sedes quadraginta amplius annis antiquius suæ prærogativæ argumentum certum deducat , quam quod Scriptori eminentissimo acceptum refert . Præterquamquod non parvi momenti res est , Decretum Clementis II. pro asserenda Ravennatum Antistitum prærogativa trecentos fere post annos datum , tam solido , tamque evidenti antiquitatis testimonio roborari ; inde siquidem eruditi recentiores , qui temporum injuria freti antiquam Ecclesiæ Historiam proprio arbitrato expendunt , facili negotio discent , proferre aliquando ætatem documenta , quæ Ecclesiæ decreta levissime ablegata ab iis esse planum faciant , doctissimumque Annalium parentem non labili ut plurimum fundamento inhæsisse , illos doceant . Itaque , ad meum institutum rediens , Ravennatensem Archiepiscopum affirmo idcirco præferri Metropolitæ Galliarum , quia id Sedi Ravennæ privilegium erat , ut soli Imperatori , si adesset Concilio , dextrum Summi Pontificis latus relinqueret , nullique totius Patriarchatus Occidentis Metropolitæ loco cederet . Jam vero satis , ut mihi videor , loquutus de principe omnium Occidentalium Sede post Romanam , Concilii ævo , venio ad Ostiensem , cujus Episcopus Georgius statim sequitur post Metropolitanas , Francisque omnibus Episcopis præfertur .

Magna semper fuit Ostiensis Episcopi præstantia , quippe qui omnium Episcoporum primus ab ipsis primordiis tranquillitatis Ecclesiæ honorem sacri Pallii obtinuit a D. Marco , tanquam Romani Pontificis consecrator ; Portuensi , & Albanensi , & ipsis Consecratoribus , semper prævit ; primumque semper locum habuit inter septem Lateranenses Episcopos , qui Pontifici celebranti ministrabant , ut Presbyteri Episcopo , quod Joannes Diaconus aperte docet : *Episcopus Hostiensis , qui debet consecrare , & benedicere Apostolicum præ omnibus aliis ; Episcopus S. Rufinæ secundus ; Episcopus Portuensis tertius ; Episcopus Albanensis quartus ; Episcopus Tusculanensis quintus ; Episcopus Sabinensis sextus ; Episcopus Prænestinensis septimus .* Ubi observatu dignum videtur , quod , tamen alii Episcopi Lateranenses mutato ordine occurrunt ,
tum

V L.
Prærogativa
Episcopi Cardinalis Ostiensis.

Mabill. append.
ad Ord. Rom.
pag. 566.

tum in Notitia veteri apud Baronium, tum in duobus Codicibus Provincialibus veteri, & novo apud Aubertum Miræum, Ostiensis tamen Principem semper locum obtinuit ad nostram usque ætatem, ea siquidem dignitas Eminentissimo Decano Sacri Collegii Cardinalium, nisi forte extra urbem degeret, semper adhæret, ita ut nihil unquam pristina ejus prærogativa detrimenti acceperit. Hinc est, quod Sanctissimus Dominus noster Clemens XII. quum primo sui Pontificatus anno M DCC XXXI. IV. Idus Januariæ constituit, ut Episcopi Cardinales, qui *unam ex Ecclesiis Suburbicariis obtinuerint, deinceps ad aliam, priore dimissa, ac Romano Pontifice approbante, semel tantum transire possint*: continuo subjunxit: *Salva tamen illis semper, atque illasa facultate optandi, prævia dimissione prioris, Ecclesiam Ostiensem, quæ peculiaribus gaudet prærogativis, ac præsertim illa, quod Cardinalis, qui ei præest, Pontificem Maximum solenni ritu, pallio etiam adhibito, consecrare soleat*. Qua porro ex Constitutione eveniet, ut principem semper locum tenente Ostiensi, Episcopi Cardinales ceteri, juxta præscam consuetudinem alium, aliumque ordinem pro antiquitate consecrationis obtineant. Sic in veteri Notitia apud Baronium alius erat ordo, ac nuper laudatus ex Joanne Diacono, ut videre est: *Episcopus Ostiensis, Episcopus Portuensis, Episcopus S. Rufinae sive Silvæ Candidæ, Episcopus Albanensis, Episcopus Sabinensis, Episcopus Tusculanus, Episcopus Prænестinus*. Aliumque item ordinem spectamus in Codice Provinciali tum veteri, tum novo, qui scilicet tantam antiquitatem non referunt, utpote scripti postquam Calixtus II. Portuensi univit Cathedram Silvæ Candidæ, & Eugenius III. Veliternam Ostiensi. In utroque enim legitur: *I. Ostiensis & Veliternus, II. Portuensis & S. Rufinae, III. Sabinensis, IV. Prænестinus, V. Tusculanus, VI. Albanensis*. Constantem autem singuli Ostiensis prærogativam præferunt, quæ jam mille, & quadringentis amplius annis obtinet.

Clem. XII.
Constit. 10. Ja-
nuar. 1731.

Baron. an. 1057.

Aub. Mir. No-
tit. Episc.

VII.
Cardinalium
Episc. nulla erat
prærogativa in-
ter Episc. Conc.
temp.

Ea tamen prærogativa non obstante, in Conciliis, & hujus Lateranensis tempore, & diu post, eum semper ordinem tenuerunt Episcopi Cardinales, non quem Sedis merita, sed quem Ordinationis antiquitas exigebat: idque

in-

inter omnes Episcopos magna cum religione observarunt, quod trium Conciliorum exemplo fiet planius, nostri nimirum inediti, & duorum, quæ jampridem Em. Annalium parens compendiario evulgaverat, deinde integra ex præstantissima Bibliotheca Barberina studio Lucæ Holstenii prodierunt in lucem, ab Eugenio II. & Leone IV. celebrata. Quatuor omnino adsunt Concilio Stephani III. Georgius Ostiensis, qui sedet tertio loco, Gregorius Silvæ Candidæ, qui 38., Eustratius Albanensis, qui 39., & Cidonatus Portuensis, qui 41. Iidem quatuor in Concilio Eugenii II. Consecrationis ævo ita jubente, hunc sedendo ordinem tenuerunt: Joannes Silvæ Candidæ 6. Stephanus Portuensis 7. Benedictus Albanensis 8. Cæsius Ostiensis 9. eosque sequitur, post duos Episcopos, Constantinus Prænestinus. In Concilio demum Leonis IV. Megistus Ostiensis primus omnium Episcoporum Cardinalium sedet, ætatis ratione habita, post Episcopos quindecim. Rodoaldus Portuensis 20. Leo Silvæ Candidæ 22. Petronacius Albanensis 37. ac demum 54. Sergius Sabinensis. Prænestinum, qui Concilio Eugenii II. & Sabinensem, qui Leonis IV. interfuerunt, ad rem magis magisque probandam nominavi, quum cateroqui nostro Concilio neutrius Sedis Episcopus intersit. Georgius enim Prænestinus, qui Pseudo-Pontificis Consecrator fuit, *non post multos dies, referente libro Pontificali, consecrationis ipsius Constantini, valida, ac pessima aegritudine præoccupatus immobilis factus est, & postmodum Missarum solennia nequaquam celebravit. Ejus enim dextra manus aruit, atque contracta est. Qui etiam nec ad os suum afferre valuit, sicque tremens, & languens vitam finivit*, ultione divina docente, ait Ughellus, nullam violentiam posse habere justæ excusationis prætextum, ubi de Dei gloria, Ecclesiæque salute ageretur: de Sabinensi vero nihil compertum habeo, neque ad Concilium illustrandum ejus indigeo, ut consecratoris Georgii mox laudati, de quo infra redibit sermo. Hunc vero ordinem juxta Consecrationis antiquitatem perpetuo servatum esse tum ante Concilium Lateranense, tum post Romanum Leonis IV. demonstrarem, si vacaret, & necessarium esset. Cur autem potissimum cœperim a Concilio isto Lateranensi, duobus po-

Anast. in Steph.
IV. sect. 267.

Ital. Sac. to. 1.
de Prænest. Epil.

terioribus roborando argumentum, neque ullum antea in medium adduxerim, mox expediam.

Eminentissimus Cardinalis Baronius observat, de septem Lateranensibus Episcopis Cardinalibus, quos Vicarios, & Collaterales Domini Papæ Joannes Diaconus appellat, & hebdomadarios tum liber Pontificalis, tum idem Diaconus, tum omnia monumenta veterum, primam mentionem reperiri, quum Stephanus III. aut in eodem hoc Concilio, aut seorsim, decrevit: *Ut omni Dominico die a septem Episcopis Cardinalibus Hebdomadariis, qui in Ecclesia Salvatoris observant Missarum solennia, super altare B. Petri celebraretur*. Quare omnium fere eruditorum opinio est, septem Cardinalium Episcoporum certam epocham hic stabiliendam esse. Ego vero, qui nec doctissimi Cardinalis, neque adhærentium illi eruditorum sententiam amplector, sive, ut melius dicam, Baronii observata, quæ perperam interpretantur eruditi, paravi expendere, non debui antea de Episcopis Cardinalibus loqui, quam ulla de iisdem mentio apud antiquos occurrat, eaque de re nullo prorsus exemplo ante Lateranense Concilium usus sum, quamquam multa, atque evidentia suppetant. Maximum certe incrementum honoris accessit Episcopis Cardinalibus hac Stephani III. concessione, quam rem S. Petrus Damiani ex eorum Collegio septemvirali Episcopus, suis Collegis exaggerat. *Quibus solis, inquit, post Apostolicum sacrosanctum illud altare licet accedere, ac divini cultus mysteria celebrare*: namque cæteris Cardinalibus id minime erat licitum absque peculiari Bulla Pontificis, ut animadvertit Mabillonius cum Amelio. Verum non quia Cardinales ea tantum occasione appellatos inveniamus, tunc dignitatem hujusmodi assequutos putandum est, quod & alibi de Hebdomadarii munere idem Mabillonius affirmat; *Jam ergo, ajens, tunc usus invaluerat, ut septem illi Episcopi Cardinales, sua quisque hebdomada in Lateranensi Ecclesia sacris operarentur*. Quidquid enim honoris accessit iisdem per Stephanum III. patet ex libro Pontificali, ut nempe Missam celebrarent super altare Divi Petri, & hymnum *Gloria in excelsis* dicerent. Ea propter Scriptori eruditissimo Disciplinæ veteris, & novæ non audien-

V III.
Episcoporum
Cardd. antiqui-
tas vindicata.

Anast. in Steph.
IV. sect. 284.
Bar. 769.

S. Petri Da-
mian. l. 2. ep. 1.

Commentar. in
Ord. Rom. c. 20.

Idem. cap. 4.

dum mihi videtur, docenti, quod septem Cardinalium Episcoporum institutio tribui possit Stephano III.; ex eoque tempore Episcopi Presbyteri, & Diaconi Cardinales in unum Collegium sint colligati, qui exinde Proceres Cleri in libro Pontificali appellari cœperint. Video enim in nostro Concilio Proceres Ecclesiæ, & cunctum Clerum non modo Presbyteris Cardinalibus, sed etiam Archidiacono, & Monachis Latinis, & Græcis posthaberi; pariterque video Procerum honore conspicuos in libro Pontificali Christophorum Primicerium Notariorum, & Sergium Secundicerium, qui nostro in Concilio sæpe memorantur (Christophorum præsertim, quia magnæ autoritatis eum fuisse in urbe Roma Blondus animadvertit) nec tamen fuisse Cardinales Primicerium, ac Secundicerium Notariorum Ordo Romanus testatur. Contra vero in Baronii sententiam eundem pedibus reor, qui Primates Cleri in libro Pontificali occurrentes interpretatur Cardinales, ita ut quum Christophorus Primicerius eodem in libro Pontificali congregasse dicitur in tribus fatis Sacerdotes, & Primates Cleri pro Stephani III. electione, tum Episcopos, tum Presbyteros, & Diaconos Cardinales congregasse credendus sit.

Rectius, ut ego arbitror, de Episcoporum Cardinalium antiquitate hujusmodi rerum scientissimus Præsul Veronensis locutus est. Is enim loquens de Basilica S. Laurentii a Sancto Damaso constructa, & Titulorum urbis numero adjuncta, ut XXVIII. omnino fierent, conjicere sibi videtur posse, tametsi pro certo non affirmat, quod ab ipsis S. Damasi temporibus facta fuerit Septenaria ea partitio Presbyterorum Cardinalium, sive Titulorum pro quatuor Patriarchalium numero, præter Lateranensem: dum legit in libro Pontificali, S. Damasum constituisse, *ut Psalmos diu nocturne canerent per omnes Ecclesias: qui hoc præcepit Presbyteris, & Episcopis, vel Monasteriis*, ac proinde sicut quatuor aliis Patriarchalibus adscriptos fuisse septem Presbyteros est certo certius, ita Lateranensi septem Episcopos, qui Summi Pontificis lateri adhærent, fuisse datos pro comperto habet, quibus S. Damasus Psalmodym præcepit. Quin, etiam, quod de Presbyteris non facit, Episcopos ab ævo

De Benef. p. 1.
l. 2. c. 116. n. 2.
& seqq.

Anast. in Adriano.

Anast. in Severino.

IX.
Idem urgetur
autoritate Blam-
chini Præfatis.

Anast. tom. 3.
p. 37. & seqq.

Sancti Silvestri esse adscriptos Lateranensi Ecclesiæ, conjectura assequitur. Equidem tanti viri conjecturam pro lege habeo. At quoniam fortasse non omnibus libeat tantam Episcopis Cardinalibus antiquitatem tribuere; illam profecto Septenaria Presbyterorum Cardinalium divisione recentior nemo ausit demonstrare, neque hanc dimidio quinto seculo juniorem quis faceret, quum S. Simplicius Papa *constituit ad S. Petrum Apostolum, & ad S. Paulum Apostolum, & ad S. Laurentium Martyrem hebdomadas*. Quare cum mox laudato doctissimo Præfule affirmare non dubito: *Hebdomadariam assignationem Episcoporum septem in Lateranensi, & Presbyterorum totidem in quatuor reliquis Patriarchalibus Basilicis Romanis primum, ut videtur rudimentum accepisse sub Damaso, & complementum obtinuisse a Simplicio*. Liberianam porro Patriarchalem silet Simplicius; quare aut jam inde fuerint adhibiti viciniorum Regionum Tituli, ut putat idem Præful, aut aliquanto post, septem eidem Tituli sint adscripti, certe Notitiæ omnes veteres apud Joannem Diaconum, Panvinum, Baronium, septem & ipsi Presbyteros Titulares adscribunt. Quæ quum ita sint, recte contra secus docentes infert Mabillonius, quod si Stephanus III. hebdomadariis Episcopis laudatum privilegium concessit, usus igitur invaluerat hebdomadarii eorum muneris; quod confirmat, jampridem adscriptos eos esse Lateranensi Basilicæ, ac proinde, multo ante Stephanum III. Cardinales Episcopos eos fuisse; idem enim esse Cardinalem, & Ecclesiæ adscriptum, per prima Ecclesiæ secula quis ignorat? Sancti Gregorii epistolæ in Sardinia, aliisque Italiae partibus Cardinales datos Ecclesiis testantur: extra Italiam quoque Cardinales Ecclesiarum reperire est. Id vero maximum semper discrimen fuit inter Cardinales externos, & Titulorum urbis, quod hi magnæ semper autoritatis fuerunt: quippe qui, ut testatur Joannes Diaconus in supra laudato loco; *Potestatem obtinent judicium faciendi super omnes Episcopos totius Romani Imperii in omnibus Conciliis, vel Synodis quibuscumque Legati, vel presentes affuerunt*. Regesque ipsi, ut hodie purpureum Galerum, Titulos petiisse inveniuntur; eorum vero, & nomen brevi interiit, ita ut quemadmodum Papæ, & Pontificis nomen

Anast. in Simplic. sect. 72.

Idem tom. 3. pag. 176.

Mabillon. app. ad Ord. Rom. pag. 567.

commune olim Episcopis , uni postea Romano Pontifici relictum fuit , ita venerabile Cardinalium nomen unius Sacri Collegii privatum factum fuerit ; autoritasque majora semper habuerit incrementa .

Hæc vero indicasse contentus adversus eos , qui Episcoporum Cardinalium epochem a Stephano III. deducunt , Baronii sententiam pro lubito interpretantes , ad Episcopum Cardinalem Ostiensem redeo , ut planum faciam , cur Episcopis omnibus præferatur in Concilio nostro Lateranensi . Quanta quanta fuerit Cardinalium Episcoporum autoritas , ante annum millesimum disciplinæ veteris Scriptor pluribus in locis observat , nulla eos unquam prærogativa Episcopis cæteris præstitisse in Conciliis , quod ipse nuper demonstrabam exemplo : Quamobrem Cardinalitia dignitas nihil Ostiensi profuit , ut Episcopis omnibus anteiret . Quin etiam singularis ea inter Italos Protothroni dignitas nullum in Lateranensi hoc Concilio habuit locum , erat enim Patriarchale ; Lupus autem semel , iterumque docet , quod tam Orientis , quam Occidentis Protothroni *in sola Provincia sua Synodo habebant Sessionis prærogativam ; in totius Dioceseos , aut Ecclesie conventu sedebant juxta ætatem consecrationis* , eorumque numero , ne dubitationi locus sit , Ostiensem accenset . Inde est , quod anno 826. in Concilio Eugenii II. sedit octavus post Ravennatensem , & 853. in Concilio Leonis IV. quintusdecimus . Quapropter omnibus ex prærogativis Ostiensis Episcopi nulla in Concilio isto habebat locum , præter communem Episcoporum omnium præstantiam , quæ erat consecrationis antiquitas : Hanc vero esse grandem negari non potest ; nam Georgius , quandocumque successerit Theodoro , qui subscribit duobus Conciliis S. Zachariæ , annis 743. & 745. , septemdecim ante annos , videlicet 752. Stephanum II. comitatus erat in Gallias . Quum cæteroque aliorum Episcoporum ætates multo minores fuisse , vel inde appareat , quod tres tantum ex iis , qui S. Pauli constitutioni anno 761. subscripserant , interfunt Concilio huic Lateranensi , Petrus Cærensis , Ado seu Adam Hortensis , & Gregorius Silvæ Candidæ . Constat præterea brevi tredecim mensium Constantini Pseudo-Pontificatu octo Episcopales Sedes vacasse ,

X.
Episcopi Cardinales servabant in Conciliis rationem antiquitatis .

Diff. de Syn.
Nic. cap. 9. &
Schol. ad Can.
12. Conc. Chalce.

caste, quarum Episcopos ab Intruso consecratos deponi oportuit eodem in Lateranensi Concilio. Ad Francorum vero Episcopos, quod spectat, quamquam Vulfranni ceteris antiquioris ætas certa non habeatur, eos tamen fuisse juniores Georgio testatur Lullus Moguntinus, quem ante annum 753., quum S. Bonifacius recessit ab ea Sede, consecratum esse nemo dixerit, velint licet non pauci ordinatum non esse Episcopum nisi 755. Hic vero post Vulfrannum ante alios omnes sedet. Quum tamen incredibile profus sit, ex novem, & triginta Italiæ Episcopis nullum ætate consecrationis majorem esse juniori Francorum Episcopo; ostenderimque alibi hoc datum Francis in Concilio isto ab Italis, quod iidem Itali a Francis obtinuerant in Arelatensi primo, ut nempe simul juncti præsiderent; evidens inde est, quod præter ætatem, alia Georgius prærogativa Episcopis omnibus antecelluit.

XI.
Georgius O-
stienfis erat Le-
gatus S. Sedis in
Franc.
Sirmont. Con-
cil. Gall.

Steph. II. epp.
4. & 6.

Paulus ep. 2.

Magna is quidem autoritate erat apud Francos Episcopos; nam Apostolica Legatione functus erat tum apud Regem Pipinum, tum in Concilio Compendiensi an. 757. post mortem S. Bonifacii celebrato. Apud Regem Legati munere esse functum pro utroque Stephani III. Prædecessore, Stephani II. & Paulo I. germanis Fratribus, horum literæ fidem faciunt: *Direximus*, ait Stephanus in Embolo epistolæ IV. ad Pipinum, *ad vestram Christianissimam excellentiam præsentem nostrum missum Georgium Reverentissimum, ac Sanctissimum Fratrem, Coepiscopum nostrum*. Et epistola VI. ad eundem: *Præsentes vero fidelissimos nostros, idest Georgium Reverentissimum, ac Sanctissimum Fratrem, & Coepiscopum nostrum, atque Joannem Regionarium*. Et post mortem Stephani Legatum eundem mittens Paulus Pipino: *Præsentes*, ait, *nostros missos, idest Reverentissimum Sanctissimum Fratrem, & Coepiscopum nostrum Georgium, atque dilectum Filium nostrum Stephanum Presbyterum*. Legati autem munere functum esse in Concilio Compendiensi, potestatemque habuisse, ut nuper ajebam de Cardinalibus Presbyteris cum Joanne Diacono, *judicium faciendi super omnes Episcopos in Synodis quibuscumque*, testantur ejusdem Canones XI. XII. XIII. XVII. & XVIII. illius autoritate firmati. Nec tantum obid, &

ob frequentem apud Regem Legationem celebris, ac proinde venerabilis erat Georgius apud Francorum Antistites; at quia diuturna ibidem Legatione cum iisdem est moratus; &, ni fallor, multi ex Episcopis, quorum Sedes a Laicis occupabantur, dignitasque ipsa conculcabatur, serio cum eodem egerant de iisdem instaurandis, disciplinamque extinctam, ac paulatim renascentem, ut antea S. Bonifacio, eodem postea doctore didicerant, quod laudati Canones Concilii Compendiensis a Georgio confirmati, clam esse non sinunt. Quid enimvero Sanctus Senior tamdiu in eo Regno ociosus moraretur? Anno siquidem 767. quum S. Paulus obiit supremum diem, adhuc degebat in Francia, indeque est, quod Constantini inuasoris omnia scelestè perpetrantis districta acie, infelix ordinator fuit Georgius Prænestinus. Si enim adfuisset, aut vim metuens, ut reliqui duo Consecratores, infandi sceleris compos fuisset, aut renuens, insidias & pœnam, ut Primicerius, non declinasset. Inexploratum mihi est, num ante Pipini mortem Romam venerit, ut tollendo schismati cum aliis Episcopis, Presbyterisque Cardinalibus, Cleroque omni, & Optimatibus incumberet: id certum scio, quod intrusus Constantinus Pipini gratiam adepturus eidem scribens petit, ut Legatos Pauli Papæ dimittat Romam: *Excellentiam vestram petimus, ut jubeatis, christianissime, ac mitissime Rex, inspiratus a Deo ad nos absolvere revertendum Sanctissimum Fratrem nostrum Georgium Episcopum, atque dilectos filios nostros Marinum, & Petrum Presbyteros, qui ad vestram Præcellentiam a nostro Prædecessore Paulo Papa directi sunt.*

Cod. Carol. ep.
99.

Hanc profecto esse rationem potissimam intelligo, cur Georgius Francorum Episcopis anteciret. Hi enim Italici præfedere officio, non jure: Georgium vero, quem tanta conspicuum dignitate in Francia viderant, quique insuper consecrationis ætate omnium haud dubie antiquissimus erat, ac proinde omnibus jure suo præferri debebat, officio ut reor certantes, sibi postponi noluerunt. Quamobrem Ostiensem Episcopum nulla e suæ Sedis prærogativa, nec nova Stephani III. Legatione conspicuum primo post Archiepiscopos loco sedisse conjicio, sed ultro Episcopis Francis concedentibus

XII.
Ob id Episcopis
omnibus est præ-
latus.

bus Doctori, ac Patri suo, sedem Episcoporum principem tenuisse. Quumque jam absolverim, quæ sum pollicitus, de Ravennatenſi, & Oſtienſi Sedibus, reſtat nunc, ut de antiquatis dicam aliquid, quod tertium promiſi, ne quum Franciæ ſingulas perluftraverim, Italiæ noſtræ illas præteream, quæ, quia aut noſtra, aut ſeniorum memoria, minime extabant, ut Caſtrenſis ad Sedem Aquæpendentis tranſlata evoluto ſeculo, Concilium Lateranenſe aliqua ex parte inter vetuſtatis tenebras relictum eſſe perſuaderent. Urbes igitur Episcopales antiquatæ, quarum Præſules Concilio Lateranenſi interfuerunt, ſunt omnino tredecim, quas ego juxta Concilii ordinem enumerabo: *Tuſcania*, *Populonium*, *Luna*, *Cære*, *Polimartium*, *Centumcella*, *tres Tabernæ*, *Privernum*, *Trebia*, *Manturanum*, *Silva Candida*, *Galleſtum Caſtrum*, & *Velitræ*. Harum aliquot hodie etiam celebres, magnique eſſe nominis compertum eſt, at quia dignitatem Episcopalem aut inde tranſlatam, aut unitam alii, amiſerunt, inſtituti mei erit, quare, & quando ea dignitate exciderint, indicare; attamen memoria teneatur velim, me non Topographum gerere, ſed monumenti veteris editorem.

XIII.
Tuſcana, ſeu
Tuſcanella unita
Viterbienſi.

De Viterbienſibus Episcopis acturus Ughellus ſupervacuo ſe velle labori ſuperſedere ait, quia ſua ætate Petrus Coretinus Civis Viterbienſis hoc ſibi grave munus deſumſerat, ac proinde præ aliis aliorum ſententiis duas, & quidem dubitanter, in medium affert: eorum videlicet, qui ad Episcopalem dignitatem evectam eſſe ajunt Viterbii Civitatem a Clemente III. anno 1189. quum unitæ eidem ſunt Bleda, ſeu Blera, urbs in libro Pontificali celebris ob Langobardorum invaſionem, Tuſcanella, & Centumcellæ; & eorum, qui dignatam Sede Episcopali autumant 1191. a Cæleſtino III. Utramque autem opinionem manifeſte falſam, demonſtrat Ughellus, docentibus quibuſdam documentis, ab anno 1106. Paſchali ſecundo Pontifice, inveniri ſubſcriptos & Tuſcanellæ, & Viterbii Episcopos. Quare Viterbienſis Sedis antiquitate vindicata, eidem poſtea junctas eſſe ait dirutarum Civitatum Tuſcanellæ, Bleræ, ac Centumcellarum Episcopalia jura, duodecimo ſeculo exeunte, ut laudati apud eum Scriptores tradunt. Secus hodie res habet; nam V. C. Fran-

Franciscus Marianus Vaticanæ Basilicæ Beneficiatus, & Bibliothecæ Scriptor Græcus, in patriæ suæ obsequium paucis ante annis opus eruditissimum evulgavit, in quo Tuscanellum a Tuscania distinguit. Quæ viri eruditissimi opinio si arrideat, deponenda erit, quam jampridem imbibimus; Viterbium videlicet modo oppidum, modo civitatem in libro Pontificali appellatam, fuisse olim vicum, fortasse ubi erat Fanum Voltumnæ: credendumque, quod Viterbium & Tuscania, una eademque civitas duplici appellata nomine, longe alia fuerit a Tuscanella excisa. Tantæ ego quæstionis non ero judex: id tantum indicasse satis mihi est, ut Tuscaniæ Sedem in Concilio Lateranensi memoratam jure a me recenseri inter antiquatas ostenderem, veteri opinione ducto; simulque eruditum Viri Cl. conatum suaderem expendi, ut vel antiquitas Viterbiensis asseratur, ac proinde Tuscaniensem Sedem ad nostra tempora protrahendam, Viterbiensis nomine, judicetur; seu institutio Viterbiensis recentior existimetur, adeoque Tuscaniam, & Tuscanellam vocum similitudine unam eandemque urbem Episcopalem esse, cujus Antistes nostro Concilio interfuit, excisam postea, ut dixi, & Viterbiensi jam gliscenti adjunctam, juxta opinionem veterem, censeatur. Meam tamen opinionem subjiciam, venia prius ab eruditissimo viro impetrata. Video Sedem Tuscanensem appellari apud veteres, & in Conciliis, Tuscanensem, Tuscaniensem, Tuscanæ, ut in nostro, & Tuscaniæ; numquam vero Tuscanellæ, Tuscanellensem, &c. juxta recens factum nomen ei loco, præterquam in Bulla Sancti Cœlestini V. tum apud Ughellum, tum apud eundem V. C. pag. 239. quando id nomen jam invaluerat: *Cœlestinus Papa III. Prædecessor noster Viterbiensem, Tuscanell. Centumcellens. & Bledanen. Ecclesias univit &c.* Hinc tamen non duo civitatum nomina deduco; at ex antiquis Tuscanæ ruderibus excitatum oppidulum, non, prisca instar nominis, Tuscaniam ob casarum exiguitatem, at Tuscanellum appellari cœptum, quod postea amplificatum retinuit, pro certo habeo: ut si hodie pristinam recuperaret dignitatem, Tuscanellenses, non Tuscanienses ejus Antistites vocarentur. Qui autem Tuscanenses appellaret, S. Cœlestinum imitaretur, qui postquam Tusca-

Ughell to. 1.
de Viterb. Epp.

XIV.
Sedes Episcop.
Populonia, h.
Massæ.

Geog. Sacr.

S. Greg. M.
libr. 1. ep. 15.

nellensem appellavit eam Sedem, prosequitur: *Clerus, & populus Tuscanensis... Episcopo Viterbiensi, & Tuscanensi.*

Populonium, seu Populonium, non Polonium, ut corrupte legitur in nostro Codice, antiquissimam urbem Episcopalem, cujus Præful Afellus subscribebat Concilio tertio Symmachi, esse unitam Cathedrali Massæ non ignoratur. De tempore tantum lis est: nam Ughellus, S. Gregorii Magni autoritate motus Populonii excidium ab ævo ejusdem Gregorii videtur repetere, & cum ejus excidio dignitatis Episcopalis translationem conjungere, at quum faciat Carolum Magnum antiquiorem Gregorio, non est illi audiendum. Præterea Gregorius non urbis excidium, at silentium Episcoporum, dolet. Verba Gregorii ad Rosellanum Episcopum, sunt: *Pervenit ad nos, quod Populensis Ecclesia ita sit Sacerdotis officio destituta, ut nec pœnitentia decedentibus ibidem, nec baptisma possit præstari infantibus..... Memorata Ecclesie visitator accedas, ut unum Cardinalem illic Presbyterum, & duos debeas Diacones ordinare.* Quamobrem falso appellatur testis Gregorius excidii a Langobardis inlati Populoniæ post S. Cerboni excessum, falsoque translatio Episcopalis asseritur, ita tamen ut Massensis Antistes ad multos annos Populoniæ titulum præsetulerit. Quod quam verum sit Annales Bertiniani testantur, qui anno 809. habent: *In Tuscia Populonium Civitas maritima a Græcis, qui Oroboitæ vocantur, depredata est.* At fuerit etiam excisa, dignitasque Episcopalis ab ineunte nono seculo translata fuerit Massam, non idcirco diuturnum Episcopale silentium ab ævo S. Gregorii Magni usque ad annum 680. (quum Serenus Populoniæ Antistes subscribit Agathonis epistolæ) a Langobardicæ infestationis ingenio ita abhorret, ut Episcopalem inde dignitatem omnino ablatam judicemus. Equidem documentis carens concertationem Scriptorum non ausim definire; attamen id observo, quod quamquam nono ineunte seculo a Pipino Caroli Magni filio, seu ab hujus filio Bernardo aliquanto ferius, pro aliis aliorum sententiis, Populonia excisa fuerit; Episcopi tamen Populoniæ nomen retinent usque ad annum 1126. quum Rotlandus antea Populonien. Honorii II. Diplomari subscribit Massen. Episcopus; indeque nullum amplius Po-

Populonii nomen auditur . Quare obvium creditu mihi videtur , quod Populonienſes Epifcopi iterum excitati poſt tempora Gregorii Magni , ea in urbe perſtiterint uſque ad ejus excidium nono ſeculo : inde vero uſque ad duodecimum , quum ſedebat Rotlandus , qui Vaſtellenſi Concilio ſub Paſchali II. anno 1106. ſubſcribit Epifcopus Populonix , & viginti poſt annos Bullæ cuidam Honorii II. ſubſcribit Maſſenſis , conſeſſiſſe in urbe Maſſa , at Populonix jura non eſſe Maſſam. translata ante hunc Rotlandum , eo viginti annorum ſpatio , qui inter 1106. & 1126. intercedit .

Non minus obſcura translatio Cathedræ Lunenſis Sarzanam . Lunæ ſiquidem excidium Blondus , Albertus , Ughellus , quo anno factum ſit , non referunt . Volaterranus inſuper , quem Ughellus ſequitur , ex Lunæ ruderibus Sarzanæ oppidum creviſſe nos docet . Omnium opiniones Anonymus Mediolanenſis eruditiffimus ad trutinam revocat : cum Annalibus Bertinianis oſtendit Lunam a Mauris , & Saracenis anno 849. vaſtari non everti ; Holſtenii , & Arduini de everſione Lunenſi a Nortmannis facta opinionem eludit ; Sergiano , ſeu Sarzanæ ſuam antiquitatem reſtituit , Lunæque vitam contra Deſiderianum edictum producit ; utramque urbem diu ſimul perſtiſſe oſtendit ; creviſſe Sarzanam ex Lunenſi illuc Epifcopio translato , non ex Lunæ ruinis concludit . Translatio vero Epifcopatus ex Cathedra S. Baſilii Lunenſi ad Cathedram S. Andræ Sarzanam , facta a Waltero Epifcopo , Innocentii III. autoritate , anno 1204. comprobatur ab Ughello ex Regeſto Vaticano ep. 24. fol. 116. VIII. Cal. Apr. anno VII.

Quartam inter Sedes Epifcopales antiquatas numeravi Cærenſem . Urbs Cære antiquiſſima , quæ a conditoribus Pelafgis Agylla dicebatur , & a Scriptoribus fere omnibus inter duodecim Principales recenſetur , vulgo hodie Cervetri , Cathedram Epifcopalem habuit , eamque diuturnam , ut conſtat ex Diplomate Joannis XIX. ab Ughello in Epifcopis Silvæ Candidæ producto , cui ſubſcribit *Benedictus Epifcopus Cærenſis* . Quando autem inſtituta , aut antiquata ea fuerit quærendum aliis relinquo . Secus eſt de Cathedra *Polimartii* , quam Carolus a S. Paulo unitam Ferentinæ eſſe conjecit

XV.
Cathedra Lunenſis h. Sarzana.

Scripto . Ital.
to. x. Tab. Chronog. Col. 201.

XVI.
Sedes Epp. Cærenſis , & Polimartii .

ex Concilio Lateranensi Martini I. anno 649. celebrato, ei enim subscribit Bonitus, *Ferentispolimartianum* se appellans. At quum Carolus septimum suæ Geographiæ sæculum pro limite constituerit, quæ post sextum evenere, parum diligens indagavit; ac proinde Anonymus Mediolanensis parum inde lucis habere potuit. Auctor Ughelli diligentius rem persequitur, septem Polimartii prolatis Episcopis: 1. Bonito. 2. Barbatiano, qui subscribit epistolæ Agathonis anno 680. 3. Majorino ex Concilio Romano 721. 4. Joanne ex Concilio item Romano 743. 5. Agatho, seu Agathone ex Concilio Rom. Eugenii II. 826. 6. Marino, qui de mandato Agapeti II. præfuit Concilio Engelenheimensi an. 948. & Ughellus de Constantino Portuensi agens, testatur, quod *Marinus Polimartiensis Episcopus*, & *S. Sedis Bibliothecarius* 956. sub *Joanne XII. invenitur subscriptus*: 7. demum Lamberto, qui adfuit Concilio Romano Benedicti VIII. an. 1015. Unde liquet, Polimartiensem Sedem ante annum millesimum nulli unitam fuisse, contra opinionem Caroli a S. Paulo. Postea vero, ut idem Auctor, seu Continuator Ughelli nos docet, juris esse cœpit Balneoregiensis Episcopi.

Ughell. to. 1.
Pag. 134.

XVII.
Sedes Epp. Centumcell. Trium Tabern. & Priverni.

Tab. Chronogr.
col. 219.

Centumcellarum Cathedram gliscenti Viterbiensi unitam esse una cum Blera, & Tuscanella supra vidimus cum Ughello per duodecimum sæculum. Verum non continuo postquam excisa est urbs ista, ejus Episcoporum silentium cœpit; nam ante annum ædificatæ novæ urbis a Leone IV. quam Leopoli appellavit, nempe 854. Dominicus Centumcellensis subscribebat Romano Concilio. Eaque propter Anonymus Mediolanensis, qui majorem ejus antiquitatem acceptam refert Carolo a S. Paulo, dum Adriani tantum ætatem commemorat, subditque Maurorum vastationem ex Annalibus Bertinianis an. 813. videtur non recte credidisse, inde Episcopalis dignitatis suppressæ ætatem desumi: nam omnium primus Cælestinus III. eam univit Viterbiensi, exeunte sæculo duodecimo, ut dictum fuit. Aliquanto diversam videre est Trium Tabernarum Sedis historiam; ea quippe semel, & iterum Veliternensi est adjuncta. Primum enim Sanctus Gregorius Magnus Langobardorum furore vastatam urbem addidit Veliternensi, ut Continuator Ughelli ex S. Pontifi-

tificis epistola observat . Deinde pristino decori restituta , suos habuit Episcopos , Parvum videlicet , qui subscribit Constituto Pauli I. Pinium , qui nostro interest Concilio , & post annos 56. reperitur Leoninus in Concilio Eugenii II. Anastasius in Concilio Leonis IV. 853. ejusque Successor Joannes , qui subscribit in Concilio Romano anno 868. condemnationi Pseudo-Synodi Constantinopolitanæ Photii . Deinde vero omnis Trium Tabernarum Episcoporum memoria evanescit , ut ait idem Continuator , civitate ob Barbarorum sævitiam everfa , rediitque ea Sedes ad Veliternensis jura , ut a Gregorio Magno fuerat constitutum . De Sede Privernensi nil nisi tenebris obvolutum : nam ante seculum septimum fuerit , necne Episcopalis , quum a Carolo a S. Paulo fileatur , incertum ; post ea tempora hæc testatur Ughellus de Tarracinenfibus Episcopis loquens : *Privernum Episcopali dignitate ornatum , licet injuria temporum Episcoporum suorum memoria obliviscatur , inveterata apud omnes confirmat sententia , tres antiquos Priverni Episcopos in variis Conciliis subscriptos reperiri , Eleutherium scilicet anno 826. sub Eugenio II. Majum sub Leone IV. anno 853. Benedictum in Concilio sub Joanne XV. 988. aliorum vero Priverni Episcoporum omnis memoria excidit . Ecce itaque Ughello ex majori antiquitate , septem videlicet , & quinquaginta ante annis , nostrum Bonifam Episcopum , qui tres ab eo allatos præit : hæddubie alios proferet ætas . Quo vero tempore , prosequitur , hæc Ecclesia cum Tarracinenfi unita fuerit , nil certi afferri potest ; quum illius unionis tantummodo in Honorii III. Diplomate anno 1217. mentio reperiatur .*

Ital. Sac. to. I.
col. 196.

Quam nono loco examinandam proposui ex antiquatis Sedibus, Trebia est, seu Treba, ut eam vocant Ptolomæus, & noster Codex, vulgo *Trevi* non ignobile oppidum, eaque, ut videtur, ex antiquioribus; namque hujus Sedis Præful Propinquus, quod animadvertit Carolus a S. Paulo, subscribit Synodo V. sub Symmacho, & ante eum Constantinus alii Romanæ Synodo interfuit sub Felice. Continuator Ughelli Episcopos omnino septem enumerat Romanis in Conciliis notos; quorum extremi Paulus & Crescentius apud Baronium, & Holstenium in Eugenii II. & Leonis IV. Conciliis subscribunt: post annum vero 1059. nullam ejus Sedis

XVIII.
Sed. Ep. Treb.
unita Spoletæ,
Manturanum.

Præfulum memoriam occurrere idem Continuator testatur; subesse enim cœpit Spoletano Antistiti. Manturanensis, seu Manturianensis in Tuscia Sedis nomen ipsum aucupatur Carolus a S. Paulo ex literis Ludovici I. Imperatoris, utiturque autore Antonino Massa in libro de Faliscis: Reparatum vero, quem subscribere ait Concilio Lateranensi sub Martino I. animadvertit Continuator Ughelli non Manturani Tusciæ, sed Marturani in Brutiis fuisse Episcopum. Venia est tamen Carolo adhibenda, quoties præscriptos sibi limites prætervehitur. Cæterum ab acerrimo sex priorum Ecclesiæ seculorum vindice nullum antiquiorem Manturani Episcopum dimidio seculo septimo inventum esse, eique Manturani Sedem controversi, argumentum est minime dubium, quod series Episcoporum ejus Sedis exigua sit. Tres ibi Præfules sedisse negari non potest: Bonum, qui Concilio huic Stephani III. adfuit, Theodosium, qui Romano Concilio Eugenii II. & Theodorum, qui Romano item Concilio Leonis IV. subscripsit. Ii vero omnes Manturanenses, seu Manturianenses, non Maturanenses nuncupantur, ut Anonymus Mediolanensis in Ludoviciana, & in Geographia Sacra se legisse testatur. At Geographiam Sacram non vidit puram, putamque, ut Carolus a S. Paulo eam vulgavit; nec mirum est, Holstenium mutasse nomina, etenim Maturanum is cum Barbarano unum, idemque oppidum esse putat prope Viterbium, seu 15. m. passuum in austrum, ut Anonymus notat. Locum pariter Anastasii producens Anonymus, Maturianense Castrum scribit perperam; nam præter editionem Conciliorum Surianam, omnes Anastasii Codices legunt Manturianense, sive Mantuarianense. Manturanum vero oppidum an fuerit Barbaranum, quod Anonymus cum Holstenio contendunt, & eruditissimus Viterbiensis negat, definiendum aliis relinquo: ac proinde an Manturanum idem sit, unde & Episcopus Domnus in Pauli constituto subscriptus invenitur; neque me pudet peregrinari in Italia.

Tab Chronogr.
num. 84.

Marian. Etr.
Metrop. p. 249.

XIX.
Sedes Episcop.
Castri Galleffi
unica Civit. Ca.
stellanz.

Qui vocatur in Codice Episcopus Gallis, (de Silva Candida dicam postremo loco) haud dubie Galleffi Castri est habendus, Donati videlicet Gallensis, & Dominici Gallienensis Prædecessor, qui Conciliis Romanis Eugenii II. & Leonis

nis

nis IV. interfuerunt, ut Baronius, & Holstenius fidem faciunt. Nam ut dissidia præteream cruditorum, num Gallese cum Anonymo Ravennate, an Gallese nunc temporis recte audiat, Gallefium in Ludoviciana, Galliensium, & Gallientium in libro Pontificali passim vocari comperio, & quod cominus lectionem attingit nostri Codicis, *Gallenfium* in celeberrimo Farnesiano Codice nuncupatur. Hinc vero advenisse Præfulem ad Concilium, certo certius mihi est, nam multis ante annis Gregorius III. id Castrum redemerat a Spoletino Duce Trasimundo, ut cessarent bella & quæstiones, potuitque causa finire, ait liber Pontificalis. Hanc vero Sedem Episcopalem non esse admodum antiquam ait Continuator Ughelli, quippe quam emerfisse putat ex Romani Imperii excidio, ac per sextum seculum ad Episcopalem honorem pervenisse, cujus rei fidem apud eum relinquo. Ejus modo jura ad civitatis Castellanae Præsules pertinent, ut docet Massa de rebus Faliscorum, unde Miræus, & Ughellus hauserunt sua. Alexander siquidem quartus an. 1252. prædictæ Sedi Gallefiam adjunxit, cui sic unita perstitit amplius trecentis annis, quoad Pius IV. anno 1562. utramque invicem segregavit, suum Gallefiæ Præsulem tribuens, at septem post annos ob inopiam, Castellanae iterum civitati adjungi eam oportuit.

Postremam omnium Sedium, quas dixi, aut dignitate pristina excidisse, aut, si existunt, aliis esse adjunctas Ecclesiis, ordo confidentium in Concilio Episcoporum facit Velitras. Hæc vero non modo inter antiquatas recenferi non debet, verum etiam præcipuis Episcoporum Sedibus anteferri. Etenim post excidium Ostiæ, ne hujus Episcopus, Sacri nimirum Collegii Em. Decanus careret ovibus, ab Eugenio III. Veliternensis Cathedra, perpetuo juncta vinculo cum Ostiensi, commissa eidem est dimidio seculo duodecimo. Verum ante annos triginta, quam Velitræ Ostiensi Episcopatu adjungerentur, Calistus II. Ecclesiam Silvæ Candidæ a Saracenis everfam, deinde a Sergio III. instauratam, at frequentes ob Barbarorum invasiones vacuum incolis, Portuensi adjunxerat, utriusque juribus, ac privilegiis uni Episcopo communicatis, ut nostra ætas nos docet. Hinc autem,

Bar. 826. 853.
Holl. coll. Rom.
pagg. 90. & 116.
P. 20.

Anastasi. sect.
203.

xx.
Veliternensis
adjuncta Ostien-
si, & S. Rufinæ
Portuensi.

ab anno videlicet conjunctæ Ecclesiæ S. Rufinæ , seu Silvæ Candidæ cum Portuensi , 1120. numerus septem Cardinalium Episcoporum , primum repetendus a Concilii hujus Lateranensis ævo , ad sex dumtaxat cœpit redigi , quemadmodum usque ad hunc diem perseveravit. Hæc præcipua ratio est , cur Silvam Candidam post Sedes alias antiquatas recensere volui ; quamvis hujus vices præverint narratis Ostiensis . Etenim , præterquamquod Ostiensis principem semper locum ob veterem prærogativam conservavit , ideoque operæ pretium erat gradu inferiorem Sedem illi postponere , quam Sanctissimus Dominus noster Clemens XII. in laudato Diplomate , quo ceterarum quinque Sedium Cardinales Episcopi prohibentur optare , prærogativæ ejusdem causa excepit ; quum laudatæ Cardinalium Episcoporum Sedes , post unionem Silvæ Candidæ cum Portuensi , sex esse cœperint , tantæ mutationis epochem stabiliendam duxi seorsim ab antiquatarum Sedium sermone , quarum vices minus ad Concilium Lateranense pertinent . Quamobrem septem Episcopi Cardinales , & Hebdomadarii Lateranenses , de quibus juxta Baronium prima mentio est Concilii nostri tempore ; tametsi eorum institutio repetenda videatur a primordiis tranquillitatis Ecclesiæ per Constantinum redditæ , usque ad annum 1120. numero pauciores nunquam fuerunt . Inde vero sex dumtaxat a Callisto II. constituti , ad nostram ætatem perseverarunt : quumque eadem sex Emm. Cardd. Episcoporum Sedes , prisco more alium deinceps aliumque ordinem sint habituræ , quemnam habeant , dum scribo , dicam posteris necesse est . Hodie igitur Emm. Cardinalium Sedes ita sunt dispositæ .

I. *Ostiensis* , & *Veliternensis* . II. *Portuensis* alias *S. Hippolyti* , & *Silvæ Candidæ* , seu *S. Rufinæ* , & *Secundæ* . III. *Prænestina* . IV. *Sabinensis* . V. *Albana* . VI. *Tusculana* .

*Nomina duo, & quinquaginta Episcoporum, qui
adfuerunt Concilio Lateranensi.*

Quum de Provinciis, Sedibusque Antistitum, quos Stephanus III. tum ex Francorum regionibus, tum ex Tuscia atque Campania, & ex Provincia Italia congregavit Romæ, quæ necessaria erant, pro meo modulo explicaverim; restat nunc, ut de eorum omnium nominibus aliquid dicendum videatur. Quod libenti animo præstabo, ne, quum decem fere seculis majores nostros latuerint, jamdemum prodeuntia in lucem, nuda, omnique profus ornatu vacua, parum grata sint earumdem Sedium Episcoporum Successoribus. Illorum itaque initurus gratiam, qui excitorum Antistitum Sedes tenent in maxima Ecclesiæ rerum tranquillitate, quidquid de iisdem didici in medium afferam. *Joanne Ven. Diacono Sanctæ Ecclesiæ Ravennatis locum præsentante SERGII...* De Sergii Archiepiscopi electione & vicibus sum loquutus superiori capite. Electionem nimirum illigavi cum Bacchino anno 752. dum civitas Metropolis ab Julio mense superioris anni ab Aistulpho Langobardorum Rege occupabatur, exactis Exarchis. Ibi etiam exulem a propria Sede, Summique Pontificis beneficio reducem memoravi. Cæterum is ex Laico ad Archiepiscopalem dignitatem evectus prædicto anno, redeunte post biennium ex Francia Stephano II. invidia suorum civium deductus est Romam, ubi tribus annis implicitus litibus moratus est. Deinde sedente jam Paulo Ravennam rediit; in suam vero Sedem nonnisi fero est restitutus. Præcipuum ejus crimen, quod in Concilio ausus est illi objicere Pseudo-Papa Constantinus, quia electus erat ex laico. Uxorem habuit Euphemiam nobilissimam feminam, quam ad id fastigium evectus in monasterio clausam ordinavit Diaconissam. Vir pius, sanctisque moribus (de quo schismaticus Agnellus multa confinxit) paulo post Concilium Lateranense occubuit mortem, ut refert liber Pontificalis, ipso nimirum an-

I.
S. Sergius Ar-
chiepiscopus Ra-
vennæ.

no 769. vel sequenti, ut putat Ughellus, cujus Chronologia non semper exacta. Ad Concilium evocatus, valetudine, ut arbitror, laborans non potuit per se venire, at Diacono Joanni suis demandatis vicibus, in S. Sedis obsequium duos ex Suffraganeis, Cæsenatem, & Faventinum Episcopos misit. Primum post Pontificem locum habet in Concilio ob Ravennatis Ecclesiæ privilegium, de quo superiori capite.

II.
2. Vvillicarius
Archiepiscopus
Senonensis.

VVILLCARIO Archiepiscopo Provincia Galliarum Viciffenensis. Dimidium nominis tempus edax nequicquam absumfit; nam, præterquamquod in Schedis Panvini illud legit integrum Sirmundus, hoc eodem in Concilio occurrit iterum, dum e manibus Primicerii Notariorum accepta invasionis Apostolicæ Sedis Acta, tradidit legenda Leontio Scriuario uni e septem Diaconis Regionariis. Ipsum Sedis nomen mirum in modum corrupte scribitur: non quod *Senensis*, pro *Senonensis*, legatur; tota siquidem in Flodoardi historia, quod observat Colvenerius, (*Schol. libr. 3. cap. 1.*) *Sennensis* semper legitur, perindeque in Catalogo Ms. Episcoporum totius orbis apud eum: ita etiam Aimoini continuator (*libr. 5. cap. 33.*) & Annales Bertiniani (*anno 876.*) quos ego viderim, præter epistolam S. Zachariæ (*Cod. Bonif. 143.*) *Senensem*, & *Sennis*, pro *Senonensem*, & *Senones*, Archiepiscopum, & urbem appellant: sed ob vitiatam additionem *Vici*, quod Senonum civitati adjunctum, per se raram, citra leges grammaticæ scriptum fuit. Cæterum Willicarius successit in Sede Senonensi Episcopo Lupo post annum 765. al. 762. ut testatur conventus Attiniacensis eo anno celebratus, cui subscribit Lupus Episcopus Senonensis. Hic, ut docet nova editio auctior, & correctior Samnarthanorum, advexit in Senonensem suam Ecclesiam ex monasterio Agaunensi in Vallesiis, sacra pignora Thebeorum Martyrum, rediensque ab hoc Lateranensi Concilio in Gallias ipso celebrationis anno 769. e vivis ademptus in Sancti Petri Ecclesia tumulatur. Diu anceps fui, num Willicarius iste ille esset Numentanus Episcopus, qui comitatus est in Franciam Stephanum II. cum Georgio Ostiensi; at quum videam in Annalibus Francorum Willicarii, Williharii, aut Wilcharii nomina non semel occurrere, celebre esse

esse intelligo id nomen per ea tempora in Italia , & in Galliis.

GEORGIO Episcopo Ostiensi. Primum hunc Episcopum Cardinalem Ostiensem (vulgarem sequar opinionem, superiori enim capite ostendi longe altius ab ætate Georgii repetenda esse Cardinalium Episcoporum primordia) ignoravit Ughellus: at ejus Continuator novit viæ comitem cum Williaro Numentano fuisse Stephano II. in Franciam eunti anno 753. quod Baronius, cæterique didicerunt ex libro Pontificali. Falso autem Ughellus autoritate Baronii eum confundit cum Gregorio Georgii Successore, qui legatione fungens Adriani Papæ anno 787. præfedit una cum Collega Theophilasto Episcopo Tudertino Concilio Calchutensi; nam Baronius libri Pontificalis verba exscribens, Georgium, non Gregorium appellat. De ejus ordinatione, & morte nihil exploratum habeo; at certe ante annum 753. erat Episcopus, & Concilii hujus ætatem præterit. Ejus legationes pro Apostolica Sede, & res prælate gestas enarravi superiori capite:

BULFERAMO Episcopo Melteni. Codex in barbarie persistens appellat Bulferamum, quem in Catalogo Meldensium Episcoporum apud Sammarthanos, & in Conventu Atiniacensi Vulfrannum novimus nuncupari. Eundem cum aliis undecim Francorum Episcopis venisse Romam hucusque ignoravimus: nam Sirmondus, cui omnes acceptum referimus, quod Francorum Episcopi emerferint ante Italos, in Schedis Panvini id nomen non legit. Quin etiam, siquid liceat de tanto viro suspicari, Suffraganeis admixtos Metropoleonurbium Episcopos, ipsemet segregavit; atque ita transmisit posteris alium omnino ordinem ab illo, qui in nostro Codice servatur integer, deditque mihi occasionem hac de re scribendi. At præstat utrumque hic subdicere.

III.
3. Georgius
Episcopus Car-
dinalis Ostiensis.

IV.
5. Vulfrannus
Episcopus Mel-
densis.

Sirmondus . .

Codex .

Willicarius Senonensis.
Lullus Moguntinus.
Gavienus Turonensis.
Addo Lugdunensis.

Wilcharius Senonen.
Georgius Ostien.
Bulferamus Melden.
Lullus Moguntin.

Herminardus Bituricensis .	Gaviennus Turonen.
Daniel Narbonensis .	Ado Lugdunen.
Tilpinus Remensis .	Herminarius Bituricen.
Herurfus Lingonensis .	Daniel Narbonen.
Herembertus	Hermembertus Joahione .
Babulfus	Verabulpus Burte vulgi .
Gifelbertus	Erlulfus Lingonice .
Joseph	Tilpinus Remen.
	Gifelbertus Noviomien.

Vel leviter spectanti mutatio aperta est , cujuscumque ea fuerit : at Panvinum Veronensem latitantem in patria veritatem oculuisse , vix crediderim .

V.
5. Lullus Episcopus Moguntinus .

LULLO Episcopo Moguntino . Lul sæpius ; quam Lullum nominari hunc Episcopum docent Codex Bonifacianus , & Tomi Conciliorum , ut notat in Scholiis ad Flodoardum Colvenerius . De ejus ordinatione communis opinio est , S. Zachariam primo improbasse S. Bonifacii petitionem , de Successore Moguntia ordinando , ut constat ex ejus literis , at postea assensum dedisse , ubi ait : (*Cod. Bonif. ep. 140.*) *Sin vero si Dominus dederit , juxta tuam petitionem , hominem perfectum , qui possit sollicitudinem habere , & curam pro salute animarum pro tui persona illum ordinabis Episcopum , eritque in Evangelio tibi credito , & ministerio Christi portando in omni loco requirens , & confortans Ecclesiam Dei .* Et sane cum Othlono , & Willibaldo eruditi Recentiores , præque iis Serarius affirmant , ordinatum esse Lullum , accedente Pipini Regis assensu . At quoniam in literis Zachariae nulla de eo mentio est , quem cæteroqui S. Pontifex probe norat , tanquam discipulum , & Presbyterum Bonifacii , cujus aliquando legatum gessit apud S. Sedem , non est mirum , si viginti post annos dubia , ut vidimus , ordinationis visus est Adriano ; namque Episcopali contentus ordinatione Pallium , nec quaesierat , nec obtinuerat . Quamobrem licet Moguntina Sedes ab an. 745. Metropolis dignitatem adepta erat , post secessionem S. Bonifacii an. 753. quum Lullus est ordinatus Episcopus , usque ad Adriani tempora , cæterarum Gallia Metropoleon sortem est imitata ; quidquid Hincmarus nepotem doceat , Pallii concessionem fuisse genus Primatiae , qua de re

re alibi fufius . Ad Lullum , quod attinet , Attiniaceni & is Conventui adfuit , ejuſque ministerio , ut conſtat ex Annalibus Circuli Weſtſalici , (*libr. 2. pag. 87.*) Widechindus Dux Saxonum baptiſini gratiam percepit an. 785. & anno ſequenti , ut refert Chronicon Wirtziburgenſe (*Baluz. to. 1. Miſcel.*) die 16. Octobris mortem occubuit . Sedit , ut tradunt Annales Lambeciani , poſt Bonifacium Moguntiaꝝ annos 32. Archiepiſcopali autem dignitate annis circiter undecim gaviſus eſt. *Mabillon. ſec. 3. p. 2. pag. 392. Pag. ann. 753. & 786. Serar. in vita Lul.*

GAVIENNO Epifcopo *Torenorum* . Præter diſcrimen nominis , Gavienni videlicet in noſtro Codice , & Gavieni in Schedis Panvini , de hoc Lugdunenſis III. urbis Metropolis Antiftite nihil ſuppetit . Perinde eſt de *ADONE* Epifcopo *Lugdonenſi* ; nam omnes Catalogi apud Sammarthanos laudantur pro aſſerendo ejus nomine , Ado etiam Viennenſis appellatur teſtis ad an. 792. at nihil de rebus geſtis , præter adventum ad Lateranenſe Concilium memoratur . De *HERMINARIO* Epifcopo *Vethoricaꝝ* , ſeu Bituricenſi , id novimus , quod hic Epifcopus urbis Metropolitanæ in Aquitania I. , aliis etiam Hermenardus , & Hermenarius , vitam produxit uſque ad annum 774. a Sammarthanis edocti , qui dant ei Succellorem Deodatum uſque ad 783. cujus de Succellore Hermemberto jam diximus ſecundo capite , quum de confirmata per S. Pallium ab Adriano Archiepiſcopali ejus dignitate , quæ diu ſiluerat in ea Sede , loquebamur . De *DANIELE* Epifcopo *Narbonenſi* , altum eſt ſilentium : quin ipſum nomen , quippe abraſum in Codice , ignoraretur , niſi ex Panvino illud cum aliis eduxiſſet Sirmondus . De duobus autem ſequentibus *HERMEMBERTO* Epifcopo *Joahione* , & *VERABULPO* Epifcopo *Burteovulgi* , quorum Sedes uſque ad hunc diem latentes , incertæ emerſerunt , quid conjectura aſſequi potui , enarravi ſecundo capite . Id tantum adjungam meæ conjecturæ , quod Ermembertos tres video intra viginti annorum ſpatium in Galliis , videlicet qui Lateranenſi Concilio interfuit ; quem vidimus eſſe factum Archiepiſcopum Bituricenſem ab Adriano (niſi forte erat idem) & Ermembertum Presbyterum , quem Ca-

VI.

6. Gavienus
Epifcopus Turo-
nenſis .7. Ado Epifco-
pus Lugdunenſis .8. Hermina-
rius Epifcopus
Bituricenſis .9. Daniel Epi-
ſcopus Narbo-
nenſis .10. Hermem-
bertus Epifcopus
Joahione .11. Verabul-
pus Epifcopus
Burdegal .

rolus Magnus misit Romam, quum de Ravennatis Archiepiscopi ordinatione cum Adriano agebat. (*Cod. Carol. cp. 71.*) quæ ostendunt, id nomen, ut de Willicario ajebam, illa ætate fuisse celebre, ac proinde in rei cognitionem vi nominis venire non posse.

VII.
12. Erlulfus
Episcopus Lin-
goniensis.

13. Tilpinus
Episcopus Re-
mensis.

14. Gilbertus
Episcopus No-
viomensis.

ERLULFO Episcopo *Lingonicensi*. Hunc Lugdunensis Suffraganeum vario agnoscunt nomine Sammarthani; nam Herlulfum, Hariolfum, & Arlulfum, præter Erlulfum, nuncupari testantur: estque is celebris ob excitatum Monasterium Elvvacense, quod & Elvvangense, Elephancense, seu Elephantiacum appellatur, an. 764. Mabillonius id Monasterium collocat in Diocesi Augustana. De *TILPINO* Episcopo *Remensi*, cujus nomen injuria temporis periit in Codice, at in Schedis Panvini servatur integer, abunde loquitur Flodoardus (*Hist. Rem. libr. 2. capp. 16. & 17.*) Idem assumptus fuit ex Monasterio S. Dionysii, diutissimeque, annis videlicet 47. Remensem Ecclesiam gubernavit, multa Ecclesiæ suæ vindicans antiqua jura. *Præterea multi*, ait Flodoardus, *sub hujus Præsulis Episcopatu res suas ad Ecclesiam Remensem tam S. Mariæ, quam S. Remigio contulerunt*. Colvenerius ad hujus Præsulis historiam observat, hunc vocari ab aliis Turpinum, seu Joannem Turpinum, cujus nomine extat inter Scriptores Germanicos Reuberi, historia Caroli Magni, & Rolandi, quam cæteroqui Papius Massonus, & Posslevinus recte putant esse fetum otiosi hominis juventuti moremgerentis: & nos ipsi videmus ejusdem ingenii homines eam historiam sequi, ut Ludovicus Areostus sæpe, suis fabulis additurus fidem, illa utitur, quam inde etiam potiori jure abjudicandam intelligo Remensi huic Antistiti, cui supra vidimus Adrianum Papam graviores Ecclesiæ causas cognoscendas demandasse. Duodecimus, & postremus Francorum Episcopus, qui Concilio adfuerunt, est Noviomensis, qui ordine quartusdecimus sedit, ut legitur in Codice: *GISELBERTO* Episcopo *Noviomu*. Hic in Gallia Christiana appellatur Gilbertus, estque inter Noviomenses XXXII. quem Sammarthani obiisse diem suum referunt anno 782. sedendique ordo juniorem cæteris Francis eum fuisse demonstrat. De nostris Italis mox referam quidquid com-

compertum habui, idque magis ut singula eorum nomina recenseam, quam ut Concilium illustrem: quæ enim historiarum pars ad id faciebat, persecutus eam sum superiori capite de Ravennatensi, & Ostiensi Sedibus loquens, quarum Episcopos Sergium, & Georgium primo, & tertio loco sedentes jam recensui.

JOSEPH Episcopo *Derzona*. Hunc Ughellus ad Cathedralam Dertonensem ait esse assumptum an. 753. ac 765. esse mortuum, cui successerit Flavianus, quem eo anno vivere deprehendit. At noster Codex post quadriennium eum vivere, ac Romam ex Provincia Italia ad Concilium venire ostendit. Sirmondus, qui Vulfrannum Meldensem non legit in Schedis Panvini, uterque autem hunc Francis incertæ Sedis adjunxit, quæ res multorum fatigavit ingenia, ac demum, ut legitur in Gallia Christiana, inter Avenionenses numeratur. Inde vero eradendum Codex jubet, Dertonensisque Josephi Ughelliani atatem protrahendam, Flaviani primordiis circa annum 769. collocatis. *LANFRIDO* Episcopo *Castri*. Sedis hujus elapso seculo Aquæpendenti unitæ principium Ughellus deducit a seculo nono jam adulto, quum Beatum Bernardum Balneoregiensem primum Castri Episcopum Leone IV. Pontifice floruisse putet. Ejus autem Continuator ab Holstenio edoctus, tempore Leonis IV. præesse Castrensi Ecclesiæ Jordanem, qui anno 853. subscribit Concilio Romano, B. Bernardi atatem multo vetustiore facit; quin & Custoditum Concilio Agathonis subscribentem an. 680. duobus ferme seculis antiquiores Castrenses Episcopos fuisse ostendit. Noster Lanfridus observata Continuatoris amplificat; nec dubium est, quin alii alique emergant vastam plurium seculorum lacunam Ughelli repleturi. Cæterum hujus Sedis primordia non sunt antiquiora septimo seculo, ut constat ex Geographia Sacra Caroli a S. Paulo, qui eam non novit. *AURINANDO* Episcopo *Tuscanæ*. Antiquissimæ hujus Sedis Episcopus Aurinandus eruditissimum virum Abbatem Mariani præterit: collocari igitur potest in ea 140. annorum lacuna, quæ Vitalianum subscribentem, epistolæ Agathonis, dividit a Gaudemundo, qui Concilio Romano interfuit Eugenii II. an. 826. quoad novus aliquis in-

VIII.
15. Josephi Episcopi Dertonæ.

16. Lanfridi Episcopi Castri.

17. Aurinandus Episcopus Tuscanæ.

18. Balneo-Regien-
sibus Episcopus.

indidem Episcopus excitetur *BALNEO Regienfi.*
Perinde est de Balneoregensi, cujus nomen non est datum
deprehendere. Quamquam enim Ughellus post Joannem
huius Sedis primum Episcopum, alium non agnovit, præter
Alifredum, quem a Baronio didicit, prædicto Concilio Eu-
genii II. interfuisse; tamen Ughelli Continuator vidit *Clarensem*
Episcopum Balneoregis laudatæ Agathonis epistolæ
subscribere. *PETRO Episcopo Polonii.* Neque Ughellus, ne-
que Continuator hunc Petrum ullibi invenerunt: quare in-
ter Ancaurum, sive Ancarlum a Baronio memoratum ano-
no 756. Ughello tertium, & Continuatori quartum Populo-
nii Episcopum locandus erit. Qui autem illi successerit in-
certum, nam usque ad Concilium Eugenii II. 826. cui ad-
est Garipertus, seu Guripertus, ut vidit Baronius, & docuit
Holstenius, prolato eodem Concilio, alius Populonii Episco-
pus non occurrit.

19. Petrus Po-
pulonienfis Epi-
scopus.

X.
20. Feleradus
Episcopus Lu-
nentis.

FELERADO Episcopo Lunensi. Ughellus post Seve-
rum certæ ætatis, qui subscripsit epistolæ Agathonis an-
no 680. in Catalogo Lunensium Episcoporum undecimum,
nuda habet nomina Lenthecorii, & Apollonii, numeratque
quartumdecimum Gualcherium æqualem Caroli Crassi. Ejus
Auctor duos inserit post Apollonium, Petroaldum videlicet,
& Theudoaldum; nos vero a Concilio Lateranensi disci-
mus, Feleradum præmitti oportere Petroaldo. *THEODO-
RO Episcopo Papiæ Ticini.* Ticinensium Episcoporum seriem
a Bossio editam sequutus Ughellus duos affert Theodoros,
quos dividit S. Petrus; utriusque tamen facta seorsim enar-
rans, utrobique suspicionem significat, qua Bossio libenter
adversaretur, unicumque Theodorum ex duobus faceret.
Henschenius ad diem 20. Maji S. Theodori Successoris San-
cti Petri vitam affert, unde eum liquet esse ordinatum a
S. Zacharia, ad quem extant ejus literæ; eundemque esse
mortuum XIII. Cal. Junii anno 788. constans opinio est.
Quare videtur recte suspicatus Ughellus, dum unum cre-
didit Theodorum; at quum epitaphium apud Grutherum
extans, quo utitur Henschenius, testetur Theodorum suc-
cessisse Petro, non contra, retrahi oportet S. Petri ætatem,
ita ut quo anno dicitur ordinatus, in vivis jam non esset.

21. Theodorus
Episcopus Papiæ
Ticini.

Quam-

Quamvis enim credibile videretur, Petrum sedisse medio eo tempore, quo Theodorus a Desiderio expulsus erat, indeque duplicis Theodori occasionem Bossio datam esse; quum tamen Paulus Diaconus (*libr. 6. cap. 58.*) referat Sanctum Petrum floruisse tempore Liutprandi, qui fato functus est anno 744. non egemus Henschenii Chronologia (*die 7. Maji*) quo eum Theodoro non successisse agnoscamus anno 751. ut vult Ughellus. Ceterum laudato ex epitaphio discimus S. Theodorum revocatum ab exilio, quum Carolus regnabat in Italia, post sublatum inde Desiderium anno 774.

Et patrias iterum me fecit cernere terras

Tempore, quo Carolus Rex Magnus, & optimus istas

Tenuit, & rexit grandi pietate benignus.

PETRO Episcopo *Cære*. Idem Petrus subscribebat octo ante annos Concilio, seu mavis Constituto Pauli I. De ejus Successoribus, Romano, qui interfuit Concilio Eugenii II. & Adriano, qui subscribit Concilio Leonis IV. Baronius, & Holstenius mentionem faciunt, ac de Benedicto ejusdem Sedis Antistite per seculum undecimum Ughellus. **MAURINO** Episcopo *Poli Martii*. De hoc Episcopo nihil compertum habeo præter nomen: est autem collocandus inter quartum hujus Sedis Episcopum Joannem, & quintum Agathum, seu Agathonem, de quibus supra cum Continuatore Ughelli.

21. Petrus Episcopus Cærensis.

22. Maurinus Episcopus Poli-martii.

LEONE Episcopo *Castelli*. Castellanos, seu Civitatis Castellii Episcopos reperire non est, nisi post sextum seculum, ea enim urbs e Tiferni ruderibus excitata est. Excidium unius, alteriusque originem Ughellus in quarto Tifernatium Episcopo S. Floro, seu Florio amplectitur: *Oculis ipse hausit, inquit, Tiferni excidium, quod prædabundi Tivola milites immerenti Civitati intulere: perfugitque ad Herculanum Perusium, ut apud Magistrum salutare inveniret effugium, ut cum servatis Civibus desolata deinde Civitati posset usui esse. Itaque quum rabiem exsatiassent Victores, atque alio circumferrent victricia signa, progressus Florius cum iis, qui Perusium perfugerant, Civibus, ex patriæ ruinis parvum excitavit Castellum, unde rediivivæ postea Civitati indidit nomen antiquo suppresso: quod & testatur Philippus Ferrarius (13. Nov. ex monum. Eccl.*

X.
24. Leo Episcopus Castellii.

Tifern.) Hinc postea Episcopi ut plurimum Castellani, seu Castellani appellati, tametsi & Tifernates quandoque dictos docent Concilia, ut anno 761. Prædecessor Leonis Bonifacius subscribat Constituto Pauli, antiquo Tifernatis nomine: sed Stabilis, quem primum post Bonifacium agnovit Ughellus, Concilio Eugenii II. subscribit *Castello Felicitatis*, & ante eum noster Leo, ut videmus, *Castelli*. *SERGIO Episcopo Ferentini*. Ughellus post Stephanum a Baronio allatum in subscriptionibus Constituti Pauli I. descendit ad Hadrianum, qui Leonis IV. Concilio subscribit: quare noster Sergius dici potest Successor Stephani in Ferentina Cathedra. *JORDANE Episcopo Signina*. Signini hujus Episcopi nomen in nostro Codice ob temporis injuriam periit, at servatur in libro Pontificali (*Anast. sect. 287.*) eum quippe cum Andrea Prænestino adhibuit anno 770. Stephanus III., ut moneret Christophorum Primicerium, hujusque filium, Sergium Secundicerium, quomodo sibi caverent ab scelesti Desiderii fraudibus, qui Pontificem ipsum dire vexabat: Jordanes igitur haud dubie fuerit, dandusque erit Successor, ni fallor, Joanni, quem Ughellus vidit affuisse Concilio Sancti Zachariæ anno 745. *ADONE Episcopo Ortenfi*. Non est dubium quin hic Episcopus idem sit, qui anno 761. subscribens Constituto Pauli I. Adam vocatur, Baronio, & Ughello cognitus. *ANSUALDO Episcopo Narnia*. Ughellus ab Willari, qui S. Gregorii II. decreto subscripsit anno 721. ad Stephanum descendit Leonis IV. æqualem inanem Episcopis relinquens Sedem Narniensem: en interim Ansualdus, qui vastam hanc lacunam imminuet.

27. Sergius Episcopus Ferentinus.

26. Jordanes Episcopus Signina.

27. Ado Episcopus Hortensis.

28. Ansualdus Episcopus Narnia.

XI.
29. Nirgotius Episcopus Anagnina.

30. Agatho Episcopus Sutrinus.

31.anus Episcopus Centumcellarum.

NIRGOTIO Episcopo Anagnina. Novum, & Anagnina Sedes Antistitem Nirgotium Concilii hujus beneficio acquirit antea ignotum, quem Diptychis suorum Præsulum adjungit post Constantinum, qui subscripsit Pauli Constituto. *AGATHONE Episcopo Sutri*. Seriem hic annorum magis amplam inter Sutrinis Præsules Gratosum, & Valerianum reperit, a tempore enim S. Zachariæ, ad Eugenium II. nullus memoratur Episcopus ejus Sedis. *ANO Episcopo Centumcellarum*. Asssequi nullatenus potui exesi hujus nominis principium, ut antiquatæ huic Sedi darem integram An-

Antistitem, centum viginti post annos Martini Successorem, qui anno 649. interfuit Concilio Lateranensi; eum quippe diuturnum aliud Successorum silentium excipit, usque ad Petrum, qui adest Concilio Eugenii II. *THEODORIO Episcopo Tiburtinensi*. Tiburtinum hunc Episcopum liber Pontificalis, & ex eo Baronius, Theodosium appellant, non Theodoricum, ut Ughellus Baronii autoritate abutens. Theodosius igitur post Concilium sequutus Pontificem Stephanum cum aliis Præsulibus ad S. Petrum Apostolorum Principem nudis pedibus, ubi Leontius Scriniarius Actis Concilii ex Ambone lectis populo, descendit; una cum Gregorio Silvæ Candidæ, & Eustratio Albano, *in eodem*, ait liber Pontificalis, *præfata Ecclesia ambone ascendentes, anathematis obligationem protulerunt, si quisquam præsumat quoquo tempore transgredi quidpiam de omnibus, quæ in eodem Concilio Statuta sunt*. Eundem post annos quatuor Stephani Successor Adrianus sibi metuens a Langobardorum Rege Desiderio, postquam omnia disposuit Romæ, Legatum misit cum prædicto Eustratio Albano, & Andrea Prænestino, ad audacissimum Regem: *Factoque in scriptis anathematis verbo direxit eidem Regi, qui, ut prosequitur liber Pontificalis in vita Adriani, suscepto eodem obligationis verbo per antefatos Episcopos, illico cum magna reverentia a Civitate Viterbiense confusus ad propria reversus est*.

PINIO Episcopo Tribus Tabernis. De hoc Episcopo nil compertum habeo præter nomen, adeoque successisse eum video Parvo, qui anno 761. subscribebat Constituto Pauli I. De ejus autem Sede, vulgo Cisterna, sum loquutus superiori capite. *BONIFA Episcopo Privernensi*. Et de hujus Sede, nunc vulgo Piperno, ibidem egi utpote antiquata. De Bonifa enim, seu Bonifacio ante Eleutherium tempore Eugenii II. collocando, nihil suppetit. *NINO Episcopo Alatrino*. In Catalogo Alatrinorum Præsulum omnium primus occurrit Saturninus, qui Concilio Generali sexto subscribit anno 680.; non enim septimo seculo antiquior est ea Sedes. Quare, ni fallor, Saturninus & hic dicebatur, supplere tamen exesam nominis partem propria autoritate non ausim. Quomodocumque appellaretur, Sebastiani est

32. Theodosius
Episcopus Tibur-
tius.

XII.
33. Pinus E-
piscopus Trium
Tabernarum.

34. Bonifa E-
piscopus Privern-
ensis.

35. ninus
Episcopus Ala-
trinus.

36. Valeranus
Episcopus Tre-
biæ.

37. Bonus E-
piscopus Mantu-
riensis.

38. Gregorius
Episcopus Silvæ
Candidæ.

XIII.
39. Eustratius
Episcopus Alba-
nus.

40. Pothus E-
piscopus Nepesi-
nus.

SUCCESSOR, qui, ut Baronius, & Ughellus observant, inter-
fuit Concilio Romano sub Zacharia, neque ullus ejus Suc-
cessor est obvius ante annum 853. sub Leone IV. cujus
Concilio adest Leo Alatrinus. *VALERANO Episcopo Tre-
be*. Hic, ni fallor, successit Grisoni, quinto ex hucusque
cognitis Trebiæ Episcopis apud Continuatore Ughelli, si-
quidem in Concilio S. Zachariæ subscripsit anno 743. *BO-
NO Episcopo Manturianensi*. Hujus quidem Sedis Episcopus
late vagari potest ab anno 769. quum Lateranensi Concilio
aderat, versus institutæ suæ Sedis primordia, de nullo enim
certo ejus Prædecessore constat, & post Concilium usque
ad Successorem ejus Theodosium, qui Concilio Romano in-
terfuit 826. *GREGORIO Episcopo Silvæ Candidæ*. De hoc
Episcopo Cardinali loquutus sum nuper una cum Theodosio
Tiburtino, cum illo siquidem res ejus gestæ conjunctæ sunt:
hic autem notari velim, quod Gregorius iste non est idem,
ut putat Baronius, qui Constituto Pauli subscripsit; namque
est recentior ordinatione Tiburtino Theodosio, qui successer-
at Joanni post idem Constitutum.

EUSTRATIO Episcopo Albano. Quod nuper de Gre-
gorio ajebam, mirum in modum comprobatur ab Episcopo
Cardinali Albano; Constituto enim Pauli subscribebat Leo
hujus Prædecessor. Unde liquet, quod Eustratius erat ali-
quanto junior consecratione, quam Gregorius. Ad Eustra-
tium vero quod spectat, is cum Citonato Episcopo Por-
tueni, ad quos pertinet consecratio Pontificis, vim a Pseu-
do-Papa invasore, ejusque fautoribus passi, adstiterunt Geor-
gio Prænestino locum explente Georgii Ostiensis, qui apud Re-
gem Francorum Legati munere fungebatur. Præterea id præ-
stitit post Concilium Lateranense cum Episcopis Silvæ Can-
didæ, & Tiburtino, quod supra dictum est de Theodosio
Tiburtino, quicum, Andrea etiam Prænestino accedente,
legationem obiit ad Desiderium Regem. *POTHO Episcopo
Nepesino*. Nequicquam Ughellus Baronii autoritate utitur, ut
Joannis Nepesini supremum diem ad annum 770. producat,
minuta ea literarum O. P. Q. A. interpretatione; nam Po-
thus inutile id studium eludit, redditque probabiliorem Jo-
annis ætatem, qui subscribit Concilio S. Zachariæ anno 743.
nec

nec veri videtur simile, quod vitam post id temporis septem & viginti annos produxerit; quum præsertim Episcopis aliis, qui S. Zachariæ Concilio aderant, non esset junior.

CIDONATO Episcopo Portuensi. Citonatum appellat liber Pontificalis, qui eum adfuisse refert ordinationi Pseudo-Papæ a Georgio Prænestino factæ. *ANTONINO Episcopo Cæsina*, & *JOANNE Episcopo Fentia*. Utrumque emissum ab Archiepiscopo Sergio, cujus erant Suffraganei, testatur Codex; qui Sedium nomina pro barbara illa ætate corrumpit: at Cæsina pro Cæsena videre etiam est in epistola 54. Cod. Carol. & Cæsniam in Embolo epistolæ 31. Cæsena Episcopos aliquot octavi seculi Ughellus educit ex monumentis; præ aliis Mancium, quem vixisse putat anno 780. ex quodam sigillo in Archivo Minorum extante gloriatur ab oblivione vindicasse. Huic igitur Mancio dabitur Prædecessor Antoninus noster Claudii Successor, juxta ordinem Ughelli. Rariora is habet nomina Faventinorum Præfulum: nam a Concilio Agathonis anno 680. cui aderat Vitalis, ad Leonem descendit, qui florebat 824. octavum omnino seculum vacuum relinquens. Quamobrem Joannes maximo hinc inde intervallo distans Faventinis restituendus. *STABILINO Episcopo Pensauri*. Fortasse hic successit Andree, quem vidit Ughellus apud Baronium anno 743. nullum enim deinceps novit usque ad 820. *MAURO Episcopo Fanensi*. Perinde est de Mauro, cui trium & viginti annorum spatium amplius relinquit, nam ab Amato apud Baronium anno 743. ab eodem Baronio Joannem discit 853.

JUVIANO Episcopo Gallis. Ante hunc Juvianum Gallefiæ Sedis Præfulem nullum offendere datum est, neque post eum alium quam Donatum, qui 826. Concilio Romano interfuit Eugenii II.: quare ut de Manturiano ajebam, ita de Gallefi hoc Antistite dicam necesse est: hunc nimirum primum omnium ejus Sedis occurrere. *GEORGIO Episcopo Senogallia*. Hic successit Anastasio, qui subscribebat Constituto Pauli anno 761. ut vidit Baronius. *SERGIO Episcopo Ficuculensi*. Sedis hujus nomen excidit; at de ejus antiquitate Rubeus in historia Ravennatensi, unde Ughellus decerpit sua. Cerviensis hodie dicitur in miraculi cujusdam

41. Citonatus Episcopus Portuensis.

42. Antoninus Ep. Cæsena.

43. Joannes Episc. Faventia.

44. Stabilinus Ep. Pisauri.

45. Maurus Episc. Fanen.

XIV.

46. Juvianus Ep. Gallefi.

47. Georgius Ep. Senogall.

48. Sergius Episc. Cerviensis.

memoriam, estque Suffraganea Ravennatis. Nec Ficucle, aut Ficocle, ut corrupte noster Codex, sed Ficode, seu Phycode olim appellabatur. Georgium vero ejus Sedis Episcopum nemo hucusque agnovit. *TIBERII Episcopi Ariminensi*. Episcopus hic, æque ignotus omnibus, collocari potest inter Agnellum, qui S. Zachariæ Concilio interfuit, an. 743. & Stephanum, qui subscribit Concilio Leonis IV. 853. Ughello cognitos ex Baronio. *FLORENTINO Episcopo Eugubii*. Hic item duos inter Benenatos Ughello notos ex Annalibus Baronii, primum 721. quem ego non novi, alterum 726. in Concilio Eugenii II. collocabitur. *TEMAURINI Episcopi Orbinii*. Sedes ista plurium Episcoporum indigens, nam sex, & quadraginta supra centum annis altum de iis silentium apud Ughellum occurrit, a Concilio videlicet Agathonis anno 680. celebrato ad Eugenii II. Concilium alterum 826. Taurinum interim nostro Codici acceptum referet, per Gregorium Presbyterum Legatum suum, in Concilio Lateranensi cum aliis sedentem. *CIDONATO Episcopo Villitriae*. Et Veliternensium Episcoporum, ut de Eugubinis nuper vidimus, non novit Ughellus nisi Joannem toto seculo octavo, qui Gregorii II. decreto subscripsit anno 721. quare ex nonnullis, qui intercederunt Præsulibus Cidonatus jam demum emergit, Diptychorum defectum aliqua ex parte impleturus.

49. Tiberius
Ep. Ariminensis.

50. Florentinus
Ep. Eugubinus.

51. Taurinus
Ep. Orbinus.

52. Cidonatus
Ep. Veliternus.

XV.
Conclusio.

Jamque, ad Apostolicæ Sedis gloriam, Sediumque Episcoporum ornamentum, quarum Antistites in Venerabili Basilica Salvatoris cum Stephano III. congregati Concilium hoc Lateranense celebrarunt, quod principio Dissertationis sum pollicitus, explese videor. Quatuor siquidem capitibus amplexus sum partem illam integram Concilii, quam nobis injuria temporum auferre non potuit. Utinam pretiosi adeo monumenti fragmentum aliud me superstite proferatur! Aut enim ipse acquisito jure interpret fiam, aut eruditum Scriptorem aliquem de veteri præsertim disciplina differentem auscultabo. Equidem, quod præstare potui de hac re, super reliquis in hoc fragmento enarratis, in Præfatione indicavi nonnulla, quæ instar argumenti erunt dicendorum, siquando fragmentum aliud Concilii ejusdem Patriarchalis in lucem pro-

prodeat. Cæterum post Episcopos, de more confidebant Presbyteri Cardinales, qui suos Titulos, ut sæpe aliis in Conciliis factum videmus, siluerunt. Quum autem fere omnes subscripserint ante annos octo S. Pauli Constituto, eisdem tenere non est difficile. Archipresbyter nempe *Gregorius* erat tituli S. Balbinæ, nisi forte ei successerat alter *Gregorius* tituli S. Anastasiæ, qui sub Paulo subscibeat tertio loco; nam annis quatuor, & viginti ante hoc Concilium idem *Gregorius* Archipresbyter, nempe Presbyteris aliis senior, intererat Concilio S. Zachariæ. *Theophi*, seu *Teophilus* tituli Sanctæ Sabinæ. *Eustachius*, qui *Eustochius* in Constituto Pauli, tituli incerti. *Clemens* tit. S. Anastasiæ. *Donatus* tit. Sancti Sixti. *Armogenius*, qui *Hermogenes* in Constituto Pauli nuncupatur, tit. S. Priscæ. Duo reliqui juniores aliis *Theophilastus*, & *Theodosius*, quia posteriores laudato Constituto Pauli, titulum nobis incertum habuerunt. Post Presbyteros adstabat (quod solenne erat Diaconorum in Concilio) Archidiaconus *Anastasius*, Successor nimirum *Petri* qui subscripsit Constituto Pauli. De ceteris Concilio adstantibus nihil mea interest dicere; nisi forte sicui videretur novum Cœnobia Græcorum Romæ audire. Nam præter conditum a S. Paulo in domo propria juxta *Anastadium* hodie juris Sanctimonialium S. Silvestri in Capite, narrat Cardinal. *Baronius* ex *Arcopagiticis* *Hilduini*, quod *Stephanus* e Francia redux ædificare cœpit monasterium S. *Dionysii*, a fratre postea Paulo consummatum, qui velut a fratre Prædecessore jussus fuerat, famulatores Domini natione Græcos inibi constituit, & idem monasterium ad SS. Martyres in Schola Græcorum appellari fecit. Cætera ex ordine Romano satis liquent, ad congregatos nimirum Patres, Episcopos, & Presbyteros confidentes, Diaconosque, Religiosos, ac Laicos adstantes, quod spectat.

Baron. an. 754.

F I N I S.

IN-

I N D E X.

Numeri, quibus præmittitur litera P, sunt marginales
Præfationis; reliqui omnes, paginarum.

A

- A**bbates monast. S. Petri Salisburg. succedunt Episcopis Sa-
lisburgensibus 64. 66.
Acolytorum Ordinatio. P, 14.
Ado Episcopus Lugdunensis 2. 101.
Ado Episcopus Hortensis. 3. 85. 106.
S. Adrianus Papa agit cum Carolo Magno de instauratione Me-
tropoleon Galliarum. 48. Sub ejus Pontificatu non omnes Gal-
licani Metropolita pristinam dignitatem recuperant. 55.
Agatho Episcopus Sutrinus 3. 106.
Aginnum urbs Aquitania. 61.
Agnellus monachus, historicus Ravenn. Archiepp. schismate infe-
ctus. 97.
Alatrinus Episcopus. 3. 107.
Albanus Episc. Card. Vide Ostiensis.
Alexander II. Sedem Aquilejensem exaltat. 78.
S. Amandus Trajecti Episcopus. 20.
Ambitus anathemate percutitur. 13.
Andreas Episc. Prænестinus. 107.
Ansualdus Narnia Episcopus. 3. 106.
Antoninus Episcopus Casena. 3. 109.
Aquensis Metropolis filet. 54.
Aquileja ab Hunnis excisa. 73. Ejus prærogativa 78.
Aquitania Pipino subjicitur. 61.
Archidiaconus in Conciliis stat. 4. Vide Archipresbyter.
Archiepiscopus medio ævo apud Græcos minor Metropolita. 58.
Archipresbyter cum Archidiacono, & Primicerio Notariorum, Se-
de vac. aut absente Pontifice, Ecclesiam gubernat. P, 7.
Areostus Ludovicus fabulosam Turpini historiam sequitur. 102.
Arno Episcopus Salisburgensis. 69.
Aurinandus Tuscanensis Episcopus. 2. 103.

B, in

B

- B**, in V, medio ævo mutatur, & contra. 59. 62.
 Bajoaria Regno Francor. subjicitur. 63. Misera ejus Eccle-
 siæ conditio. 66.
 Balneoregiensis Episcopus. 2. 104. Vide Polimartium.
 Baluzius silentium Septimaniæ Metrop. ignorat. 54.
 Baronius Card. Cæsar. 65. 79. 99.
 Bituricensis Metropolis instauratio. 53. & seq.
 Blanchinus Præsul, Franciscus. 83. P, 1.
 Bleda, seu Blera unitur Viterbiensi Episc. 88.
 Bobium fit Sedes Episcopalis. 35.
 Bonifa Episcopus Privernensis. 3. 107.
 S. Bonifacius Germaniæ Legatus Romæ ordinatur Episc. a S. Gre-
 gorio. II. 52. Sacramentum ab eo præstitum S. Sedi. Ibi. In
 Galliam vocatur. 26. In Bajoariam pergit. 65. Res præclare
 ab eo gestæ. 43.
 Bonus Episcopus Manturianensis. 3. 108.
 Bulferamus. Vide Vulfrannus.
 Buraburg, seu Burisburgum Sedes Episcopalis. 60.
 S. Burchardus Vvurtzburgensis Episcopus. 61.
 Burdegala in Pipini ditionem venit. 61.
 Burtevulgum nomen corruptum. 60. 62.

C

- C**oelestinus III. forte Viterbien. Episc. instituit. 88.
 Cærensis Sedes antiquata. 91.
 Cardinales Episcopi. 79. 82. & seq. Olim in Conciliis sedebant
 Episcopis intermixti, juxta ætatem Ordin. 80.
 Cardinales Presbyteri in Conciliis sedent. 3. Autoritas eorum an-
 tiqua. 84. Nomen antea commune, nunc ipsorum privatum. 85.
 Septenaria eorum partitio per Patriarchales. 83. & seq.
 Carolus M. Romæ cum Adriano. 48. Ejus testamentum, in quo
 XXI. metropoles recensentur. 55.
 Carolus Martellus. 25. Saracenos in Aquitania vincit. 62. Re-
 gnum inter filios dividit. 68.

- Causarum Eccles. cognitionis Ordo.* 53.
Centumcell. Episc. 3. 106. *Sedes Viterbio adnexa.* 88. 92.
Childericus III. creatur Rex Francorum. 68.
Cidonatus Episc. Card. Portuensis. 3. 109.
Cidonatus Episcopus Veliternensis. 3. 100.
Clemens II. Ravennatem Sedem extollit. 78.
Clemens III. forte Viterbien. Episc. institutor. 88.
Clemens XII. optare prohibet Cardinales Episcopos. 80. *Ferrariensi Episcopo concedit Pallium.* 36.
Cointius novit silentium Metrop. Septimaniae. 54.
Colonia Agrippina fit Metropolis. 26.
Concilia. 19. P, 5. *Forum subscriptiones, & confidendi ordo.* 47. 59.
Concilii Gener. VIII. Canon XVII. adstruitur. 21.
Concordia Sacerdotii, & Imperii. 20. & seq.
Cpolit. Patriarchæ audacia, & eventus. 72.
Constantini Copronymi scelestæ impietas. P, 4.
Constantinus Totonis Nepefni fr. intruditur in S. Sedem. 4. 8.
Consecrat Episcopos. 85. *Dat literas Pipino Regi.* 87. *Constitutus in Concilio.* 9. & seq.
Corepiscopus, & Speculator. 55.
S. Cuthbertus Dorovern. Archiep. S. Bonifacii amicus. 44.

D

- D**, in **T**, medio ævo mutatur, & contra. 59. 62.
Daniel Narbonensis Episcopus. 2. 101.
Desiderius Langob. Rex. P, 4. *Excommunicatur.* 107.
Diaconi ordinatio. P, 14.
Diaconissæ olim ordinabantur. 97.

E

- E** Broinus Majord. Franciæ Eccl. Gallic. pessumdat. 24.
Ecclesiæ Gallicanæ conditio misera. 25. & seq.
Elusana Metropolis silentium. 54.
S. Emmerammus Ecclesiam Frising. regit. 67.
Episcopi a Pseudo-Papa ordinati, iterum consecrandi. 12.
Episcopi Gallicani, turbata Ecclesiâ vagantur. 72.

- Erlulfus Episcopus Lingoniensis* . 2. 102.
Erminarius Episcopus Bituricensis . 2. 101.
Eudo Dux Aquitaniae Saracenos vincit . 62.
Eustratius Episc. Card. Albanus . 3. 14. Concilii Later. anathemata pronunciat in Basilica S. Petri cum Gregorio Silva Candida Episcopo Card. & Theodosio Tiburtino . 14. 107. 108.
Exarchatus Ravennae fit Ditionis S. Sedis . 74. & seq.

F

- F** *Eleradus Episcopus Lunensis* . 2. 104.
S. Felix Ravennae Archiepiscopus . 77. Finem affert diuturni schismatis Ravennatis . 73.
Florentinus Episcopus Eugubinus . 3. 110.
Forenses Diaconi, &c. P , 14.
Frisingensis Sedes ab Episcopis advenis gubernata . 67.

G

- G** *Allestum Castrum adnectitur Civit. Castellana* . 94.
Gallicani Episcopi ad Concilium Lateranense convocantur . 4. 17. & seq. A S. Martino item evocati fuerant . 20. Synodaliter in Galliis congregati promittunt obedientiam & subjectionem S. Sedi . 44. 47.
Gavienus Episcopus Turonensis . 2. 101.
Georgius Episcopus Card. Ostiensis . 2. 99. Diurna apud Reges Francos Legatione fungitur . 86. & seq.
Georgius Episcopus Senogallia . 3. 109.
Giselbertus Episcopus Noviomensis . 2. 102.
S. Greg. M. de S. Pallio . 41. Trium Tabern. Sedem addit Velitern. 92.
S. Gregorius II. S. Bonifacio confirmat Legation. Germanicam . 43. Consecrat Episcopum . 52.
S. Gregorius III. creat Archiepiscopum S. Bonifacium . 43. Mittit Pallium Metropolitae Viennensi . 50. Ordinatur Voinilum Pataviensem Episcopum . 65.
Gregorius Episc. Card. Silva Candida . 3. 14. 85. 107. 108.

H

- H** Ermembertus Episcopus Joabione . 2. 101.
 Hincmari doctrina de Pallio rejicitur . 100.
 Hispanien. Eccl. ab Arianis pessumdata per Vic. Apostol. sustinetur . 29.
 Holstenius Lucas . P, 3. Concilia Eug. II. & Leonis IV. evulgavit integra ex Biblioth. Barberina . 81.

I

- SS. **I** Maginum veneratio vindicata in Concilio . 13.
 Joannes Episcopus Faventinus . 3. 109.
 Joannes Archiep. Ravennas ordinatur Romæ . 74.
 Joannes Episcopus Salisburgensis . 65.
 Jordanes Episcopus Signinus . 3. 106.
 Joseph Episcopus Dertonensis . 2. 18. 103.
 Italiae facies Concilii tempore . P, 4. Politia . 38. Sedes Episcopales antiquatae . 88.
 Judices Palatini, sive Ordinarii . P, 7.
 Juvaria varia nomina . 62.
 Juvianus Episcopus Castri Galleffi . 3. 109.

L

- L** Anfridus Episcopus Castri . 2. 103.
 Leo Episcopus Castellanus . 2. 105.
 Leo Archiep. Ravenna usurpator dominii S. Sedis . 75.
 Leo Isaurus usurpat Provincias, & Civitates Patriarchat. Occid. 37.
 Lingonensis Sedis varia nomina . 59.
 Lul, seu Lullus Episcopus Moguntinus . 2. 28. 86. 100.
 Lunensis Sedes Sarzanae unita . 91.

M

- M** Ajordomatus Franciæ potentia incipit . 24.
 Manturanum, & Maturanum . 94.
 Marca Petrus de, arguitur . 21. 47.

Ma-

- Mariani Francisci opinio expenditur* . 89.
Maurinus Episcopus Polimartii . 2. 105.
Maurus Episcopus Fanensis . 3. 109.
Mediolanum a Langobardis excisa . 73. *Suffraganei ejus Sedis Metropolis* . 35.
Meldensis Sedes . 58.
Metensis Sedes quare Archiepiscopalis . 58.
Metropoles præter Pontificis auctoritatem erectæ corruunt . 40.
Metropolita sine Pallio non est Archiepiscopus . 42. 47. & seq.
Metropolita nomine tenuis . 58.
Metropolitica dignitas eversa in Galliis instauratur . 25. 28.
Moguntia fit Metropolis . 26. 28. *Instauratur* . 51.
Monachi Græci, & Latini . 4. 111. *In Concilio stant* . Ibi.
Monothelitæ ab Agathone damnati . 19.

N

- N** *Arbo Saracenis erepta* . 61. *Metropolis silet* . 54.
Nicolaus I. contra Marcam defensus . 21. 47.
Nirgotius Episcopus Anagninus . 3. 106.
Notariorum Regionariorum munus . P, 6.
Noviomagensis Sedis varia nomina . 60.

O

- O** *Primates Militiæ, & Castrorum* . 4.
Ostiensis Episc. Cardinalis prærogativa . 2. 79. & seq. 85.
Cum Albano, & Portuen. Episc. consecrat Romanum Pontif. 79.
Ostiensis Sedes augetur Veliternensi . 95.

P

- P** *Aderbornensis Episcopatus erectio* . 61.
Pagius Antonius arguitur . 65. & seqq. 69.
Pagius Franciscus arguitur . P, 7. item, 21.
Pallium dari cœptum omnibus Metropolitanis . 28. 46. *Duplex ejus tradendi genus* . 41. *Quandoque Suffraganeis datum* . 58. *Eo non conferebatur Vicariatus Apostolicus* . 42.

- Patriarchatus occid. ab Iconomachis mutilatur . 37.*
S. Paulus I. moritur . 6.
Petrocorium Urbs Aquitaniæ . 61.
Petrus Episcopus Cærensis . 2. 85. 105.
Petrus Episcopus Populonii . 2. 104.
Pinius Episcopus Trium Tabernarum . 3. 107.
Pipinus ejicit Saracenos ultra Pyrenæos . 62.
Polimartium Balneoregio adnectitur . 92.
Pontifex . Vide Romanus Pontifex .
Populonium Massæ adjungitur . 90.
Portuensis Episc. Card. consecrator Papæ . 79.
Pothus Episcopus Nepefinus . 3. 108.
Primatus, & Vicariatus Apostolici discrimen . 41. 43.
Primatus in Gallia eversus . 25. 45. Senonensi Metropolitæ tribuitur . 31.
Primicerius Notariorum . 5. Ejus officium, & potestas absente Papa, vel Sede vacante . P, 6. 7.
Principes sunt exterius Ecclesiæ brachium . 20.
Privernensis Sedes . 93.
Proceres Ecclesiæ . 4. 83. & P, 10.
Professio Fidei a Metropolitibus facienda, ut Pallium acciperent . 51. 53.
Provinciæ Ecclesiasticæ Pontificiæ institutionis sunt . 39.
Provinciæ Galliarum Civiles . 22. Ecclesiasticæ . 23. & seq.
Provinciæ Italiæ Civiles . 32. Ecclesiasticæ . 33. & seqq.

R

- R** *Avenna Sedes Imperatorum, & Regum . 73.*
Ravennas Archiepiscopus omnibus Metropolitibus præfertur . 2. 77. & seqq. Imitatur audacia Patriarcham Cp. 73.
Remensis Metropolis instaurata . 51.
Romanus Pontifex eligebatur ex Presbyteris Cardd. & Diac. 11. P, 9. Quandoque extra Collegium Card. Ibi. Electionis, & sacramenti antiqua forma . P, 10. & seq. Confirmari vult electionem ab Imperatore . 56. Quandoque consecratur absque Presbyteratus ordine . P, 14. Ejus funus non sollemniter procurabatur . P, 11. Trina ejus potestas . 18. Circumspectio in evocandis Episcopis alienæ Ditionis . 20. Archiepiscopus omnes Patriar-

- triarchatus occid. aut ordinabat, aut Pallio confirmabat. 42.
 Quomodo administrat Exarchatum Ravenna. 74. 76. Usur-
 patum ab Archiepiscopis dominium queritur. 75.
 S. Rudbertus Salisburgensis Episcopus. 65.

S

- S**acerdotii, & Imperii jura non confundenda. 56.
 Salisburgenses Episcopi. 64. & seq. Eorum Sedes edificata. 66.
 Archiepiscop. honorem assequuntur. 62.
 Saraceni Septimaniam invadunt. 25. Pelluntur ultra Pyrenæos. 62.
 Schisma Ravennat. Archiepiscopor. 73.
 Scriptorius legit Acta Ecclesiæ, & Concilii. 5. 14. 107.
 S. Sedis prærogativa. 4. & seq.
 Senonensis Metropolis varia nomina. 98. Instauratio. 56. & seq.
 Honor Primatus. 31.
 Sergius Episcopus Ferentinus. 2. 106.
 Sergius Episcopus Ficodensis, seu Cerviensis. 3. 109.
 Sergius Archiepiscopus Ravenna. 2. 97. Ordinatur Romæ. 73. & seq.
 Dominatum Exarchatus usurpat. 75. & seq.
 Sicilia juris Romanæ Metropolis. 20.
 Silva Candida adjuncta Sedi Portuensi. 96.
 Stabilinus Episcopus Pisauriensis. 3. 109.
 Stephanus II. redit ex Francia. 97.
 Stephanus III. P, 4. Convocat Gallicanos, & Italos Præsules ad
 Concilium. 4. Quo absoluto nudis pedibus ad S. Petri Basilicam
 incedit. 14.
 Subdiaconatus non erat ordo sacer. P, 8. Ejus conferendi forma. 14.

T

- T**, in D, medio ævo mutabatur, & contra. 59. 62.
 Taurinus Episcopus Urbinas. 3. 110.
 Thassilo II. Dux Bajoaria a Pipino deficit. 63.
 Theodorus Episcopus Papiæ. 2. 104.
 Theodosius Episcopus Tiburtinus. 3. 14. 107.
 Thomassinus opinio refellitur. 83.
 Tiberius Episcopus Ariminensis. 3. 110.

- Tilpinus Episcopus Remensis* . 2. 27. 29. 30. 102.
Toto Nepefinus Pseudo-Papæ frater . 7.
Trebia Spoletana Sedi adjungitur . 93.
Tres Tabernæ Veliternensi Sedi adjunguntur : Ibi.
Tuscanæ, seu Tuscanella Sedi Viterbiensi unitur . 88. & seq.

V

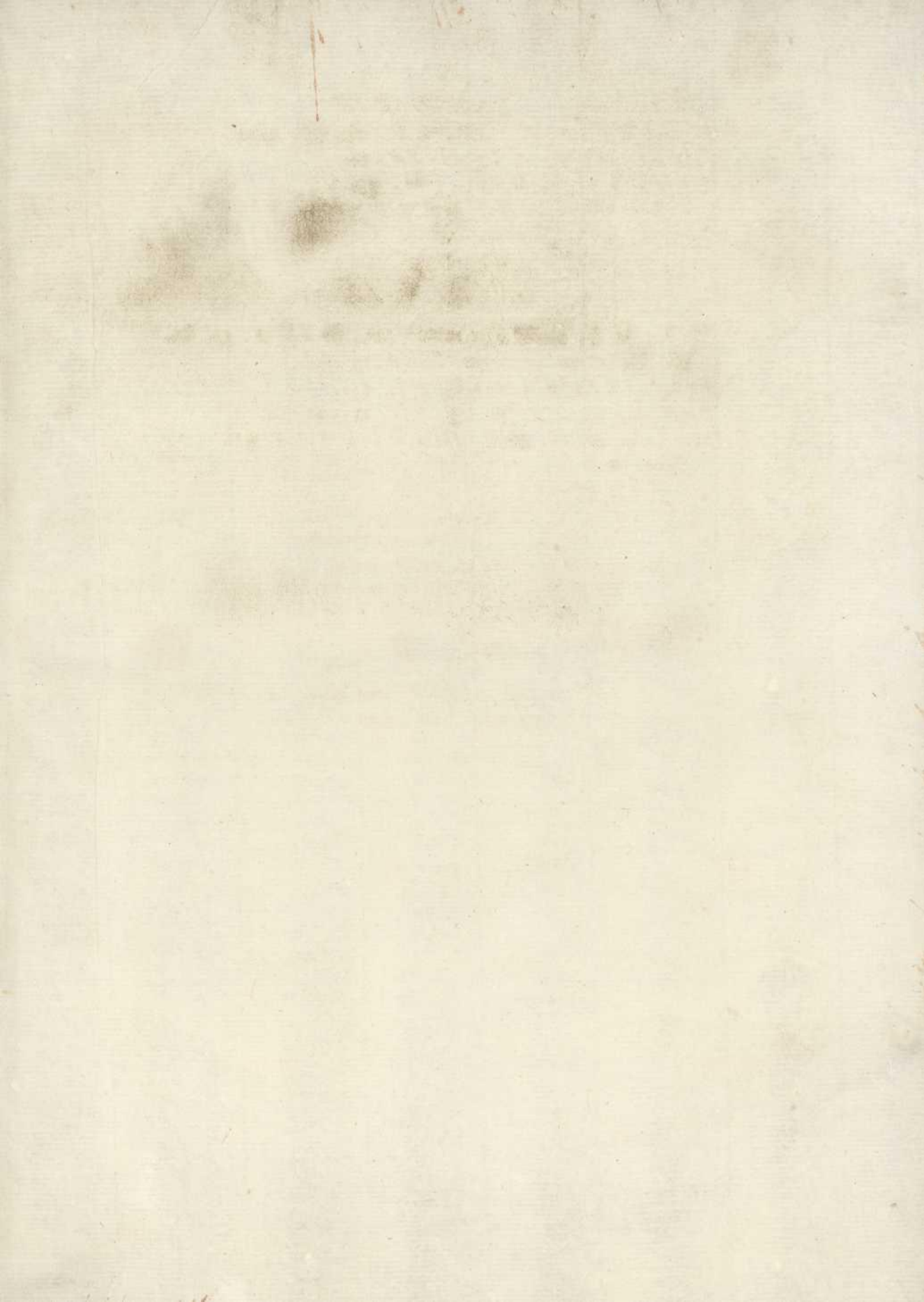
- V**, in B, medio ævo mutabatur, & contra . 59. 62.
Valeranus Episcopus Trebia . 3. 108.
Veliternensis Sedes tributa Ostiensi . 95.
Verabulfus Episcopus Burdegalensis . 2. 101.
Vicariatus Apostol. & Primatus discrimen . 41. 43.
S. Virgilius Salisburg. Episcopus . 67. & seqq.
Viterbiensis Sedes Episcopalis . 88.
Vvaifarius Aquitaniæ Dux sacrilegus . 61.
Vvillicarius Archiep. Senonensis . 2. 28. 98.
Vvirtzburgensis Episcopatus erectio . 60.
Vvulfrannus Episcopus Melden . 2. 17. 59. 86. 99.

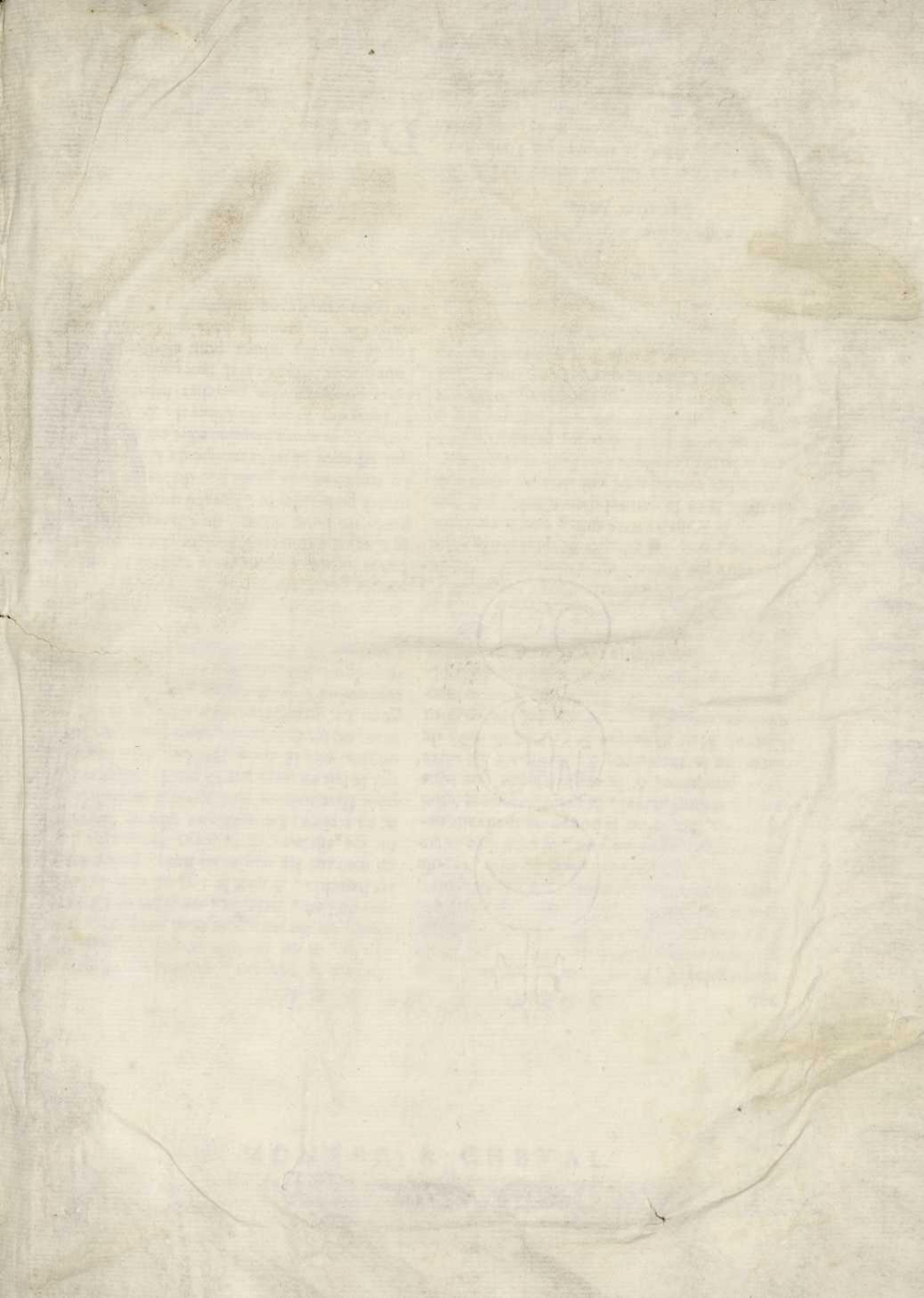
Z

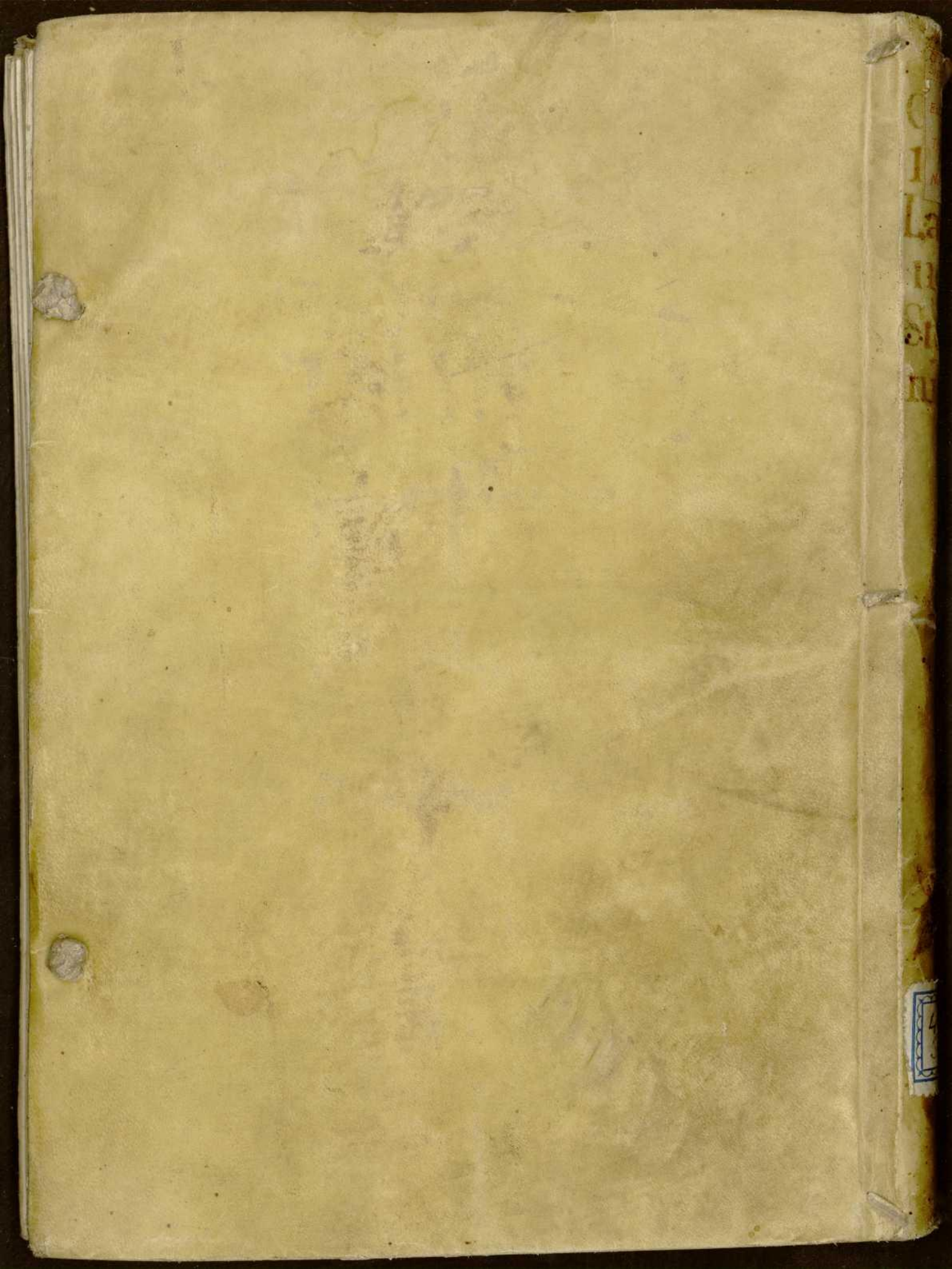
- S. **Z** Acharias tribus Palliis tres confirmat Archiepiscopos a
 S. Bonifacio constitutos . 50.

Pag.	lin.	ERRATA.	CORRIGE.
8.	15.	Lareranensis	Lateranensis
63.	6.	Fovano	Fuvano
76.	4.	quis credat .	quis credat ?
77.	36.	sancto huic	sancto hoc
78.	27.	æquum	æquum
93.	ult.	Concliis	Conciliis

Signt. Top.ⁿ

Est 2te

Tab 2°

Nim. 11

laicre
nord
akop
III

4869

247